

ЕКОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

Схвалена Радою директорів на засіданні 7 травня 2014 р.

Переклади оригінального тексту цього документу надаються ЄБРР лише для зручності читачів. Хоча ЄБРР вжив належних заходів для забезпечення автентичності перекладу, ЄБРР не гарантує і не засвідчує точність цього перекладу. Читач може покладатися на будь-який такий переклад лише на власний ризик. ЄБРР, його працівники чи агенти за жодних обставин не нестимуть відповідальність перед читачем або будь-ким іншим за будь-яку неточність, помилку, пропуск, видалення, недолік та/або будь-яку зміну будь-якого змісту у перекладі незалежно від їх причини, ані відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну ними. У випадку будь-яких розходжень чи суперечностей між англійською версією та перекладом англійська версія має переважну силу.

Екологічна та соціальна політика ЄБРР

А. Мета цієї Політики

1. Європейський банк реконструкції та розвитку (далі – «ЄБРР» чи «Банк») відданий підтримці «екологічного і сталого розвитку» в усьому спектрі своєї інвестиційної діяльності та технічної допомоги згідно з Угодою про заснування ЄБРР¹. Банк вважає, що екологічна і соціальна² сталість є одним з основоположних аспектів у досягненні результатів згідно з його мандатом, який передбачає підтримку переходу до ринкової економіки. Банк також визнає, що проекти, які забезпечують екологічну і соціальну сталість, відносяться до найвищих пріоритетів його діяльності.
2. У цій Політиці під терміном «проект» розуміється визначений набір видів економічної діяльності, для якої клієнт хоче отримати фінансування ЄБРР, або для якої фінансування ЄБРР вже виділене, а також набір видів економічної діяльності, що визначається в угодах фінансування та схвалюється Радою директорів або іншим органом, що приймає рішення.
3. У цій Політиці описано, яким чином Банк враховує екологічні та соціальні впливи своїх проектів, зокрема:
 - визначати відповідну роль та обов'язки ЄБРР та його клієнтів у тому, що стосується розробки, реалізації та експлуатації проектів згідно з цією Політикою та Вимогами до реалізації проектів;
 - встановлювати стратегічну мету – підтримувати проекти, що приносять значні екологічні та соціальні вигоди;
 - передбачати врахування Банком екологічних і соціальних міркувань в усіх видах його діяльності.

Б. Зобов'язання ЄБРР

4. Усі проекти, що фінансуються ЄБРР, повинні відповідати вимогам цієї Політики.
5. ЄБРР прийняв комплекс конкретних Вимог до реалізації проектів (ВРП), яким повинні відповідати проекти. Банк очікує від своїх клієнтів управління пов'язаними з проектами екологічними і соціальними питаннями таким чином, який забезпечить виконання ВРП протягом розумного періоду часу.
6. ЄБРР намагатиметься в рамках свого мандату, використовуючи свої процедури екологічної та соціальної оцінки і моніторингу, забезпечувати, щоб проекти розроблялися, реалізовувалися та експлуатувалися згідно з діючими регуляторними вимогами та кращою міжнародною практикою (КМП).³ Основою цього підходу є застосування ієрархії пом'якшення⁴.

¹ Стаття 2.1(vii) Угоди про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку.

² Для цілей цієї Політики під соціальними розуміються ті питання, що стосуються людей, на які впливають проекти, відповідних громад і працівників, і пов'язані з соціально-економічним статусом, вразливістю, гендерною ідентичністю, правами людини, сексуальною орієнтацією, культурною спадщиною, трудовими відносинами, умовами праці, охороною здоров'я та праці, технікою безпеки та участю у прийнятті рішень.

³ Під кращою міжнародною практикою розуміється застосування професійних навичок, сумлінності, обережного підходу та далекоглядності, що обґрунтовано очікується від кваліфікованих і досвідчених професіоналів, які займаються тією ж справою в однакових або подібних умовах в глобальному чи регіональному контексті. Результатом дотримання такої практики буде використання в умовах конкретного проекту найбільш прийнятних технологій.

⁴ Підхід на основі ієрархії пом'якшення передбачає у першу чергу вжиття заходів з метою уникнення екологічних або соціальних впливів з самого початку реалізації проекту або, якщо це не є можливим, додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію, пом'якшення або в якості останнього варіанту компенсацію будь-яких потенційних залишкових негативних впливів.

7. ЄБРР як один з підписантів Європейських принципів охорони навколишнього середовища⁵ зобов'язується сприяти впровадженню екологічних принципів, практик та змістовних стандартів⁶ у проектах, що фінансується ЄБРР, якщо існує можливість їх впровадження на проектному рівні, незалежно від географічного розташування проектів. У разі, якщо регуляторні вимоги країни, в якій реалізується проект, відрізняються від змістовних екологічних стандартів ЄС, проект повинен відповідати тим з цих вимог або стандартів, які є більш суворими.
8. ЄБРР визнає ратифікацію міжнародних екологічних і соціальних угод, договорів і конвенцій країнами своїх операцій. В межах свого мандату ЄБРР намагатиметься забезпечувати дотримання у проектах, які він фінансує, відповідних принципів і змістовних вимог міжнародного права. ЄБРР не буде свідомо фінансувати проекти, що суперечитимуть визначеним на етапі оцінки проектів зобов'язанням відповідних країн за відповідними міжнародними договорами та угодами.
9. ЄБРР визнає відповідальність клієнтів за дотримання прав людини⁷, у тому числі в своїй економічній діяльності, і що ця відповідальність є невід'ємним аспектом забезпечення екологічної та соціальної сталості. Ця відповідальність включає у себе повагу до прав людини, уникнення порушень прав інших осіб, а також недопущення негативних впливів на права людини, які можуть виникати внаслідок економічної діяльності клієнтів, чи в яких вони можуть брати участь.
10. ЄБРР вважає, що гендерна рівність є одним з основоположних аспектів сучасної економіки, що добре функціонує, та демократичного суспільства. ЄБРР очікує від своїх клієнтів визначення всіх потенційних гендерних та непропорційних негативних впливів, а також взяття на себе зобов'язань щодо розробки заходів з пом'якшення цих впливів. При необхідності від клієнтів буде вимагатися збільшення позитивних гендерних впливів проектів шляхом підтримки рівних можливостей та розширення соціально-економічних можливостей жінок, зокрема у тому, що стосується доступу до фінансування, послуг та працевлаштування.
11. ЄБРР буде аналізувати, якою мірою зміни у тарифах внаслідок реалізації проектів можуть створювати проблеми доступності базових рівнів послуг для малозабезпечених та/або вразливих груп населення⁸, а також забезпечувати розробку і впровадження ефективних схем для вирішення цього питання, що мають задовольняти ЄБРР.

⁵ Європейські принципи охорони довкілля (ЕПОД) були прийняті Банком розвитку Ради Європи, ЄБРР, Європейським інвестиційним банком, Північною екологічною фінансовою корпорацією та Північним інвестиційним банком. ЕПОД – це ініціатива, започаткована у відповідь на тенденцію в напрямку гармонізації екологічних принципів, практик і стандартів у фінансуванні проектів. Зобов'язання відповідно до ЕПОД відображені у ВРП №1, 3, 4 та 10.

⁶ Змістовні екологічні стандарти Європейського Союзу містяться у вторинному законодавстві ЄС, зокрема регламентах, директивах і рішеннях. У це визначення не включаються процесуальні норми, що встановлюються для країн-членів та установ ЄС, а також рішення Європейського суду справедливості та Суду першої інстанції, які стосуються країн-членів, установ ЄС, юридичних і фізичних осіб ЄС.

⁷ Для цілей цієї Політики ЄБРР буде керуватися Міжнародною хартією про права людини, Декларацією ООН про права людини та вісьмома основними конвенціями Міжнародної організації праці.

⁸ У цій Політиці під «вразливими групами» розуміються особи, які через свою гендерну ідентичність, сексуальну орієнтацію, етнічне походження, корінний статус, вік, обмежені фізичні можливості, економічно не вигідне становище чи соціальний статус можуть у більшій мірі зазнавати негативних впливів від проектів, ніж інші особи, та які можуть мати обмежені можливості претендувати на вигоди від реалізації проектів чи користуватися такими вигодами. До вразливих осіб та/або груп також можуть відноситися люди, які живуть за межею бідності чи не мають землі, літні люди, домогосподарства, очолювані жінками або дітьми, етнічні меншини, громади, які залежать від природних ресурсів або інші переміщені особи, які можуть не бути захищеними в рамках національного та/або міжнародного законодавства.

12. У процесі реалізації цієї Політики ЄБРР будуватиме партнерські відносини з клієнтами з метою надання їм допомоги у підвищенні ефективності їх діяльності, покращенні довгострокової сталості результатів та розширення їх можливостей у сфері екологічного і соціального менеджменту.
13. ЄБРР визнає важливість боротьби як з причинами, так і з наслідками кліматичних змін у країнах своїх операцій. При необхідності та можливості ЄБРР здійснюватиме інноваційні інвестиції та надаватиме технічну допомогу з метою підтримки без- або низьковуглецевих інвестицій, створення можливостей для пом'якшення кліматичних змін та адаптації, а також визначення можливостей для скорочення викидів у проектах, що підтримуються ЄБРР. ЄБРР також підтримуватиме своїх клієнтів у розробці адаптаційних заходів, які сприяють кліматично стійким інвестиціям.
14. ЄБРР буде обережно ставитися до захисту, збереження, управління та сталого використання живих природних ресурсів і вимагатиме включення у відповідні проекти заходів з захисту та по можливості розвитку екосистем і біорізноманіття, пов'язаних з цими проектами.
15. ЄБРР є відданим принципам прозорості, підзвітності та залучення зацікавлених сторін. Він буде постійно оприлюднювати загальну інформацію про результати діяльності Банку в екологічній та соціальній сфері, а також вестиме змістовний діалог з залученими особами Банку відповідно до Політики громадського інформування (ПГІ) ЄБРР. Банк буде підтримувати подібну кращу практику серед своїх клієнтів.
16. ЄБРР працюватиме разом з іншими міжнародними фінансовими організаціями, Європейським Союзом, двосторонніми донорами, агентствами ООН та іншими організаціями над координацією ефективних втручань з метою сприяння екологічній та соціальній сталості на регіональному чи галузевому рівні у країнах своїх операцій. При співфінансуванні проектів з іншими міжнародними фінансовими організаціями ЄБРР намагатиметься співпрацювати з ними з метою узгодження спільного підходу до оцінки проектів, проектних вимог і моніторингу.
17. Стратегії діяльності ЄБРР в окремих країнах, а також галузеві стратегії та політики міститимуть інформацію про потенційні екологічні та соціальні виклики і можливості, пов'язані з передбаченою діяльністю ЄБРР.
18. В рамках технічної допомоги і політичного діалогу ЄБРР шукатиме можливості для збільшення спроможності щодо врахування та менеджменту екологічних і соціальних питань у країнах своїх операцій. ЄБРР сприятиме створенню середовища, яке дозволить його клієнтам досягати екологічно і соціально сталих результатів в їх проектах.
19. У своїх внутрішніх операціях ЄБРР застосовуватиме КМП забезпечення екологічної та соціальної сталості, а також намагатиметься працювати з постачальниками і підрядниками, які дотримуються подібних високих стандартів.

В. Врахування екологічних і соціальних міркувань у проектному циклі

Роль та обов'язки ЄБРР

20. Обов'язки ЄБРР відповідають його ролі міжнародної фінансової організації, що надає з використанням своїх ресурсів банківське фінансування для проектів, схвалених його керівництвом та Радою директорів або іншим органом прийняття рішень. Рівень участі ЄБРР у будь-якому конкретному інвестиційному проекті чи проекті технічного співробітництва визначається характером і масштабом цього проекту, наявністю

донорського фінансування, а також конкретними обставинами співробітництва і відносинами з клієнтом.

21. ЄБРР може утримуватися від фінансування проектів на екологічних чи соціальних підставах. ЄБРР не буде свідомо фінансувати проекти, що передбачають примусове переселення⁹ чи призводять до нього. Крім цього, ЄБРР не фінансує декілька видів діяльності згідно з Переліком екологічних і соціальних виключень ЄБРР, наведеним у Додатку 1 до цієї Політики.
22. ЄБРР управляє рядом Спеціальних фондів і фондів співробітництва. Проекти або види діяльності, що повністю або частково фінансуються зі Спеціальних фондів, повинні відповідати вимогам цієї Політики. Ця Політика також застосовується до проектів, що фінансуються з фондів співробітництва, але у таких проектах також можуть діяти додаткові екологічні або соціальні вимоги донорів за умови їх відповідності цій Політиці.

Життєвий цикл проектів

Категоризація

23. ЄБРР відносить кожний проект до певної категорії з метою визначення характеру та обсягу необхідних екологічних і соціальних досліджень, оприлюднення інформації та залучення зацікавлених осіб. Ця категоризація проводиться з урахуванням характеру, розташування, специфіки та масштабу проектів, а також значущості їх потенційних екологічних і соціальних впливів у майбутньому. Минулі та теперішні екологічні та соціальні проблеми та ризики, пов'язані з об'єктами, що мають відношення до проектів і вже існують, будуть предметом екологічної та соціальної оцінки незалежно від категорії.

Прямі інвестиції¹⁰

24. Проект відноситься до категорії «А», якщо може призвести до потенційно значних негативних екологічних та/або соціальних впливів, які на час категоризації не піддавалися легкому визначенню чи оцінці, а отже вимагають проведення формальної процедури оцінки екологічних і соціальних впливів за участі відповідних сторін. Перелік індикативних проектів категорії «А» наведено у Додатку 2 до цієї Політики.
25. Проект відноситься до категорії «В», якщо його потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи є переважно локальними та/або можуть бути легко визначені та зменшені за допомогою заходів пом'якшення. Вимоги до проведення екологічної та соціальної оцінки можуть бути різними залежно від проекту і визначаються ЄБРР для кожного відповідного проекту окремо.
26. Проект відноситься до категорії «С», якщо він скоріше за все матиме мінімальні або нульові потенційні негативні екологічні та/або соціальні впливи, які можна легко зменшити за допомогою скороченої екологічної та соціальної оцінки.

⁹ Дії та/або бездіяльність, що призводять до примусового чи недобровільного переміщення осіб, груп та громад з їх домівок та/або земель та від ресурсів, якими вони спільно володіли, займали або від яких вони залежали, внаслідок чого обмежується можливість для особи, групи чи громади проживати чи працювати у певному будинку чи місці, і при цьому вони не отримують належний правовий чи інший захист і не мають доступу до такого захисту. Термін «примусове переселення» не поширюється на переселення, яке проводиться відповідно до закону та положень міжнародних договорів про права людини.

¹⁰ Проекти ЄБРР поділяються на «проекти прямого інвестування» та «проекти з фінансовими посередниками». У проектах з фінансовими посередниками клієнтом є провайдер фінансових послуг, інвестиційний фонд чи інша подібна організація. Усі інші проекти вважаються проектами прямого інвестування.

27. У випадках, коли на час категоризації не вистачає інформації для визначення відповідної категорії та обсягу оцінки, проводитимуться початкові екологічні та соціальні обстеження (ПЕСО).

Фінансові посередники

28. Проект відноситься до категорії «ФП», якщо структура його фінансування передбачає надання коштів через фінансових посередників (ФП), при цьому відповідні ФП¹¹ самі займаються оцінкою та моніторингом підпроектів.

Загальний підхід до оцінки проектів

29. Усі проекти проходять екологічну та соціальну оцінку, мета якої – допомогти ЄБРР у прийнятті рішення щодо фінансування проекту та (у разі прийняття позитивного рішення щодо його фінансування) у визначенні підходів до врахування екологічних і соціальних аспектів на етапі планування, реалізації та експлуатації проекту. Така оцінка виконується з урахуванням характеру і масштабів проекту, рівня екологічних і соціальних впливів і питань, а також ієрархії пом'якшення. У процесі оцінки визначається можливість реалізації проекту відповідно до цієї Політики та визначених у ній ВРП, аналізуються потенційні фінансові, правові та репутаційні ризики, а також визначаються потенційні можливості для екологічних і соціальних покращень. Соціальна та екологічна оцінка інтегрована у загальний процес оцінки проектів ЄБРР. ЄБРР може використовувати поради спеціалістів третіх сторін при оцінці спеціалізованих або технічних питань.
30. Екологічна та соціальна оцінка ЄБРР включає у себе розгляд трьох ключових елементів: (i) пов'язаних з проектом екологічних і соціальних впливів і питань; (ii) можливостей та готовності клієнта реалізувати проект з дотриманням відповідних ВРП; та (iii) в тій мірі, в якій це є можливим і доречним, - об'єктів та видів діяльності, що мають відношення до проекту, але не фінансуються ЄБРР. Обсяг екологічної та соціальної оцінки ЄБРР визначається у кожному випадку окремо і може також включати у себе аналіз потенційних ризиків та зобов'язань, що мають відношення до активів, заставлених в якості забезпечення.
31. Клієнт повинен забезпечити надання належної інформації для проведення Банком екологічної та соціальної оцінки згідно з цією Політикою. Роль Банку полягає в наступному: (i) розгляд отриманої від клієнтів інформації; (ii) надання клієнтам рекомендацій з метою допомогти їм в розробці належних заходів відповідно до ієрархії пом'якшення для забезпечення відповідності екологічних і соціальних впливів ВРП; та (iii) надання допомоги у визначенні можливостей для отримання додаткових екологічних або соціальних вигод.
32. ЄБРР визнає, що у різних проектах можуть бути наявні різні обсяги інформації на час проведення Банком їх оцінки. У деяких випадках пропонується використання інвестиційних коштів ЄБРР і відповідні екологічні та соціальні наслідки є відомими і значною мірою зрозумілими на час прийняття Банком рішення щодо інвестування коштів, що є типовим для традиційного проектного фінансування. Проте у деяких інших випадках інвестиції Банку можуть не бути спрямовані на конкретні фізичні активи, зокрема у випадках фінансування оборотного капіталу та деяких видів акціонерних інвестицій, або ведуть до подальших інвестицій. За таких обставин пропонується використання коштів та екологічні й соціальні наслідки є значною мірою невизначеними на час прийняття ЄБРР рішення щодо інвестування коштів. Отже, Банк у таких випадках: (i) оцінюватиме відповідні інвестиції на основі ризиків та впливів, притаманних відповідному конкретному

¹¹ ФП вважаються, зокрема, фонди прямих інвестицій, банки, лізингові та страхові компанії, пенсійні фонди.

сектору та контексту економічної діяльності, та (ii) оцінюватиме спроможність клієнта реалізувати відповідний проект з дотриманням ВРП.

33. Якщо ЄБРР пропонують фінансувати проект, в якому вже ведуться будівельні роботи, чи проект, в якому вже отримані дозволи країни впровадження, у тому числі погоджені оцінки екологічних і соціальних впливів відповідно до місцевих вимог, оцінка Банку включатиме аналіз відповідності існуючого проекту та його реалізації ВРП з метою визначення потреби в додаткових дослідженнях та/або заходах пом'якшення, які забезпечать відповідність вимогам ЄБРР.
34. Процедура оцінки ЄБРР вимагає від клієнтів визначення зацікавлених сторін, на які можуть вплинути відповідні проекти та/або які можуть бути зацікавлені у цих проектах, оприлюднення достатньої інформації про впливи та проблеми, що виникають у зв'язку з проектами, а також проведення з зацікавленими сторонами консультацій у змістовний та культурно прийнятний спосіб. Зокрема, ЄБРР вимагає від клієнтів взаємодіяти з відповідними зацікавленими сторонами пропорційно до потенційних впливів від проектів та рівня занепокоєння. Під час такої взаємодії з зацікавленими сторонами необхідно враховувати дух і принципи Конвенції Європейської Економічної Комісії ООН про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. У проектах, які вимагають проведення ОВНСС та можуть потенційно мати значні впливи на навколишнє середовище з перетином міжнародних кордонів, Банк рекомендує застосовувати підхід Конвенції Європейської Економічної Комісії ООН про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті незалежно від географічного розташування проекту чи його потенційних впливів. У деяких випадках Банк може проводити власні консультації з громадськістю для ознайомлення з думками зацікавлених сторін. Визначення зацікавлених сторін і взаємодія з ними також можуть при необхідності включатися у заходи, що здійснюються Банком у рамках технічного співробітництва.
35. У проектах категорії «ФП» ЄБРР виконує передпроектне обстеження відповідного ФП та його портфелю з метою оцінки та визначення: (i) існуючої екологічної політики і процедур ФП та спроможності ФП виконувати цю політику і процедури на практиці; (ii) екологічних і соціальних аспектів, пов'язаних з існуючим та ймовірним майбутнім портфелем ФП; та (iii) заходів, необхідних для зміцнення системи екологічного і соціального захисту, що існує в ФП.

Вимоги до реалізації проектів

36. Проекти повинні відповідати КМП в частині забезпечення екологічної та соціальної сталості. Для того, щоб допомогти клієнтам та/або їх проектам у досягненні цієї мети, Банк визначив конкретні ВРП для ключових сфер екологічної та соціальної сталості:
 - ВРП №1 – Оцінка та менеджмент екологічних і соціальних впливів
 - ВРП №2 – Трудові відносини та умови праці
 - ВРП №3 – Ефективність використання ресурсів, попередження і контроль забруднення довкілля
 - ВРП №4 – Охорона здоров'я, праці та техніка безпеки
 - ВРП №5 – Землевідведення, примусове переселення та економічне переміщення
 - ВРП №6 – Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами
 - ВРП №7 – Корінні народи
 - ВРП №8 – Культурна спадщина

- ВРП №9 – Фінансові посередники
- ВРП №10 – Оприлюднення інформації та залучення зацікавлених осіб

Проекти прямих інвестицій повинні відповідати ВРП №1-8 та №10; проекти з ФП повинні відповідати ВРП №2 і №9, а також ВРП №4, що стосується охорони праці та техніки безпеки. У кожній групі ВРП визначені їх цілі, бажані результати, а також конкретні вимоги до проектів, які мають допомогти клієнтам у досягненні цих результатів. Невід'ємною складовою всіх ВРП є дотримання відповідного національного законодавства.

37. Проекти, що передбачають будівництво нових об'єктів або початок нової економічної діяльності з самого початку розробляються відповідно до ВРП. Якщо у проекті вже є об'єкти чи види діяльності, які не відповідають ВРП на час ухвалення проекту Радою директорів, клієнт повинен буде вжити технічно та фінансово здійснених і виправданих з точки зору витрат заходів, що задовільним для ЄБРР чином забезпечать відповідність таких об'єктів чи видів діяльності ВРП протягом прийнятного для ЄБРР періоду часу. Крім цього, ЄБРР працюватиме разом з клієнтами над управлінням екологічними та соціальними ризиками відповідно до ВРП в інших сферах та напрямках їх діяльності, що мають відношення до відповідних проектів, але не входять у них.
38. Якщо проект передбачає надання загального корпоративного фінансування, фінансування оборотного капіталу чи акціонерного фінансування компанії, що має декілька чи багато об'єктів, клієнт повинен розробити заходи на корпоративному рівні (а не на рівні лише конкретного проекту), що забезпечать виконання ВРП протягом розумного періоду часу. Якщо передбачається використання коштів для конкретних фізичних активів, ці кошти повинні використовуватися з дотриманням ВРП. Якщо ж кошти не спрямовуються на конкретні фізичні активи, застосовуються вимоги п. 32.

Діяльність третіх сторін

39. Інколи відповідність проекту ВРП може залежати від діяльності третіх сторін¹². ЄБРР намагається забезпечити у проектах, які він фінансує, досягнення результатів, що відповідатимуть ВРП, навіть якщо ці результати залежать від діяльності третіх сторін. У випадках, коли ризики третьої сторони є високими, і клієнт має контроль над її діями чи поведінкою або вплив на них, ЄБРР вимагатиме, щоб клієнт співпрацював з цією третьою стороною задля досягнення результатів, що відповідатимуть ВРП. Конкретні вимоги та дії будуть визначатися у кожному випадку окремо. Наявність у третіх сторін певних ризиків може призвести до відмови Банку від фінансування проекту.

Прийняття рішень

40. Документація, що подається Раді директорів ЄБРР або іншому органу прийняття рішень для затвердження проекту має включати опис екологічної та соціальної оцінки, інформацію про впливи та проблеми, визначені заходи пом'якшення, стислу інформацію про залучення зацікавлених сторін, а також відомості про те, яким чином клієнти намагаються чи намагатимуться зменшити відповідні впливи та проблеми. Рада директорів або інший орган прийняття рішень враховуватимуть зауваження та занепокоєння зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень в рамках оцінки загальних вигод та ризиків проекту.
41. Рада директорів ЄБРР має повноваження встановлювати в якості умови надання фінансування ЄБРР виконання певних елементів екологічної та соціальної оцінки після

¹² Третьою стороною, зокрема, може бути державний орган, підрядник, важливий для проекту чи клієнта постачальник, оператор пов'язаного з проектом об'єкта чи послуги.

ухвалення проекту Радою і підписання договорів фінансування. Рада розглядатиме загальні впливи, ризики та переваги пропонованого підходу. Якщо проект схвалюється з такими умовами, Резюме проекту міститиме опис цього підходу.

Юридична документація

42. Договори фінансування між ЄБРР і клієнтами щодо проекту включатимуть конкретні положення, які відобразатимуть екологічні та соціальні вимоги ЄБРР, зокрема щодо дотримання всіх відповідних ВРП, подання екологічних і соціальних звітів, залучення зацікавлених осіб та моніторингу. При необхідності юридична документація також включатиме у себе права та/або засоби правового захисту Банку у випадку, якщо позичальник або компанія, в яку здійснюються інвестиції, не виконує екологічні або соціальні положення відповідно до вимог договорів фінансування.

Моніторинг

43. ЄБРР перевіряє екологічні та соціальні показники проектів та виконання екологічних і соціальних зобов'язань, узгоджених в юридичній документації. Обсяг цього моніторингу буде пропорційним до екологічних і соціальних впливів і проблем, пов'язаних з проектом, як для проектів прямих інвестицій, так і для проектів з ФП. Вимоги та зобов'язання щодо моніторингу будуть як мінімум включати у себе розгляд підготованих клієнтами Річних екологічних і соціальних звітів щодо проектів. ЄБРР може періодично перевіряти підготовану клієнтами моніторингову інформацію шляхом направлення на об'єкти клієнтів спеціалістів Банку з екологічних і соціальних питань та/або незалежних експертів.
44. Якщо клієнт не виконує свої соціальні та екологічні зобов'язання, визначені в юридичних угодах, ЄБРР може погоджувати з ним певні заходи, які клієнт повинен буде здійснити для виконання цих зобов'язань. Якщо клієнт не здійснює такі узгоджені заходи, Банк може вжити такі заходи та/або використати такі засоби правового захисту, визначені у договорах фінансування, які він вважатиме доцільними. ЄБРР також розглядатиме разом з клієнтом всі можливості для покращення відповідних показників у проектах.

Операційні зміни

45. У характері та обсязі проекту можуть відбуватися зміни після його схвалення ЄБРР та підписання договорів фінансування. Такі зміни можуть мати значні екологічні або соціальні наслідки. Якщо такі істотні зміни передбачаються, Банк виконує їх екологічну та соціальну оцінку згідно з цією Політикою, при цьому всі додаткові вимоги щодо оцінки та залучення зацікавлених сторін, а також заходи з пом'якшення екологічних і соціальних впливів включаються у модифіковану (реструктуровану) проектну документацію. Якщо операційні зміни призводять до екологічного та/або соціального сценарію, який істотно відрізняється від того сценарію, який схвалила Рада директорів, про ці зміни повідомляється старше керівництво та, якщо цього вимагають відповідні правила ЄБРР, Рада директорів з метою інформування чи схвалення.

Г. Публічне звітування та підзвітність ЄБРР

46. ЄБРР публікуватиме річний звіт з питань забезпечення екологічної та соціальної сталості у зв'язку з його діяльністю, а також про імплементацію цієї Політики.
47. Стислий опис екологічних і соціальних питань, пов'язаних з проектами, що фінансуються ЄБРР, буде включатися у Резюме проектів ЄБРР згідно з Політикою громадського інформування Банку¹³.

¹³ РП можна знайти на стійці публікацій або веб-сайті ЄБРР (www.ebrd.com).

48. Відділ оцінки проектів Банку належним чином оцінює екологічні та соціальні параметри проектів, що фінансуються ЄБРР, згідно з Політикою оцінки проектів Банку та відповідних інструкцій.
49. ЄБРР створив Орган розгляду скарг (ОРС) щодо проектів, які фінансуються Банком. ОРС надає групам та окремим представникам місцевого населення, організаціям та місцевим групам, які вважають, що проект Банку має негативні впливи, можливість подавати скарги та отримувати допомогу у вирішенні проблем окремо від банківських операцій. Особи або групи осіб також можуть подавати скарги в ОРС, якщо вважають, що Банк не виконує цю Політику або компоненти ППІ у конкретних проектах.

Д. Підтримка інвестицій, що приносять високі екологічні та соціальні вигоди, у тому числі в партнерстві з іншими

50. ЄБРР буде підтримувати проекти та ініціативи, спеціально розроблені для досягнення значних екологічних і соціальних вигод. Цей підхід включатиме:
 - забезпечення технічного співробітництва в якості доповнення до існуючих чи запропонованих проектів ЄБРР;
 - створення за допомогою технічного співробітництва і політичного діалогу більш сприятливого середовища, в якому клієнти ЄБРР зможуть краще вирішувати екологічні або соціальні питання;
 - підтримка окремих інвестиційних проектів у пріоритетних галузях;
 - підтримка ресурсної ефективності проектів;
 - фінансування пілотних проектів з метою дослідження потенційних нових напрямів діяльності, що можуть принести значні екологічні або соціальні вигоди.

Е. Інституційна структура та процес впровадження

51. З метою належного врахування описаних вище стратегічних рішень ЄБРР призначить відповідальних і виділить достатні ресурси для ефективного впровадження цієї Політики. Банк забезпечуватиме адекватні кадрові ресурси для нагляду за виконанням процедур екологічної та соціальної оцінки і моніторингу, а також для ініціювання та реалізації проектів, що приносять екологічні та соціальні вигоди.
52. Ця Політика набирає чинність через шість місяців після її схвалення Радою директорів. Проекти, які отримали первісне схвалення керівництва Банку¹⁴ до набрання чинності цією Політикою, повинні відповідати Політиці, яка діяла на час їх первісного схвалення.
53. ЄБРР розробить та матиме екологічні та соціальні процедури, необхідні рекомендації та інструменти, які допомагатимуть в імплементації цієї Політики, а також забезпечить належне навчання персоналу з вимог цієї Політики.
54. ЄБРР продовжить користуватися допомогою своєї Консультативної ради з екологічних і соціальних питань (КРЕСП), звертаючись до неї по рекомендації з питань загальної політики, а також галузевих політик і стратегій до їх остаточного визначення. ЄБРР також може звертатися до КРЕСП по рекомендації щодо конкретних питань, пов'язаних з проектами та напрямками діяльності ЄБРР.

¹⁴ На час прийняття цієї політики це первісне схвалення називалося «концептуальним розглядом».

55. ЄБРР буде здійснювати постійний моніторинг та оцінку екологічних і соціальних параметрів проектів, які він фінансує, на предмет їх відповідності цілям даної Політики.. Ця Політика буде постійно переглядатися з можливим внесенням змін та оновленнями, що повинні бути схвалені Радою директорів. Крім цього, Рада директорів буде переглядати цю Політику кожні п'ять років.

Додаток 1: Перелік видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань

ЄБРР не буде свідомо фінансувати ані прямо, ані опосередковано проекти, що мають відношення до наступного:

- виробництво будь-якої продукції, торгівля будь-якою продукцією або діяльність, яка вважається незаконною згідно законодавства або нормативних документів країни, у якій здійснюється проект (тобто національного законодавства), або міжнародних конвенцій та договорів, або підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні, зокрема:
 - виробництво продукції, або торгівля продукцією, яка містить ПХБ¹;
 - виробництво медичних препаратів, пестицидів/гербіцидів та інших небезпечних речовин, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню або забороні на міжнародному рівні²;
 - виробництво речовин, що зменшують озоновий шар, або торгівля такими речовинами, використання/виробництво яких підлягає поступовому припиненню на міжнародному рівні³;
 - торгівля дикими тваринами та рослинами або виробництво продукції з диких тварин та рослин, або торгівля такою продукцією, яка увійшла в перелік Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення⁴;
 - транскордонне переміщення відходів, заборонене згідно міжнародного законодавства⁵;
- виробництво, використання або торгівля незв'язаними азбестовими волокнами або продуктами, що містять азбест;
- види діяльності, заборонені законодавством країни, у якій здійснюється проект, або міжнародними конвенціями, які стосуються захисту ресурсів біорізноманіття або культурної спадщини⁶;

¹ ПХБ: поліхлорбіфеніли — група високотоксичних хімічних речовин. ПХБ можуть міститись у маслонаповнених електричних трансформаторах, трансформаторах та розподільчих пристроях, вироблених у 1950-1985 роках.

² Базовими документами є Нормативний документ ЄС (ЕЕС) №2455/92 щодо експорту та імпорту певних небезпечних хімічних речовин, зі змінами; Консолідований перелік ООН продуктів, споживання та/або продаж яких мають бути заборонені, припинені, суворо обмежені або не схвалені урядами; Конвенція про процедуру Попередньої обгрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі (Роттердамська конвенція); Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі; Класифікація пестицидів ВОЗ за шкідливістю.

³ Речовини, які зменшують озоновий шар: хімічні речовини, які взаємодіють з стратосферним озоном, та зменшують його кількість, що призводить до появи широко відомих «озонових дірок». У Монреальському протоколі перелічені речовини, які зменшують озоновий шар, а також цільові показники та дати зменшення їхнього використання. Перелік хімічних речовин, які регулюються Монреальським протоколом, який включає аерозолі, хладагенти, піноутворюючі речовини, розчинники та речовини, що використовуються для пожежогасіння, а також дані про країни, що підписали цей протокол та цільові дати поступового припинення використання цих речовин, може бути отриманий у Програмі ООН з навколишнього середовища.

⁴ Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). Перелік видів можна отримати у секретаріаті CITES.

⁵ Базовими документами є наступні: Нормативний документ ЄС (ЕЄ) №1013/2006 від 14 червня 2006 р. про транспортування відходів; Рішення С(2001)107/Final Ради ОЕСР щодо перегляду Рішення С(92)39/Final про контроль транскордонного переміщення відходів, призначених для вторинної переробки; Базельська конвенція від 22 березня 1989 р. про контроль транскордонного переміщення шкідливих відходів та їхню утилізацію.

⁶ Відповідні міжнародні конвенції включають, зокрема, наступні: Конвенцію про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція); Конвенція про водно-болотні угіддя, які мають міжнародне значення, зокрема, у якості життєвого середовища водоплавних птахів (Рамсарська конвенція); Конвенція про збереження європейської дикої флори та фауни та природних середовищ життєдіяльності (Бернська конвенція); Конвенція про світову спадщину; Конвенція про біорізноманіття та протоколи.

- дрифтерне риболовство у морському середовищі з використанням сіток, довжина яких перевищує 2,5 км;
- транспортування нафти або інших небезпечних речовин у танкерах, які не відповідають вимогам Міжнародної морської організації⁷;
- торгівля товарами без наявності відповідних експортних або імпорتنих ліцензій або інших свідоцтв щодо надання дозволу на транзит від відповідних країн експорту, імпорту, та, якщо це стосується відповідної ситуації, транзиту.

⁷ Це включає: танкери, які не мають всіх відповідних сертифікатів MARPOL SOLAS (включаючи, зокрема, дотримання Міжнародного кодексу промислової безпеки), танкери, внесені до списку заборонених Європейським Союзом або заборонені згідно Паризького меморандуму про взаєморозуміння щодо державного контролю портів (Паризький меморандум) та танкери, які підлягають поступовому припиненню експлуатації згідно документу MARPOL №13G. Не має використовуватись жоден однокорпусний танкер, вік якого перевищує 25 років.

Додаток 2: Проекти категорії «А»

Цей перелік стосується проектів, які передбачають нове будівництво, значне розширення або трансформацію (конверсію) у перелічених нижче категоріях. Наведені нижче індикативні типи проектів є прикладами проектів, які можуть призвести до значних негативних екологічних та/або соціальних впливів, а отже вимагають виконання оцінки екологічних і соціальних впливів. Віднесення конкретних проектів до певної категорії залежатиме від характеру та обсягу їх фактичних або потенційних екологічних або соціальних впливів, що визначаються на основі конкретних характеристик проекту, зокрема його специфіки, місця впровадження та масштабів.

1. Нафтопереробні заводи (за виключенням підприємств, які виготовляють з сирової нафти виключно мастильні матеріали) та виробничі підприємства для газифікації або зрідження вугілля або бітумінозного сланцю потужністю 500 т на добу та вище.
2. Теплові електростанції та інші потужності, призначені для спалювання, з рівнем виробництва тепла 300 МВт¹ або більше, а також атомні електростанції та інші ядерні реактори, включаючи демонтаж або виведення з експлуатації таких електростанцій або реакторів (крім дослідницького устаткування для виробництва та конверсії здатних до ядерного ділення матеріалів та паливної сировини, максимальна потужність яких не перевищує 1 кВт постійного теплового навантаження).
3. Потужності для виробництва або збагачення ядерного палива, повторної переробки, зберігання або остаточної утилізації опроміненого ядерного палива, зберігання, утилізації або переробки радіоактивних відходів.
4. Комбінати для початкового виплавляння чавуну та сталі; потужності для виробництва чорнових кольорових металів з руди, концентратів або вторинної сировини з застосуванням металургійних, хімічних або електролітичних процесів.
5. Комплексні хімічні виробничі потужності: для виробництва в промислових масштабах речовин з використанням процесів хімічної конверсії, в яких декілька вузлів/ділянок розташовані поряд та функціонально взаємопов'язані, для виробництва: базових органічних речовин; базових неорганічних речовин; добрив на основі фосфору, азоту та калію (простих або комплексних); базових продуктів для захисту рослин та біоцидів; базових фармацевтичних речовин з використанням хімічних або біологічних процесів; вибухових речовин.
6. Будівництво автомобільних доріг, шосе та дальніх залізничних ліній; аеропортів з довжиною основних злітно-посадкових смуг 2100 метрів або більше; нових доріг з чотирма або більшою кількістю смуг, або зміна траси та/або розширення існуючих доріг до чотирьох або більшої кількості смуг, якщо неперервна довжина таких нових доріг, ділянок доріг зі зміненим напрямком та/або розширених ділянок доріг становить 10 км або більше.
7. Трубопроводи, термінали та пов'язані з ними об'єкти для великомасштабного транспортування газу, нафти та хімічних речовин.
8. Великі морські порти, внутрішні водні шляхи та порти для перевезень внутрішніми водними шляхами; торгові порти, причали для завантаження та розвантаження, пов'язані з внутрішніми та зовнішніми портами (за виключенням поромних причалів).
9. Великі об'єкти з переробки та утилізації відходів для спалювання, хімічної переробки або захоронення на полігонах шкідливих, токсичних або небезпечних відходів.
10. Великі заводи з утилізації безпечних відходів шляхом спалювання або хімічної обробки.

¹ Еквівалент виробництва електроенергії бруто на рівні 140 МВт для парових та простих газотурбінних електростанцій.

11. Великі² греблі та інші споруди, призначені для утримання або постійного зберігання води.
12. Викачування підземних вод або проекти штучного поповнення підземних вод у випадках, коли річний об'єм води, яка має видобуватись або закачуватись, становить 10 млн. куб. м або більше.
13. Промислові потужності для: (i) виробництва паперової маси з дерева або подібних волокнистих матеріалів; (ii) виробництва паперу та картону з виробничою потужністю понад 200 метричних тон висушеного на повітрі матеріалу на добу.
14. Великомасштабне видобування торфу, кар'єри та відкрите видобування мінеральних копалин, а також збагачення руди металів або вугілля.
15. Видобування нафти та природного газу для комерційних потреб.
16. Потужності для зберігання нафти, нафтохімічної або хімічної продукції місткістю 200 тис. тонн або більше.
17. Великомасштабна заготівля деревини або вирубка лісів на значних територіях.
18. Муніципальні споруди для очистки стічних вод з потужністю, що перевищує еквівалент населення у 150 тис. осіб.
19. Великі муніципальні об'єкти для переробки та утилізації твердих відходів.
20. Будівництво великомасштабних туристичних об'єктів та об'єктів роздрібною торгівлі.
21. Будівництво високовольтних повітряних ліній електропередач.
22. Великомасштабні вітроенергетичні установки для виробництва електроенергії (ВЕС).
23. Великомасштабна рекультивация земель та морські днозаглиблювальні роботи.
24. Великомасштабне первинне сільськогосподарське виробництво або насадження лісу, що включає інтенсифікацію, зміну призначення земель, конверсію пріоритетних аспектів біорізноманіття та/або критичних місць існування.
25. Заводи для дублення шкір потужністю понад 12 тонн готової продукції на добу.
26. Потужності для інтенсивного вирощування птахів або свиней, які мають понад: (i) 85 тис. місць для бройлерів та 60 тис. місць для курей; (ii) 3 тис. місць для свиней (вагою понад 30 кг); або (iii) 900 місць для свиноматок.
27. Проекти³, які планується впроваджувати у вразливих місцевостях міжнародного, національного або регіонального значення, або які ймовірно можуть мати відчутний вплив на такі місцевості, навіть якщо тип проекту не зазначений в цьому переліку. Такі вразливі місцевості включають, зокрема, національні захищені зони, визначені національним або міжнародним законодавством, критичні місця існування або інші екосистеми, які підтримують пріоритетні аспекти біорізноманіття, території, які мають археологічну або культурну цінність, а також території, важливі для корінних народів або інших вразливих груп.
28. Проекти, які можуть мати значні негативні соціальні впливи на місцеві громади або інші сторони.
29. Проекти, які можуть передбачати значне недобровільне переселення або економічне переміщення.

² Згідно визначення Міжнародної комісії з великих гребель (ICOLD), велика гребля - це гребля висотою 15 метрів або більше від основи. Греблі висотою від 5 до 15 метрів, які мають об'єм водосховища більше ніж 3 млн. куб. м, також класифікуються як великі греблі.

³ Включаючи без обмеження проекти, що мають екологічну чи соціальну спрямованість (зокрема, проекти використання відновлюваних джерел енергії).

Вимога ЄБРР до реалізації проектів № 1:

Оцінка та менеджмент екологічних і соціальних впливів

Вступ

1. Ця Вимога до реалізації проектів (ВРП) визначає важливість комплексного підходу до оцінки екологічних та соціальних впливів¹ і проблем, пов'язаних з проектами, а також здійснення клієнтом управління екологічними і соціальними показниками протягом усього життєвого циклу проекту. Успішна та ефективна система екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) – це динамічний безперервний процес, що ініціюється та підтримується керівництвом і передбачає змістовне спілкування між клієнтом, його працівниками, місцевими громадами, на які впливає проект та/або інша діяльність клієнта, а також іншими зацікавленими сторонами у разі їх наявності та необхідності. Вона вимагає методичного системного підходу, що включає у себе планування, реалізацію, аналіз та реагування на результати у структурований спосіб з метою забезпечення постійного покращення показників діяльності. СЕСМ має відповідати характеру і масштабам проекту та сприяти підтриманню належних і сталих екологічних і соціальних показників з досягненням кращих фінансових, екологічних і соціальних результатів.
2. У цій ВРП визначені обов'язки клієнта у процесі оцінки потенційних екологічних і соціальних впливів і проблем, пов'язаних з проектом, а також у процесі розробки і впровадження процедур менеджменту і моніторингу цих впливів і проблем. Невід'ємною частиною цього процесу є взаємодія з зацікавленими сторонами проекту. ВРП №10, в якій описані вимоги до залучення зацікавлених сторін, слід читати разом з цією ВРП.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - визначення та оцінка екологічних і соціальних впливів і проблем проекту;
 - визначення підходу на основі ієрархії пом'якшення² до зменшення або уникнення негативних екологічних або соціальних впливів та проблем від діяльності за проектом для працівників, відповідних громад та навколишнього середовища;
 - сприяння покращенню екологічних і соціальних показників клієнтів шляхом ефективного використання систем управління;
 - розробка СЕСМ з урахуванням специфіки проекту для оцінки та менеджменту екологічних і соціальних питань та впливів згідно з вимогами відповідних ВРП.

Сфера застосування

4. Ця ВРП поширюється на всі проекти, що прямо фінансуються ЄБРР. Клієнт повинен в рамках свого процесу екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП, а також шляхи їх виконання та управління відповідними впливами і питаннями на етапах проектування, будівництва, експлуатації проекту, зняття з експлуатації, закриття та відновлення об'єктів.

¹ У цій Політиці під «соціальними впливами» розуміються впливи на осіб, громади та працівників, що виникають в результаті відповідної економічної діяльності, а також спосіб, в який можуть негативно змінюватися умови їх праці, соціально-економічний статус, культурна ідентичність, права людини та/або здоров'я.

² Підхід на основі ієрархії пом'якшення передбачає у першу чергу вжиття заходів з метою уникнення екологічних або соціальних впливів з самого початку реалізації проекту або, якщо це не є можливим, додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію, пом'якшення або в якості останнього варіанту компенсацію будь-яких потенційних залишкових негативних впливів.

5. У цій ВРП під терміном «проект» розуміється визначений набір напрямів економічної діяльності, для якого клієнт хоче отримати фінансування ЄБРР, або для якого ЄБРР вже виділив фінансування, а також набір напрямів економічної діяльності який був схвалений Радою директорів чи іншим органом прийняття рішень ЄБРР.
6. Проекти, що передбачають будівництво нових об'єктів або початок нової економічної діяльності, з самого початку розробляються відповідно до ВРП. Якщо проект стосується вже існуючих об'єктів чи не відповідає ВРП з самого початку, клієнт повинен розробити та виконувати План екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ)³, що має включати у себе заходи, необхідні для забезпечення відповідності таких об'єктів ВРП протягом розумного періоду часу.

Вимоги

Екологічна та соціальна оцінка

7. Процес екологічної та соціальної оцінки повинен базуватися на останній інформації, включаючи точний опис проекту та інших пов'язаних з ним напрямів діяльності клієнта, а також вихідні соціальні та екологічні параметри з належним рівнем деталізації. У процесі оцінки також мають бути визначені: (i) застосовні екологічні та соціальні закони і регуляторні вимоги юрисдикцій, в яких ведеться діяльність за проектом, у тому числі закони, які закріплюють зобов'язання країни реалізації проекту відповідно до міжнародного законодавства; та (ii) застосовні вимоги відповідно до ВРП. В основі цього підходу лежить застосування ієрархії пом'якшення та КМП⁴. Якщо проект може мати негативні екологічні та соціальні впливи, клієнт повинен в якості невід'ємної частини процесу оцінки визначити зацікавлені сторони проекту та розробити план змістовної взаємодії з ними з метою врахування їх думок та занепокоєння під час планування, реалізації та експлуатації проекту згідно ВРП №10.
8. Процес оцінки повинен бути пропорційним до потенційних впливів і проблем у проекті та має комплексно охоплювати всі відповідні прямі та непрямі екологічні та соціальні впливи і проблеми проекту, а також відповідні етапи проектного циклу (наприклад, до будівництва, будівництва, експлуатації, зняття з експлуатації або закриття та відновлення). Клієнт також може доповнити екологічну і соціальну оцінку додатковими дослідженнями окремих ризиків і впливів, зокрема у таких сферах, як кліматичні зміни, права людини та гендерні права.
9. У процесі екологічної та соціальної оцінки також мають бути по можливості визначені та охарактеризовані потенційно значні екологічні та соціальні питання, пов'язані з видами діяльності чи об'єктами, що не є частиною проекту, але які можуть зазнавати прямих чи непрямих впливів від проекту, існують виключно у зв'язку з проектом або можуть представляти ризик для проекту. Ці пов'язані види діяльності чи об'єкти можуть бути важливими для існування проекту та можуть або контролюватися клієнтом, або виконуватися третіми сторонами чи належати третім сторонам. Якщо клієнт не може контролювати ці види діяльності або об'єкти чи впливати на них, при здійсненні екологічної та соціальної оцінки необхідно визначити ризики, які вони представляють для проекту. Якщо визначені потенційно значні негативні екологічні та/або соціальні ризики, пов'язані з діяльністю чи об'єктами третіх сторін, клієнт повинен разом з цими третіми сторонами працювати над управлінням цими ризиками та їх пом'якшенням. Так само,

³ ПЕСЗ є невід'ємною частиною угод фінансування.

⁴ Під кращою міжнародною практикою розуміється застосування професійних навичок, сумлінності, обережного підходу та далекоглядності, що обґрунтовано очікується від кваліфікованих і досвідчених професіоналів, які займаються тією ж справою в однакових або подібних умовах в глобальному чи регіональному контексті. Результатом дотримання такої практики буде використання в умовах конкретного проекту найбільш прийнятних технологій.

якщо існують можливості для збільшення вигод, клієнт повинен використовувати свій вплив на відповідні треті сторони. Крім цього, у процесі оцінки необхідно враховувати сукупні впливи проекту в поєднанні з іншими відповідними минулими, теперішніми та розумно передбачуваними майбутніми змінами, а також незапланованими, але передбачуваними видами діяльності, що завдяки проекту можуть відбутися пізніше в іншому місці.

10. Проекти категорії «А»⁵ можуть мати потенційно значні негативні екологічні та/або соціальні впливи, які важко визначити чи оцінити, а отже які вимагатимуть від клієнта виконання комплексної оцінки впливів на навколишнє та соціальне середовище (ОВНСС). Така ОВНСС має включати у себе етап з'ясування обсягу, на якому визначаються потенційні екологічні та соціальні впливи⁶, пов'язані з проектом. ОВНСС має включати у себе аналіз можливих з технічної та фінансової точки зору альтернатив джерелам таких впливів, включаючи варіант без реалізації проекту, а також обґрунтування вибору певного варіанту чи дій, що пропонуються. Також в ОВНСС мають бути визначені можливості для покращення і рекомендовані необхідні заходи для уникнення або, якщо уникнення не є можливим, мінімізації та пом'якшення негативних впливів. Для виконання чи перевірки ОВНСС можуть залучатися незалежні спеціалісти. Процедура виконання ОВНСС також включає у себе оприлюднення інформації та консультації з громадськістю відповідно до ВРП 10.
11. Для проектів категорії «В», в яких потенційні негативні екологічні та соціальні впливи, як правило, є локальними та/або легко визначаються і зменшуються за допомогою заходів пом'якшення, клієнт виконує екологічну та соціальну оцінку з пропорційним урахуванням характеру, розміру та місця розташування проекту, а також характеристик потенційних впливів і ризиків. У такій оцінці мають бути охарактеризовані потенційні негативні впливи, пов'язані з проектом, визначені можливості для покращення, а також порекомендовані необхідні заходи для уникнення або, якщо уникнення не є можливим, мінімізації та пом'якшення негативних впливів.
12. Для проектів категорій «А» та «В», що включають у себе об'єкти, які вже існують, необхідно оцінювати екологічні та соціальні впливи від минулої та поточної діяльності. Мета цієї оцінки – визначити потенційні ризики, зобов'язання та можливості, пов'язані з існуючими об'єктами та діяльністю, підтвердити поточний стан виконання регуляторних вимог, а також перевірити відповідність існуючих систем управління та загальних показників діяльності клієнта вимогам ВРП. Будь-який аналіз існуючих об'єктів повинен виконуватися зовнішніми спеціалістами.
13. Для проектів категорії «С», що скоріше за все матимуть мінімальні або нульові негативні екологічні та соціальні впливи, які можна буде легко визначити та зменшити за допомогою заходів пом'якшення, клієнт створює СЕСМ пропорційно до визначених впливів та ризиків згідно з п. 14-22 цієї ВРП, а також веде моніторинг і звітує про відповідність проекту ВРП згідно з п. 23-28 ВРП №1.
14. У випадках, коли клієнти з багатьма об'єктами звертаються по загальне корпоративне фінансування, оборотний капітал чи акціонерне фінансування, виконання оцінки згідно з п. 7-12 може не бути доцільним чи можливим. У таких випадках СЕСМ, минулі та теперішні показники клієнта оцінюються згідно з відповідними ВРП, а ПЕСЗ розробляється та реалізується на корпоративному рівні (а не на рівні окремого об'єкта). Оцінка на корпоративному рівні має включати:

⁵ Індикативний перелік проектів категорії «А» наведено у Додатку 2 до Екологічної та соціальної політики ЄБРР.

⁶ Оцінка екологічних і соціальних впливів має враховувати потенційні прямі, непрямі та кумулятивні впливи, пов'язані з відповідним проектом, а також потенційні транскордонні впливи, якщо вони передбачаються.

- оцінку спроможності клієнта управляти всіма відповідними соціальними та екологічними впливами і питаннями, пов'язаними з його діяльністю та об'єктами, згідно з вимогами, описаними у ВРП;
- оцінку історичного дотримання клієнтом екологічних і соціальних регуляторних вимог, що застосовуються в юрисдикціях, де ведеться діяльність за проектом;
- визначення основних груп зацікавлених сторін для клієнта та поточної взаємодії з зацікавленими сторонами.

Точний обсяг такої корпоративної оцінки визначається у кожному випадку індивідуально.

Системи екологічного і соціального менеджменту

15. Клієнти повинні створити і мати СЕСМ, що відповідає характеру і масштабу проекту, а також рівню екологічних і соціальних впливів і питань, що виникають у цьому проекті, згідно з КМП. Призначення такої системи управління – оптимізована та координована інтеграція процесу виконання екологічних і соціальних вимог в основну операційну діяльність клієнта.

Екологічна і соціальна політика

16. Клієнт повинен встановити комплексну політику з визначенням екологічних і соціальних цілей та принципів, що забезпечать досягнення у проекті належних екологічних і соціальних показників. Ця політика служитиме основою для процесу оцінки та менеджменту екологічних і соціальних впливів згідно з принципами ВРП.

План екологічних і соціальних заходів

17. Враховуючи результати екологічної та соціальної оцінки, а також результати взаємодії з зацікавленими сторонами, клієнт повинен буде розробити та впровадити програму заходів з мінімізації визначених екологічних і соціальних впливів проекту, а також заходів з покращення показників для забезпечення відповідності ВРП. Залежно від проекту ця програма може складатися з набору задокументованих операційних політик, систем управління, процедур, планів, практик і капітальних інвестицій, разом відомих як Плани екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ).
18. ПЕСМ повинен відображати ієрархію пом'якшення та при наявності відповідних технічних і фінансових можливостей віддавати перевагу уникненню і попередженню впливів над їх мінімізацією, пом'якшенням чи компенсацією. Він також повинен забезпечувати, щоб всі відповідні етапи проекту були організовані таким чином, який відповідатиме застосовним законодавчим і регуляторним вимогам, а також ВРП. Якщо певні особи чи групи в результаті оцінки визначаються в якості таких, що зазнають негативних впливів або є вразливими⁷, ПЕСМ повинен включати у себе диференційовані заходи, що захищатимуть цих осіб або групи від непропорційної дії негативних впливів та створюватимуть можливості для отримання ними вигод від проекту. Якщо необхідно, ПЕСМ також повинен охоплювати питання управління питаннями, що виникають у зв'язку з участю третіх сторін та ланцюжками поставок.

⁷ У цій Політиці під «вразливими групами» розуміються особи, які через свою гендерну ідентичність, сексуальну орієнтацію, етнічне походження, корінний статус, вік, обмежені фізичні можливості, економічно не вигідне становище чи соціальний статус можуть у більшій мірі зазнавати негативних впливів від проектів, ніж інші особи, та які можуть мати обмежені можливості претендувати на вигоди від реалізації проектів чи користуватися такими вигодами. До вразливих осіб та/або груп також можуть відноситися люди, які живуть за межею бідності чи не мають землі, літні люди, домогосподарства, очолювані жінками або дітьми, етнічні меншини, громади, які залежать від природних ресурсів або інші переміщені особи, які можуть не бути захищеними в рамках національного та/або міжнародного законодавства.

19. Рівень детальності та складності ПЕСМ повинен відповідати впливам та питанням, що передбачаються у проекті. У ПЕСМ мають враховуватися конкретні ризики, впливи та можливості, що створюються у відповідному проекті. Бажані результати мають бути визначені у ньому як вимірювані події з максимальним можливим використанням таких елементів, як цільові показники та характеристики, які можна відстежувати протягом визначених періодів часу. Враховуючи динамічний характер процесу розробки та реалізації проектів, необхідно забезпечити можливість регулярного оновлення та перегляду ПЕСМ у зв'язку зі змінами в обставинах проекту, непередбачуваними подіями, регуляторними змінами, а також результатами моніторингу та аналізу.
20. ПЕСМ включно з усіма визначеними в ній конкретними вимогами та заходами поширюватиметься на проект незалежно від того, чи він виконується клієнтом безпосередньо, чи через підрядників або субпідрядників. Клієнт повинен забезпечити, щоб підрядники, які працюють на об'єктах проекту, виконували ці вимоги шляхом створення та застосування належної системи управління підрядниками. Ефективне управління підрядниками включає:
- оцінку екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних з роботами і послугами, що виконуються чи надаються за контрактами, і належне включення відповідних умов ПЕСМ у тендерну документацію, а також включення у контракти положень, згідно з якими підрядники повинні будуть застосовувати відповідні стандарти та виправляти їх недотримання;
 - контроль за наявністю у підрядників знань та навичок для виконання їх завдань за проектом відповідно до умов контракту;
 - моніторинг виконання підрядниками умов контракту;
 - якщо залучаються субпідрядники, вимагати від підрядників застосування до субпідрядників таких самих вимог.

Вимоги до умов праці працівників третіх сторін визначені у ВРП №2. Вимоги до охорони праці і техніки безпеки всіх працівників визначені у ВРП №4.

Організаційні можливості та зобов'язання

21. Клієнт повинен при необхідності створити, підтримувати та зміцнювати організаційну структуру, в якій будуть визначені ролі, функції та повноваження з впровадження СЕСМ з метою забезпечення на постійній основі дотримання відповідних регуляторних вимог та ВРП. Клієнт повинен призначити конкретних працівників, у тому числі представника чи представників керівництва, з чітко визначеними функціями та повноваженнями з підтримки та впровадження СЕСМ. Ключові функції в екологічній та соціальній сфері повинні бути визначені та повідомлені відповідним працівникам. Клієнт повинен на постійній основі забезпечувати належну підтримку, людські та фінансові ресурси для ефективної та безперервної екологічної та соціальної діяльності.
22. Клієнт повинен забезпечити належну кваліфікацію та навчання працівників, які безпосередньо відповідають за екологічну та соціальну діяльність.

Управління ланцюжком поставок

23. Клієнт повинен визначити ризики, пов'язані з його ланцюжком поставок. Якщо клієнт має реальний контроль над своїми первісними постачальниками, екологічна та соціальна оцінка має включати у себе з'ясування потенційних екологічних і соціальних ризиків, пов'язаних з ланцюжками первісних поставок, що є важливими для основних операційних функцій проекту. Якщо такі ризики існують, клієнт повинен впровадити систему

управління ланцюжками поставок з урахуванням складності цих ланцюжків поставок та відповідних екологічних і соціальних аспектів, характерних для проектів цього типу та масштабу. Така система управління повинна включати у себе процедури вжиття заходів для вирішення екологічних і соціальних питань, визначених у процесі оцінки ланцюжка поставок або поточного моніторингу, з урахуванням наступних факторів: (i) чи має клієнт відношення до виникнення чи існування цих питань; (ii) ступінь впливу клієнта на постачальника; (iii) важливість відповідних відносин для клієнта; (iv) серйозність питань; та (v) чи буде припинення відносин з постачальником само по собі мати негативні наслідки. Вимоги до стандартів праці у ланцюжках поставок визначені у ВРП 2; вимоги до ланцюжків поставок живих природних ресурсів визначені у ВРП №6.

Моніторинг та звітування у проектах

24. Клієнт повинен здійснювати моніторинг екологічних і соціальних показників проекту. Цей моніторинг здійснюється для: (i) з'ясування, чи дійсно проект реалізується згідно з ВРП; та (ii) винесення уроків, виділення ресурсів та визначення можливостей для постійного покращення.
25. Вимоги до моніторингу повинні бути пропорційними до характеру проекту та його екологічних і соціальних впливів. Предметом моніторингу є:
 - всі значні екологічні та соціальні впливи і питання, визначені на етапі екологічної та соціальної оцінки;
 - відповідні частини ВРП, визначені на етапі оцінки проекту та подальшого моніторингу;
 - заходи, визначені в ПЕСМ або ПЕСЗ;
 - скарги, отримані від робітників та зовнішніх зацікавлених сторін, а також результати їх розгляду;
 - всі регуляторні вимоги до моніторингу та звітності;
 - всі вимоги до моніторингу та звітності з боку інших сторін (наприклад, покупців, організацій, що надають фінансування, чи органів сертифікації).
26. Клієнт повинен забезпечити наявність необхідних систем, ресурсів та персоналу для ведення моніторингу. Клієнт повинен аналізувати результати моніторингу та при необхідності ініціювати корегувальні заходи. Крім цього, клієнт може залучати треті сторони, зокрема незалежних експертів, місцеві громади або організації громадянського суспільства для доповнення чи перевірки його власної моніторингової інформації. Якщо за управління певними впливами та питаннями і вжиття заходів з їх пом'якшення відповідають певні органи чи інші треті сторони, клієнт повинен працювати разом з цими органами чи іншими третіми сторонами над вжиттям та моніторингом таких заходів пом'якшення.
27. Клієнт подаватиме ЄБРР регулярні звіти про екологічні та соціальні показники проекту, у тому числі інформацію про виконання ВРП, реалізацію СЕСМ, ПЕСМ, ПЕСЗ і Плану залучення зацікавлених осіб. Виходячи з результатів моніторингу, клієнт повинен визначати всі необхідні корегувальні та превентивні заходи і відображати їх в оновленій ПЕСМ чи ПЕСЗ за погодженням з ЄБРР. Клієнт повинен буде вживати узгоджені корегувальні та превентивні заходи з перевіркою їх результативності та подальшим підвищенням ефективності.
28. Клієнт повинен негайно інформувати ЄБРР про всі екологічні та соціальні інциденти чи пригоди, що мають відношення до клієнта чи проекту та мають чи можуть мати значний негативний вплив.

29. Клієнт повинен негайно інформувати ЄБРР про всі зміни в обсязі, технічному проекту чи експлуатації проекту, що можуть призвести до істотних змін в його екологічних чи соціальних змінах або питаннях. Клієнт повинен буде провести додаткову оцінку та залучення зацікавлених сторін згідно з ВРП і внести зміни у ПЕСМ або ПЕСЗ з урахуванням результатів та за погодженням з ЄБРР.
30. У проектах, що можуть мати значні негативні та соціальні впливи і питання, від клієнта може вимагатися залучення відповідних зовнішніх спеціалістів для виконання періодичних незалежних аналізів чи моніторингу певних екологічних чи соціальних питань. Обсяг такої роботи і подальші заходи будуть визначатися в кожному випадку окремо.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів № 2:

Трудові відносини та умови праці

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається, що для клієнтів та їх економічної діяльності персонал є цінним надбанням, і що ефективне управління людськими ресурсами та здорові відносини між керівництвом та працівниками на основі поваги до прав працівників, включаючи свободу об'єднань та право на колективні переговори, є ключовими складовими сталого ведення економічної діяльності. Завдяки справедливому ставленню до працівників і створенню для них безпечних і здорових умов праці¹ клієнти можуть отримувати реальні вигоди, такі як підвищення ефективності та продуктивності своєї діяльності.

Цілі

2. Ця ВРП має наступні цілі:
 - дотримання та захист основоположних принципів і прав² робітників;
 - підтримання задовільних умов праці³, включаючи справедливе ставлення, недискримінацію та рівні можливості для працівників;
 - створення, підтримання та покращення здорових відносин між працівниками і керівництвом;
 - підтримка виконання умов всіх колективних договорів, стороною яких є клієнт, а також національних законів про працю та зайнятість;
 - захист і підтримання безпеки і здоров'я робітників, передусім шляхом підтримки безпечних і здорових умов праці;
 - недопущення використання примусової та дитячої праці (згідно з визначеннями МОП) у зв'язку з діяльністю за проектами.

Сфера застосування

3. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їх виконання та управління відповідними питаннями протягом життєвого циклу проекту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної Системи екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта, а також Планів екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для кожного окремого проекту. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1.
4. У цій ВРП термін «працівники» вживається для позначення робітників клієнта, у тому числі частково зайнятих, тимчасових, сезонних та мігрантів. Умови застосування цієї ВРП

¹ Вимоги до охорони праці та техніки безпеки містяться у ВРП №4.

² Конвенції МОП 29 та 105 (примусова праця), 87 (свобода об'єднань), 98 (право на колективні переговори), 100 та 111 (дискримінація), 138 (мінімальний вік), 182 (найгірші форми дитячої праці).

³ Задовільні умови праці відображають очікування людей від роботи. Вони включають у себе можливості для виконання роботи, яка є продуктивною та приносить достатній дохід, безпека на робочому місці та соціальних захист сімей, кращі перспективи особистого розвитку та соціальної інтеграції, свобода людей висловлювати свої скарги і занепокоєння, організувати та брати участь у виконанні рішень, які впливають на їх життя, а також рівні можливості та ставлення до всіх жінок і чоловіків.

до працівників третіх сторін визначені у п. 21-23. Питання трудових відносин у ланцюжку поставок розглядаються у п. 24-26.

Вимоги

Загальні

5. Проекти повинні відповідати як мінімум: (i) національному законодавству про працю, соціальний захист, охорону праці та техніку безпеки; та (ii) основоположним принципам і стандартам, визначеним у конвенціях МОП⁴.

Управління трудовими відносинами

Політика управління людськими ресурсами

6. Клієнт повинен прийняти та/або підтримувати в силі певну кадрову політику та системи чи процедури управління людськими ресурсами, що мають відповідати його розміру та чисельності персоналу і визначати підхід до управління персоналом відповідно до цієї ВРП та національного законодавства. Ця політика та процедури повинні бути зрозумілими та доступними для всіх робітників і представлені на основній мові(мовах), якою(якими) вони користуються.

Трудові відносини

7. Клієнт повинен задокументувати та довести до всіх робітників їх права згідно з національним законодавством про працю та зайнятість, а також усіма діючими колективними договорами, умови праці та працевлаштування, у тому числі розмір і правила нарахування заробітної плати, робочі години, умови понаднормової праці та її оплати, всі пільги (зокрема, лікарняні, материнські та батьківські декретні відпустки, вихідні та святкові дні), а також інформувати їх про всі істотні зміни. Ця інформація повинна бути зрозумілою та доступною для всіх робітників і представлені на основній мові(мовах), якою(якими) вони користуються. Системи управління людськими ресурсами повинні забезпечувати дотримання прав робітників на приватність і захист даних.
8. Комунікаційний процес повинен бути організований таким чином, щоб забезпечити робітникам: (i) отримання належної інформації, зокрема про очікувані зміни, що можуть вплинути на них; та (ii) можливість подання зауважень в рамках процесу постійного покращення, у тому числі скарг відповідно до вимог, визначених у п. 20.

Дитяча праця

9. Клієнт повинен дотримуватися всіх відповідних національних законів або міжнародних стандартів праці, що стосуються працевлаштування неповнолітніх, залежно від того, які з них забезпечують кращий захист неповнолітніх при працевлаштуванні.
10. Клієнт не має права використовувати працю дітей у спосіб, що є експлуаторським з економічної точки зору, може бути небезпечним, може негативно впливати на отримання дитиною освіти або зашкоджувати здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному чи соціальному розвитку дитини. Клієнт повинен буде визначати молодих людей віком до 18 років і не залучати їх до небезпечної праці. При використанні будь-якої праці осіб молодше 18 років необхідно виконувати належну оцінку ризиків та вести регулярний моніторинг здоров'я, умов і тривалості праці.

⁴ Див. виноску 2 вище.

Примусова праця

11. Клієнт не має права використовувати примусову працю, під якою розуміється недобровільне виконання робіт чи надання послуг особою під загрозою застосування сили чи покарання. Це включає у себе такі види примусової праці, як рабство, відпрацювання боргів або інші подібні трудові умови, або ж використання праці людей, які є предметом торгівлі.⁵

Недискримінація та рівні можливості

12. У проєктах повинні виконуватися відповідні вимоги щодо недискримінації у трудових відносинах. Зокрема, при реалізації проєктів клієнти:

- не мають права приймати рішення щодо працевлаштування на основі особистих характеристик, таких як стать, раса, національність, політичні уподобання, приналежність до певного об'єднання, етнічне, соціальне чи корінне походження, релігійні чи інші вірування, шлюбний чи сімейний стан, інвалідність, вік, статева орієнтація чи гендерна ідентичність, якщо ці характеристики не мають відношення до характерних вимог відповідної посади;
- повинні базувати трудові відносини на принципі рівних можливостей і справедливого ставлення без дискримінації у жодних аспектах трудових відносин, зокрема у питаннях рекрутингу та найму, призначень на посади, оплати праці (включаючи заробітну плату та пільги),⁶ умов праці та працевлаштування, у тому числі розумного пристосування робочих місць для людей з обмеженими можливостями, доступу до навчання, підвищення, звільнення чи виходу на пенсію, а також дисципліни;
- повинні вживати заходів для недопущення та припинення переслідувань, зокрема сексуальних домагань, залякувань та/або експлуатації.

Наступні заходи не вважатимуться дискримінацією: спеціальні заходи для захисту або надання допомоги з метою усунення наслідків попередніх дискримінаційних дій; сприяння працевлаштуванню місцевих жителів; або найм працівників на конкретні посади з урахуванням характерних вимог відповідної праці, якщо це не суперечить національному законодавству.

Організації працівників

13. Клієнт не має права забороняти робітникам обирати їх представників, створювати трудові організації чи вступати у них за власним вибором або проводити колективні переговори. Клієнт не має права дискримінувати або карати працівників, які виступають в якості представників, беруть чи намагаються брати участь в таких організаціях чи ведуть колективні переговори. Клієнт повинен взаємодіяти з такими представниками чи організаціями працівників згідно з національним законодавством і своєчасно надавати їм інформацію, необхідну для проведення змістовних переговорів. Якщо національне законодавство значною мірою обмежує створення чи функціонування організацій робітників, клієнт повинен створити для працівників окрему процедуру висловлення скарг та захисту їх прав у частині умов праці та працевлаштування з урахуванням розміру підприємства і чисельності персоналу.

Заробітна плата, пільги та умови праці

⁵ Торгівля людьми визначається як найм, перевезення, передача, переховування чи одержання людей шляхом погроз, застосування сили чи інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обдурення, зловживання владою чи вразливим становищем, або надання чи отримання плати чи вигод для досягнення згоди особи, що має контроль над іншою особою, з метою експлуатації.

⁶ Клієнт повинен враховувати принцип рівної винагороди за роботу рівної цінності.

14. Заробітна плата, пільги та умови праці, що пропонуються (включаючи робочі години) повинні в цілому бути щонайменше порівняними з заробітною платою, пільгами та умовами праці, що пропонуються еквівалентними роботодавцями у відповідній країні (регіоні) та відповідній галузі.
15. Якщо клієнт є стороною колективного договору або іншим чином пов'язаний його умовами, він повинен виконувати цей договір. Якщо такі договори відсутні чи не поширюються на умови праці та працевлаштування, клієнт повинен забезпечити належні умови праці та працевлаштування.
16. Клієнт буде визначати працівників-мігрантів та забезпечувати їх залучення на умовах, що є суттєвою мірою еквівалентними до умов, на яких залучаються для виконання тієї самої праці працівники, які не є мігрантами.

Охорона праці та техніка безпеки

17. Клієнти повинні забезпечувати робітникам здорове робоче середовище, а проекти повинні відповідати положенням ВРП №4.

Проживання працівників

18. Якщо клієнт забезпечує працівників житлом, таке житло повинне бути належним для його розташування, чистим, безпечним та як мінімум задовольняти базові потреби робітників. Зокрема, умови надання житла повинні відповідати кращій галузевій практиці.⁷ Свобода пересування працівників до житла, що надається працедавцем, та від цього житла не повинна необґрунтовано обмежуватися.

Скорочення

19. Перш ніж здійснювати будь-які колективні звільнення⁸ у зв'язку з проектом, клієнт повинен буде виконати аналіз альтернатив скороченню персоналу. Якщо в результаті цього аналізу не будуть визначені реальні альтернативи скороченню, клієнт повинен буде розробити та впровадити план скорочення, що включатиме у себе оцінку, зменшення та пом'якшення негативних наслідків скорочення для працівників згідно з національним законодавством та кращою міжнародною галузевою практикою, а також на основі принципів недискримінації та консультації. Процес відбору кандидатів на скорочення повинен бути прозорим, базуватися на справедливих та об'єктивних критеріях, що послідовно застосовуються, а також передбачати ефективний механізм подання та розгляду скарг. Клієнти повинні заздалегідь повідомляти про зміни умов праці відповідним професійним спілкам (там, де вони існують), працівникам та їх представникам, а також відповідним державним органам, якщо це необхідно. Метою таких консультацій повинне бути зменшення та пом'якшення потенційних негативних наслідків втрати роботи для відповідних працівників. Результати цих консультацій мають бути відображені в остаточному плані скорочення. Уся заборгованість за заробітною платою, соціальними пільгами, пенсійними внесками та іншими пільгами повинна бути виплачена: (i) працівникам до дати припинення трудових відносин чи в цю дату; (ii) на користь працівників, якщо це передбачається; або (iii) згідно з графіком, узгодженим у колективній угоді.

Механізм подання та розгляду скарг

⁷ Керівний документ ЄБРР/МФК «Проживання працівників: процедури і стандарти», 2009 р.

⁸ Термін «колективні звільнення» визначений у Статті 1 Директиви ЄС 98/59.

20. Клієнт повинен забезпечити ефективний механізм подання скарг для працівників (та їх організацій, якщо вони існують), за допомогою якого вони зможуть висловлювати своє невдоволення щодо трудових питань. Клієнт повинен інформувати працівників про такий механізм подання скарг під час їх найму та забезпечувати легку доступність цього механізму для працівників. Такий механізм повинен передбачати участь керівництва належного рівня та швидкий розгляд скарг з використанням зрозумілої та прозорої процедури, що забезпечує своєчасне реагування на скарги без жодного покарання за їх подання. Цей механізм також повинен забезпечувати можливість конфіденційного подання та врегулювання скарг. Він не повинен обмежувати доступ до інших судових та адміністративних засобів захисту, що можуть бути передбачені у законодавстві чи в рамках існуючих процедур арбітражу чи медіації, а також не повинен замінювати механізми подання скарг, що забезпечуються професійними спілками чи колективними угодами.

Працівники третіх сторін

21. Якщо клієнт залучає нештатних працівників через підрядників або інших посередників для робіт на об'єктах проекту чи виконання роботи, прямо пов'язаної з основними функціями проекту, клієнт повинен докласти належних зусиль для того, щоб: (i) переконатися, що ці підрядники чи посередники є законними підприємствами з доброю репутацією; та (ii) вимагати від них застосування вимог, визначених у п. 6-18 та 20. Якщо клієнт залучає нештатних працівників безпосередньо на договірній основі, клієнт повинен застосовувати вимоги п. 6-18 та 20.

22. Згідно з ВРП №1 клієнт повинен створити правила і процедури для управління та моніторингу показників діяльності роботодавців, що є третіми сторонами по відношенню до проекту, а також для забезпечення дотримання вимог цієї ВРП. Крім цього, клієнт повинен розглянути можливість та докласти належних зусиль для включення цих вимог у договірні угоди з такими роботодавцями і при необхідності розробити та впроваджувати план управління підрядниками.

23. Клієнт повинен визначати ризики, пов'язані з нештатними працівниками. Клієнт повинен забезпечувати нештатним працівникам доступ до ефективного механізму подання скарг, що повинен відповідати вимогам ВРП №2. У випадках, коли третя сторона не може забезпечити механізм подання скарг, клієнт повинен забезпечити ефективний механізм подання скарг для робітників, що залучаються третьою стороною.

Ланцюжки поставок

24. В якості частини процесу оцінки ланцюжків постачання, описаного у ВРП №1, клієнт повинен визначити та оцінити ризик використання дитячої та примусової праці⁹ в ланцюжках поставок товарів та матеріалів, що є найважливішими для основних функцій проекту (основні ланцюжки поставок).

25. Якщо клієнт дізнається про присутність в основному ланцюжку поставок дитячої чи примусової праці всупереч стандартам МОП, клієнт повинен вжити належних заходів для виправлення цього відповідно до нижченаведених вимог.

- Якщо виявлено дитячу працю, повинні бути зроблені добросовісні зусилля для вирішення чи пом'якшення проблеми. Клієнт може продовжувати закупівлю таких товарів чи матеріалів у відповідного постачальника лише після взяття цим постачальником задовільних зобов'язань чи надання достатніх доказів того, що постачальник виконує чи буде виконувати програму, що відповідає КМП та

⁹ Як визначено у конвенціях МОП № 138, 182, 29 та 105.

передбачає усунення такої практики протягом розумного періоду часу. Клієнт повинен регулярно інформувати про прогрес у виконанні такої програми.

- Що стосується примусової праці, клієнт може продовжувати закупівлю таких товарів чи матеріалів у відповідного постачальника лише після взяття цим постачальником задовільних зобов'язань чи надання достатніх доказів того, що постачальник вжив належних заходів для усунення умов, що становили примусову працю.
- Якщо існує ризик дитячої та/або примусової праці, клієнт повинен здійснювати постійний моніторинг свого первинного ланцюжка поставок з метою визначення всіх значних змін у цьому ланцюжку, нових ризиків чи випадків дитячої та/або примусової праці.

Крім цього, якщо серед працівників основного ланцюжка поставок виявлені значні проблеми з охороною праці і технікою безпеки, клієнт повинен запровадити процедури та заходи пом'якшення, які забезпечать вжиття відповідними постачальниками заходів для недопущення таких ситуацій.

26. Здатність клієнта в повній мірі вирішувати питання, пов'язані з такими ризиками, залежатиме від ступеню його контролю чи впливу на основних постачальників. Клієнт повинен протягом узгодженого терміну переорієнтувати такий проблемний ланцюжок поставок на постачальників, які можуть довести свою відповідність цій ВРП.

Вимоги до охоронного персоналу

27. Якщо клієнт залучає працівників чи підрядників для охорони власного персоналу та власності, він повинен узгодити стандарти діяльності та поведінки охоронного персоналу, що мають відповідати принципу пропорційності та КМП¹⁰ і визначити умови найму, правила поведінки, навчання, оснащення та моніторингу цього персоналу. Клієнт повинен виконати належні перевірки для того, щоб переконатися, що особи, які надають охоронні послуги, в минулому не вчиняли зловживань. Він повинен забезпечити їх належне навчання застосуванню сили (та вогнепальної зброї, якщо необхідно) та належній поведінці по відношенню до робітників і місцевої громади, а також вимагати від них дотримання застосовного законодавства в їх діях. Клієнт не повинен дозволяти жодне застосування сили за винятком випадків, коли це є необхідним у превентивних та захисних цілях, і лише пропорційно до характеру та масштабів загрози. Клієнт повинен запровадити і мати ефективний механізм подання скарг, за допомогою якого відповідна громада та працівники зможуть висловлювати своє невдоволення організацією охорони та діями охоронного персоналу, а також інформувати громади і працівників про наявність та використання такого механізму подання скарг згідно з цією ВРП та ВРП №10.

28. Якщо до надання охоронних послуг клієнту залучається державний охоронний персонал, клієнт повинен визначити та оцінити потенційні ризики, пов'язані з його використанням, повідомити всім відповідним державним органам про свій намір вимагати, щоб такий охоронний персонал діяв згідно з п. 27, і запропонувати відповідним державним органам оприлюднити умови організації охорони об'єктів клієнта з урахуванням обмежень у зв'язку з міркуваннями безпеки.

29. Клієнт повинен розслідувати всі обвинувачення в незаконних діях чи зловживаннях охоронного персоналу, вживати заходів (чи звертатися з вимогою про вжиття заходів до відповідних сторін) для попередження таких повторних дій чи зловживань, а також повідомляти про незаконні дії та зловживання державні органи.

¹⁰ Наприклад, «Добровільні принципи безпеки та прав людини». див <http://www.voluntaryprinciples.org/principles/>

Вимога ЄБРР до реалізації проектів № 3:

Ефективне використання ресурсів, попередження та контроль забруднень довкілля

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається, що більш інтенсивна економічна діяльність та урбанізація можуть призводити до підвищення рівнів забруднення повітря, води та землі, а також споживання скінчених ресурсів у спосіб, що може загрожувати людям та навколишньому середовищу на місцевому, регіональному та глобальному рівнях. Таким чином, ефективне використання ресурсів, попередження і контроль забруднення є важливими елементами екологічної та соціальної сталості, і проекти повинні відповідати кращій міжнародній практиці (КМП) в цьому відношенні.
2. У цій ВРП визнається важливість використання кращих доступних технологій та КМП для оптимізації використання ресурсів, ефективного попередження та контролю за викидами забруднюючих речовин у навколишнє середовище.
3. У цій ВРП описаний підхід на рівні проектів до управління ресурсами, попередження та контролю забруднень на основі ієрархії пом'якшення, принципу, згідно з яким шкоду для навколишнього середовища необхідно намагатися усунути вже на рівні її джерела, а також принципу «хто забруднює, той платить». Впливи та питання, пов'язані з використанням ресурсів, створенням відходів та викидів у конкретних проектах необхідно оцінювати з урахуванням місця розташування проекту та місцевих умов навколишнього середовища.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:
 - визначити пов'язані з проектами можливості для підвищення ефективності використання енергетичних, водних та інших ресурсів, а також мінімізації відходів;
 - застосування підходу на основі ієрархії пом'якшення до попередження та зменшення негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище, що виникають у зв'язку з використанням ресурсів та забрудненнями у проектах;
 - сприяти скороченню викидів парникових газів у зв'язку з проектами.

Сфера застосування

5. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їх виконання протягом життєвого циклу проекту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної Системи екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта, а також Планів екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для кожного окремого проекту. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1.

Вимоги

Ефективне використання ресурсів

6. В рамках екологічної та соціальної оцінки мають бути визначені можливості та альтернативні варіанти забезпечення ефективного використання ресурсів у проекті згідно з КМП. При цьому клієнт повинен запровадити можливі з технічної та фінансової точки

зору¹¹ та економічно доцільні¹² заходи для мінімізації споживання та підвищення ефективності використання енергетичних, водних та інших ресурсів і важливої сировини, а також для вторинного використання відходів під час реалізації проекту. Основна увага має приділятися тим напрямам діяльності, що є основними для проекту, але при цьому також слід виявляти подібні можливості для інших напрямів діяльності клієнта, що не є частиною проекту. У разі наявності орієнтирів для порівняння, клієнт повинен в рамках такої оцінки порівняти показники своєї діяльності з КМП для визначення відносного рівня ефективності.

7. Клієнт повинен інтегрувати заходи ресурсоефективності та принципи чистого виробництва у процеси розробки та виробництва продукції з метою економії сировини, енергії та води з одночасним скороченням викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище.

Попередження та контроль забруднення довкілля

8. У процесі екологічної та соціальної оцінки клієнта мають бути визначені відповідні методи, технології та процедури (далі – «методи») попередження та контролю забруднень, що будуть застосовуватися у проекті. При виконанні цієї оцінки необхідно враховувати характеристики об'єктів та видів діяльності, що є частиною проекту, географічне розташування проекту та місцеві умови навколишнього середовища. У процесі оцінки мають бути визначені можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні методи попередження і контролю забруднень, що забезпечать краще уникнення чи мінімізацію негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище. Методи, що використовуватимуться у проекті, повинні в більшій мірі сприяти попередженню чи уникненню ризиків та впливів, ніж їх мінімізації та зменшенню, згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення та КМП. Ці методи також повинні відповідати характеру та масштабу негативних впливів і питань проекту.
9. Клієнти повинні забезпечувати відповідність проектів екологічним стандартам ЄС, які можуть застосовуватися на рівні окремих проектів.¹³ Деякі проекти з урахуванням їх характеру та розміру незалежно від їх розташування повинні відповідати вимогам Директиви ЄС про промислові викиди, вимогам ЄС до використання кращих доступних технологій (НДТ), а також відповідним стандартам щодо викидів у навколишнє середовище.
10. Якщо на рівні проекту не існує змістовних екологічних стандартів ЄС, клієнт повинен за погодженням з ЄБРР визначити інші відповідні екологічні стандарти згідно з КМП. Крім цього, проекти повинні відповідати вимогам застосовного національного законодавства, їх технічне обслуговування та експлуатація також повинні здійснюватися відповідно до національних законів і регуляторних вимог. У разі, якщо регуляторні вимоги країни, в якій реалізується проект, відрізняються від змістовних екологічних стандартів ЄС чи інших визначених відповідних екологічних стандартів, проект повинен відповідати тим з цих вимог або стандартів, які є більш суворими.

¹¹ Технічна можливість – це можливість реалізації запропонованих заходів і дій з використанням комерційно доступних навичок, обладнання та матеріалів з урахуванням таких домінуючих місцевих факторів, як клімат, географія, інфраструктура, безпека, управління, можливості та експлуатаційна надійність. Фінансова можливість залежить від комерційних аспектів, включаючи відносний розмір додаткових витрат на реалізацію таких заходів та дій порівняно з розміром інвестицій, витрат на експлуатацію та технічне обслуговування у проекті.

¹² Економічна доцільність визначається з урахуванням капітальних та операційних витрат і фінансових вигод від реалізації відповідного заходу впродовж його життєвого циклу. Для цілей цієї ВРП захід з підвищення ефективності використання ресурсів чи скорочення викидів ПГ вважається економічно доцільним, якщо дохід на інвестиції у такий захід з урахуванням ризиків принаймні порівнюваним з основним проектом.

¹³ Для цілей цієї ВРП екологічні стандарти ЄС можуть застосовуватися на рівні проектів, якщо у відповідному нормативному акті ЄС містяться чіткі кількісні або якісні вимоги, що застосовуються на рівні проектів (на відміну від загальних вимог).

11. Проекти, що передбачають будівництво нових об'єктів або початок нової економічної діяльності, з самого початку повинні відповідати змістовним екологічним стандартам ЄС або іншим узгодженим екологічним стандартам, а також вимогам національного законодавства. У проектах, що передбачають реконструкцію існуючих об'єктів та/або операцій, повинна забезпечуватися відповідність вимогам п. 9 та/або 10 протягом розумного періоду часу, який визначається за результатами формальної оцінки поточних показників порівняно зі стандартами, що застосовуються.
12. Що стосується проектів, розташованих у країнах ЄС, країнах, що вступають до ЄС, країнах-кандидатах та потенційних країнах-кандидатах, якщо такі проекти передбачають реконструкцію існуючих об'єктів та/або операцій, і якщо визначені відповідні екологічні стандарти ЄС, при встановленні строку забезпечення відповідності цим стандартам слід враховувати відповідні строки забезпечення відповідності, встановлені на національному рівні. Для проектів в усіх інших країнах при визначенні строку забезпечення відповідності екологічним стандартам ЄС слід враховувати місцеві умови та вартість застосування цих стандартів, умови Європейської політики сусідства, а також всі двосторонні угоди або плани дій, укладені чи узгоджені між ЄС та відповідною країною, в якій реалізується проект.
13. Протягом життєвого циклу проекту клієнт повинен буде застосовувати методи попередження та контролю забруднень згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення для мінімізації потенційних негативних впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище за умови, що такі методи будуть можливими з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільними. Це стосується викидів забруднюючих речовин як при звичайній, так і при незвичайній діяльності та надзвичайних пригодах.

Парникові гази

14. В рамках екологічної та соціальної оцінки клієнта необхідно проаналізувати альтернативи та запровадити можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні заходи для уникнення чи мінімізації пов'язаних з проектом викидів парникових газів (ПГ) на етапі розробки та експлуатації проекту. Такі заходи можуть включати у себе вибір альтернативного місця розташування проекту, методів чи процесів, використання відновлюваних або низьковуглецевих джерел енергії, застосування сталих методів управління сільським, лісовим чи тваринницьким господарством, скорочення обсягів забруднень, викидів та спалювання попутного газу.
15. Для проектів, в яких обсяг викидів вже перевищує або після здійснення інвестицій перевищуватиме 25 тисяч тонн еквівалента CO₂ на рік, клієнт повинен визначити обсяг таких викидів згідно з Методикою оцінки викидів парникових газів ЄБРР. В оцінці обсягу ПГ повинні враховуватися всі прямі викиди від об'єктів, видів діяльності та операцій, що є частиною проекту чи системи, а також непрямі викиди, пов'язані з виробництвом енергії, що використовується у проекті. Клієнт повинен визначити обсяг викидів ПГ щорічно і повідомляти його ЄБРР.

Вода

16. Клієнти повинні намагатися мінімізувати використання води у проектах. Якщо проект вимагає організації спеціального водопостачання, клієнт повинен намагатися використовувати технічну, а не питну воду.
17. При розробці проекту необхідно визначити та проаналізувати всі можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні варіанти мінімізації та повторного використання водних ресурсів згідно з КМП.

18. До проектів з високою потребою у воді (більше 5 тис. м³/день) застосовуються наступні вимоги:
- необхідно скласти, вести та щорічно повідомляти ЄБРР детальний водний баланс;
 - необхідно визначити можливості для постійного підвищення ефективності використання водних ресурсів;
 - необхідно розрахувати питоме споживання води (об'єм води, що використовується для виробництва одиниці продукції);
 - показники діяльності слід порівнювати з існуючими галузевими стандартами ефективного використання водних ресурсів.
19. Клієнт повинен аналізувати потенційні кумулятивні впливи водозабору на користувачів, що є третіми сторонами, та місцеві екосистеми. При необхідності клієнт повинен оцінити впливи своєї діяльності на водопостачання третіх сторін і довести, що пропонуване ним водокористування не матиме негативних впливів на водні ресурси, що є важливими для третіх сторін чи чутливих екосистем. В рамках екологічної оцінки клієнт повинен буде визначити та запровадити належні заходи пом'якшення, які повинні в більшій мірі сприяти попередженню чи уникненню ризиків та впливів, ніж їх мінімізації та зменшенню, згідно з підходом на основі ієрархії пом'якшення та КМП.

Відходи¹⁴

20. Клієнт повинен уникати чи мінімізувати генерацію небезпечних та безпечних відходів та по можливості зменшувати їх шкідливість. Якщо створення відходів не можна уникнути, клієнт повинен використовувати їх повторно чи в якості джерела енергії для їх мінімізації; якщо відходи не можна використати повторно, клієнт повинен забезпечити поводження з ними та їх утилізацію в безпечний для навколишнього середовища спосіб.
21. Якщо утворені відходи вважаються небезпечними, клієнт повинен проаналізувати можливі з технічної та фінансової точки зору та економічно доцільні альтернативи їх безпечної для навколишнього середовища утилізації, враховуючи діючі обмеження щодо їх транскордонного перевезення та інші юридичні вимоги.
22. Якщо утилізація відходів здійснюється за межами об'єкта та/або третіми сторонами, клієнт повинен одержувати повну документацію про їх утилізацію до кінцевого етапу чи пункту призначення, а також залучати для їх утилізації підрядників, що є законними підприємствами з доброю репутацією та ліцензіями відповідних регуляторних органів. Клієнт також повинен переконатися в тому, що відповідні звалища чи місця захоронення є ліцензованими та експлуатуються відповідно до прийнятних стандартів. Якщо ці вимоги не виконуються, клієнт повинен розглянути інші варіанти утилізації, у тому числі можливість створення власних потужностей для збору та утилізації відходів на майданчику проекту.

Безпечне використання та менеджмент небезпечних речовин і матеріалів

23. В усіх прямо пов'язаних з проектом видах діяльності клієнт повинен уникати чи мінімізувати використання небезпечних речовин і матеріалів, а також розглядати можливість використання менш небезпечних замінників таких речовин і матеріалів для захисту здоров'я людей та навколишнього середовища від їх потенційно шкідливих впливів. Якщо таке уникнення чи заміна не є можливими, клієнт повинен вживати

¹⁴ Для цілей цієї ВРП під «відходами» розуміється неоднорідна суміш газоподібних, рідких та/або твердих речовин/матеріалів, які необхідно переробляти з використанням відповідних фізичних, хімічних та/або біологічних процесів, перш ніж їх можна буде безпечно розмістити у навколишньому середовищі.

належних заходів з управління ризиками з метою мінімізації чи контролю викидів таких речовин чи матеріалів у повітря, воду та/або ґрунт в результаті їх виробництва, транспортування, поводження, зберігання, використання та утилізації у зв'язку з діяльністю за проектом.

24. Клієнт повинен уникати виробництва, торгівлі та використання небезпечних речовин і матеріалів, використання яких забороняється чи поступово припиняється відповідно до міжнародних вимог у зв'язку з їх високою токсичністю для живих організмів, тривалою присутністю в навколишньому середовищі, потенціалом біоаккумуляції чи потенціалом знищення озонового шару.

Використання та менеджмент пестицидів

25. Клієнти, які поводяться з пестицидами чи використовують їх, повинні розробити і впровадити комплексний підхід до боротьби зі шкідниками (КПБШ) та/або комплексний векторний підхід до управління боротьбою зі шкідниками (КВПУ). Програма КПБШ та КВПУ клієнта повинна забезпечувати координацію використання інформації про шкідників та навколишнє середовище, а також застосування доступних методів контролю за шкідниками, включати культурні практики, біологічні, генетичні та в якості останнього засобу хімічні способи попередження недопустимих рівнів шкоди від паразитів. Якщо боротьба зі шкідниками включає у себе використання пестицидів, клієнт повинен намагатися зменшувати впливи пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей та ширше навколишнє середовище, а також в цілому намагатися забезпечувати більш стале використання пестицидів і загальне значне зменшення ризиків та використання пестицидів для необхідного захисту рослин.
26. Стале використання пестицидів передбачає:
- уникнення чи мінімізацію (якщо уникнення не є можливим) впливів пестицидів на біорізноманіття, здоров'я людей та ширше навколишнє середовище;
 - зниження рівнів шкідливих активних речовин шляхом заміни найбільш небезпечних речовин їх менш небезпечними (у тому числі нехімічними) альтернативами;
 - вибір пестицидів, що мають низьку токсичність, перевірену ефективність проти цільових біологічних видів та мінімальний вплив на нецільові види, зокрема запилюючі види та навколишнє середовище;
 - підтримку рослинництва з низьким або нульовим використанням пестицидів;
 - мінімізацію шкоди для природних ворогів цільових шкідників та попередження розвитку стійкості у шкідників.
27. Клієнт повинен забезпечувати поводження, зберігання, застосування та утилізацію пестицидів згідно з КМП.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів № 4:

Охорона праці та техніка безпеки

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається важливість уникнення чи пом'якшення пов'язаних з проектами негативних впливів на здоров'я та безпеку працівників, громад та споживачів.
2. Діяльність, обладнання та інфраструктура проектів можуть підвищувати ризики та ймовірність негативних впливів на здоров'я та безпеку працівників і громад, зокрема у зв'язку з будівництвом, експлуатацією та зняттям з експлуатації чи транспортуванням сировини і готових матеріалів.
3. Клієнти несуть основну відповідальність за забезпечення безпечних і здорових умов для своїх працівників, їх інформування, навчання, контроль та консультування з охорони праці та техніки безпеки. Працівники зобов'язані активно співпрацювати зі своїм роботодавцем, піклуватися про власне здоров'я та безпеку, а також здоров'я та безпеку інших.
4. Незважаючи на роль відповідних органів у захисті та підтримці здоров'я та безпеки громадськості, клієнт зобов'язаний визначати, попереджувати, мінімізувати або пом'якшувати ризики та негативні впливи на здоров'я та безпеку громад, що можуть виникати у зв'язку з проектом.

Цілі

5. Цілі цієї ВРП:
 - захист і підтримка безпеки та здоров'я працівників шляхом забезпечення безпечних і здорових умов праці та впровадження системи управління охороною праці та технікою безпеки з урахуванням відповідних проблемних питань і ризиків, пов'язаних з проектом;
 - передбачення, оцінка та недопущення або мінімізація негативних впливів на здоров'я та безпеку громад і споживачів протягом життєвого циклу проекту у звичайних та незвичайних обставинах.

Сфера застосування

6. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП, та шляхи їх виконання протягом життєвого циклу проекту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної Системи екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта, а також Планів екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для кожного окремого проекту. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1.
7. Потенційні ризики та впливи на працівників та громади можуть бути різними залежно від етапу проекту, включаючи будівництво, пусконаладжувальні роботи, експлуатацію та зняття з експлуатації. Детальні вимоги до попередження та контролю впливів на здоров'я людей та навколишнє середовище у зв'язку з викидами забруднюючих речовин представлені у ВРП 3; детальні вимоги до трудових відносин та умов праці, що не стосуються охорони праці та техніки безпеки, представлені у ВРП 2.

- У цій ВРП термін «працівники» вживається для позначення робітників клієнта, у тому числі частково зайнятих, тимчасових, сезонних та мігрантів, а також працівників третіх сторін, яких клієнт залучає через підрядників чи інших посередників для роботи на об'єктах проекту чи виконання робіт, безпосередньо пов'язаних з основними функціями проекту.

Вимоги

Загальні вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

- Клієнт повинен вживати заходів для визначення та попередження нещасних випадків, травм та захворювань серед працівників та громад, що є наслідками проекту або, пов'язані чи виникають під час реалізації проекту, а також розробляти та виконувати плани управління ризиками в сфері охорони праці та техніки безпеки відповідно до підходу на основі ієрархії пом'якшення та КМП.
- Клієнт повинен забезпечувати працівників та громади, на які впливає проект, відповідною інформацією, рекомендаціями та навчанням стосовно небезпечних факторів у сфері охорони праці та здоров'я, ризиків, захисних та превентивних заходів і планів дій у надзвичайних ситуаціях, що є необхідними для забезпечення їх безпеки протягом усього проекту.
- У разі настання нещасного випадку, травми або захворювання під час виконання робіт, пов'язаних з проектом, чи можливості такої події клієнт повинен провести розслідування, задокументувати та проаналізувати його результати, вжити заходів для недопущення повторного настання такої події, а також, якщо цього вимагає закон, інформувати про неї відповідні органи та співпрацювати з ними.

Охорона праці та техніка безпеки на робочих місцях

- Клієнт повинен забезпечувати працівникам безпечні та здорові умови на робочих місцях з урахуванням ризиків, притаманних відповідній галузі, а також конкретних класів небезпеки, що можуть бути присутніми. Клієнт повинен визначати ризики у сфері охорони здоров'я, праці та техніки безпеки з урахуванням етапу, розміру та характеру проекту згідно з відповідними стандартами ЄС у сфері охорони праці та техніки безпеки (ОТ та ТБ)¹ і КМП. Клієнт повинен розробити для проекту план заходів у сфері охорони праці та техніки безпеки, що в разі необхідності має бути інтегрований у СЕСМ.
- Клієнт повинен впроваджувати заходи у сфері охорони праці та техніки безпеки, що забезпечать: (i) вжиття попереджувальних і захисних заходів, у тому числі модифікацію, заміну чи усунення небезпечних умов чи речовин; (ii) обладнання для мінімізації ризиків, а також вимагати та контролювати його використання; (iii) засоби індивідуального захисту для працівників на безоплатній основі; та (iv) навчання для працівників з виконання процедур у сфері охорони праці та техніки безпеки і використання засобів захисту. Клієнт повинен вимагати виконання плану заходів у сфері охорони праці та техніки безпеки від нештатних працівників, підрядників та інших третіх сторін, що беруть участь у роботі на об'єктах проекту чи виконують роботу, безпосередньо пов'язану з основними функціями проекту.
- Під час виконання будь-якої роботи клієнт повинен забезпечувати постійний та належний контроль за всіма працівниками з метою забезпечення належного виконання та дотримання заходів охорони праці та техніки безпеки.

¹ Під стандартами ЄС у сфері ОТ і ТБ розуміються положення законодавства ЄС у сфері ОТ і ТБ, в яких встановлюються мінімальні вимоги до ОТ і ТБ з метою захисту працівників.

15. Клієнт повинен вести моніторинг здоров'я своїх працівників, консультувати їх з питань охорони праці та техніки безпеки, а також заохочувати їх до участі у вирішенні цих питань. Це включає у себе, зокрема, такі аспекти, як розслідування нещасних випадків, оцінка ризиків та вибір робіт.
16. Якщо з певними видами робіт пов'язані такі ризики, що можуть спричинити появу негативних впливів на здоров'я та безпеку працівників, що знаходяться в групі підвищеного ризику за такими критеріями як вік, стать, інвалідність, короткострокові чи довгострокові порушення здоров'я, клієнт повинен виконати оцінку ризиків та вжити заходів з метою недопущення травм і захворювань.

Здоров'я та безпека громад

17. Клієнт повинен визначити та оцінити пов'язані з проектом ризику та негативні впливи на здоров'я та безпеку громад, на які може вплинути проект, і розробити захисні, попереджувальні та пом'якшувальні заходи, що мають бути пропорційними по відношенню до визначених впливів та ризиків, а також етапу, розміру та характеру проекту. Клієнт повинен співпрацювати з відповідними органами та іншими зацікавленими сторонами в разі необхідності при визначенні пом'якшувальних заходів і планів. Ці заходи повинні відповідати підходу на основі ієрархії пом'якшення та КМП.
18. Вжиття заходів з метою недопущення чи пом'якшення впливів проекту на здоров'я та безпеку проекту може бути функцією відповідних державних органів. У таких обставинах клієнт повинен прояснити свою роль та відповідальність у тому, що стосується інформування цих органів і співробітництва з ними.

Конкретні вимоги до управління охороною праці та технікою безпеки

Безпека інфраструктури, будівель та обладнання

19. Клієнт повинен буде враховувати питання охорони праці та техніки безпеки на етапі проектування, будівництва, експлуатації та зняття з експлуатації структурних елементів чи компонентів проекту згідно з КМП, враховуючи ризики для безпеки третіх сторін та громад, на які впливає проект. Структурні елементи повинні проектуватися і будуватися кваліфікованими та досвідченими професіоналами. В існуючих будівлях, що використовуються для громадських потреб, а також нових будівлях до їх введення в експлуатацію чи використання повинні бути проведені інспекції з безпеки для здоров'я людей та пожежної безпеки, що мають бути виконані третіми сторонами.
20. Будівництво та капітальні ремонти будівель, що використовуються для громадських потреб, повинні здійснюватися відповідно до концепції загального доступу².
21. Якщо такі структурні елементи чи компоненти, як дамби, хвостові дамби або попеловідстійники розташовуються у високоризикових місцях, і їх відмова чи збій у роботі можуть створювати загрозу для безпеки працівників та громад, клієнт повинен залучити одного чи більше кваліфікованих спеціалістів, що мають відповідний та визнаний досвід у подібних проектах для проведення перевірки на якомога ранній стадії під час розробки проекту, етапах проектування, будівництва, експлуатації та зняття з експлуатації. Ці спеціалісти не можуть відноситися до тих спеціалістів, які відповідають за проектування та будівництво у проекті,

² Загальний доступ означає доступ для людей різного віку та різних фізичних можливостей у різних ситуаціях та обставинах.

Поводження з небезпечними матеріалами

22. Клієнт повинен попереджувати чи мінімізувати потенційний вплив на працівників та громади від небезпечних матеріалів, що можуть надходити у навколишнє середовище у зв'язку з проектом. Якщо для працівників та громади існує потенційна небезпека, клієнт повинен вжити належних заходів для усунення чи мінімізації відповідних ризиків шляхом модифікації, заміни чи усунення умови чи речовини, які спричиняють ці ризики.
23. Якщо небезпечні матеріали входять до складу існуючих об'єктів чи операцій, пов'язаних з проектом, клієнт повинен вжити належних заходів на етапах пусконаладжувальних робіт та зняття з експлуатації з метою недопущення впливу цих небезпечних матеріалів на працівників та громади. Якщо використання таких матеріалів не можна уникнути, клієнт повинен вжити належних заходів для забезпечення поведження з ними, їх зберігання і транспортування відповідно до КМП.
24. Клієнт повинен докладати належні зусилля для забезпечення безпечного транспортування сировини і продукції, а також транспортування та утилізації відходів, вживаючи заходи для недопущення чи контролю впливів на громади.

Безпека продукції

25. Якщо проект включає у себе виробництво та/або торгівлю споживчими товарами, клієнт повинен забезпечувати безпеку продукції на етапах розробки та виробництва, а також належне зберігання, поведження і транспортування на етапі збуту продукції. Слід дотримуватися кращої міжнародної практики, у тому числі загальних вимог безпеки, стандартів безпеки відповідної продукції та кодексів практики, що діють у відповідній галузі та країні.
26. Клієнт повинен на етапі оцінки проекту визначити та оцінити потенційні ризики та впливи своєї продукції на здоров'я та безпеку споживачів. Підхід до забезпечення безпеки продукції повинен базуватися на ієрархії пом'якшення та забезпечувати надання споживачам належної інформації про пов'язані з відповідною продукцією ризики для здоров'я та безпеки. У ситуаціях, коли певна продукція може представляти серйозну загрозу для здоров'я, клієнт повинен забезпечити її відклик і мати відповідні правила і процедури відклику продукції.

Безпека послуг

27. Якщо проект включає у себе надання послуг громадам, клієнт повинен забезпечити безпеку та якість таких послуг за допомогою належних систем управління якістю, щоб ці послуги не створювали ризиків та впливів на здоров'я та безпеку працівників або громад.
28. Якщо проект включає у себе надання громадських послуг, клієнт повинен по можливості максимально врахувати принципи загального доступу.

Безпека дорожнього руху

29. Клієнт повинен визначити, оцінити потенційні ризики для працівників та громад у сфері безпеки дорожнього руху, здійснювати моніторинг цих ризиків протягом життєвого циклу проекту, а також в разі необхідності розробити та виконувати плани їх мінімізації чи усунення. У проектах, які передбачають використання рухомого транспорту та обладнання на громадських дорогах та інших видах інфраструктури, клієнт повинен вживати заходів для недопущення нещасних випадків і травм серед населення у зв'язку з використанням такого транспорту та обладнання.

30. Клієнт повинен враховувати відповідні стандарти управління безпекою дорожнього руху ЄС³, визначити заходи з безпеки руху та включити у проект можливі та доцільні з технічної та економічної точки зору компоненти безпеки з метою пом'якшення потенційних негативних впливів на місцеві громади у сфері дорожнього руху. При необхідності клієнт повинен провести аудит безпеки руху для кожного етапу проекту та вести постійний моніторинг звітів про інциденти та аварії з метою визначення та вирішення проблем чи негативних тенденцій щодо безпеки. Якщо клієнт має транспортні засоби чи парк транспортних засобів (у власності чи оренді), він повинен забезпечувати для працівників належне навчання з безпеки водіїв і транспортних засобів. Клієнт повинен забезпечувати регулярне технічне обслуговування всіх транспортних засобів, що використовуються у проекті.

Природні небезпечні явища

31. Клієнт повинен визначати та оцінювати всі пов'язані з проектом потенційні впливи та ризики, що мають відношення до таких природних небезпечних явищ, як землетруси, зсуви чи повені.
32. Клієнт повинен уникати та/або мінімізувати збільшення впливів природних небезпечних явищ чи змін у землекористуванні внаслідок реалізації проекту.

Захворювання

33. З метою недопущення чи мінімізації потенціальних ризиків захворювання для працівників і громад клієнт повинен розробити відповідні заходи пом'якшення, враховуючи диференціацію вразливих груп за ступенем ризику та консультуючись з відповідними органами. Клієнт повинен вживати заходів для уникнення чи мінімізації передачі заразних захворювань у зв'язку з присутністю тимчасових та/або постійних працівників проекту.
34. Якщо у громадах, на які впливає проект, є певні ендемічні хвороби, клієнту рекомендується визначити можливості для покращення протягом життєвого циклу проекту тих умов, від яких залежить відповідна захворюваність серед працівників та громад. Клієнт повинен вживати заходів для уникнення чи мінімізації передачі заразних захворювань у зв'язку з присутністю тимчасових та/або постійних працівників проекту.

Дії у надзвичайних ситуаціях

35. Клієнт повинен бути готовий реагувати на нещасні випадки, аварії та надзвичайні ситуації у спосіб, що відповідає пов'язаним з проектом операційним ризикам, необхідності недопущення чи мінімізації їх потенційних негативних впливів, а також застосовним регуляторним вимогам⁴.
36. Клієнт повинен визначати та оцінювати основні ризики нещасних випадків та аварій та вживати всіх необхідних заходів для їх недопущення чи обмеження їх негативних впливів на працівників, громади та навколишнє середовище з метою забезпечення високого рівня захисту людей та навколишнього середовища у послідовний та ефективний спосіб. Такі заходи мають бути визначені у політиці попередження нещасних випадків та аварій та дій у надзвичайних ситуаціях, а також відповідному плані управління, інтегрованому в загальну СЕСМ клієнта. Цей план повинен включати у себе організаційні структури, функції, процедури, правила комунікації, навчання, ресурси та інші аспекти реалізації

³ Відповідає цілям Директиви 2008/96/ЄС від 19 листопада 2008 р. про управління безпекою дорожньої інфраструктури.

⁴ Визначеним у Директиві 2012/18/ЄС від 4 липня 2012 р. про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами, яка змінює і зрештою замінює собою Директиву Ради 96/82/ЄС (Директива ЄС SEVESO III).

відповідної політики, що забезпечить спроможність клієнта ефективно реагувати на надзвичайні ситуації, пов'язані з ризиками проекту, з досягненням наступних основних цілей:

- недопущення, локалізація та контроль аварій з метою мінімізації наслідків для людей, навколишнього середовища та майна;
- вжиття заходів для захисту людей і навколишнього середовища від наслідків великих аварій;
- надання необхідної інформації відповідним екстреним службам чи органам, а також працівникам і громадськості, які можуть зазнати відповідних впливів;
- відновлення та очистка навколишнього середовища після великих аварій.

37. Якщо у проекті існує ризик великих аварій, клієнт повинен співпрацювати з відповідними органами та громадами над підготовкою до ефективного реагування у надзвичайних ситуаціях. Якщо місцеві органи чи служби не мають достатніх можливостей для ефективного реагування, клієнт повинен відігравати активну роль у підготовці до реагування та реагуванні на пов'язані з проектом надзвичайні ситуації, і надавати належні докази спроможності реагувати на розумно передбачувані ситуації та події у прямий чи непрямий спосіб.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів № 5:

Землевідведення, примусове переселення та економічне переміщення

Вступ

1. Примусове переселення може означати як фізичне виселення (переселення або втрату житла) так і позбавлення стабільного економічного становища чи економічне переміщення (втрату активів або ресурсів та/або доступу до активів або ресурсів, що призводить до втрати джерел доходу або засобів забезпечення життєдіяльності) в результаті пов'язаного з проектом придбання землі¹ та/або обмеження землекористування².
2. Переселення вважається недобровільним, якщо окремі особи або громади, до яких воно було застосоване, не мають права відмовити у придбанні землі або обмеженнях землекористування, що призводять до виселення. Це може відбуватись у таких випадках: (i) законна експропріація або обмеження щодо використання землі на основі суверенного права держави відчужувати власність³; та (ii) досягнення угоди шляхом проведення переговорів, але при цьому покупець може вдатись до експропріації або запровадити законні обмеження землекористування у випадку, якщо переговори з продавцем не будуть успішними.
3. Застосування цієї ВРП підтримує універсальний принцип поваги до прав та свобод людини, зокрема, права на адекватне житло та постійне покращення умов проживання⁴. У випадках, коли переселення було здійснене в результаті конфлікту, до початку участі ЄБРР у проекті, ця ВРП підтримує застосування Керівних принципів щодо переміщення осіб всередині країни⁵.
4. Якщо примусове переселення не буде здійснюватись належним чином, воно призведе до багаторічних страждань та зубожіння для постраждалих осіб та громад, а також спричинення шкоди довкіллю та негативні соціально-економічні наслідки у районах, до яких вони були переселені. За деяких обставин, неналежним чином проведене примусове переселення може призвести до загрози подання судових позовів проти клієнта в інших юрисдикціях. Це особливо актуально, якщо проект розташований в юрисдикціях, де переселені особи можуть не мати доступу до судових засобів захисту у повній мірі або де не існує процедурних механізмів захисту, які б відповідали міжнародним конвенціям щодо захисту прав людини. З цих причин необхідно уникати, або, щонайменше, мінімізувати примусове переселення. Проте, якщо його неможливо уникнути, мають бути ретельно сплановані та впроваджені належні заходи для усунення або зменшення негативних наслідків для переселених осіб та приймаючих громад⁶. Досвід показує, що пряма участь клієнта у діяльності щодо переселення та оцінка цієї діяльності на найбільш ранньому можливому етапі розробки проекту може забезпечити економічно ефективно, дієво та вчасне впровадження відповідних заходів, а також сприятиме розробці та реалізації інноваційних підходів до покращення життєвого середовища та рівня життя людей, які зазнають впливу переселення.

¹ Придбання землі включає як пряму купівлю земельної власності, так купівлю прав на право доступу, наприклад, прав проїзду або прокладання дороги або трубопроводу.

² Приклади включають втрату доступу до підземних мінеральних ресурсів для тих, хто їх добуває кустарним способом; втрату доступу до зон морського рибальства внаслідок діяльності проекту; обмеження доступу до ресурсів, розташованих у визначених державою зонах відчуження, які не були придбані клієнтом та продемонстроване зменшення врожаю рослинництва та тваринництва, обсягів продуктів лісу, мисливства та рибальства внаслідок порушення стану довкілля та/або забруднення, спричинених діяльністю проекту

³ Такі обмеження можуть включати обмеження доступу до законодавчо визначених природних заповідних зон.

⁴ Універсальна декларація прав людини та Міжнародна конвенція з економічних, соціальних та культурних прав.

⁵ Управління Верховного комісара з прав людини: Керівні принципи щодо переміщення осіб всередині країни.

⁶ Приймаюча громада – це будь-яка громада, яка приймає переселених осіб.

Цілі

5. Ця ВРП має наступні цілі:

- уникнення чи при неможливості уникнення мінімізація примусового переселення шляхом вивчення альтернативних варіантів реалізації проекту;
- зменшення негативних соціальних та економічних наслідків від придбання землі або обмежень для постраждалих осіб щодо використання землі та доступу до неї шляхом наступного: (i) надання компенсації за втрату активів за ціною заміни⁷; та (ii) забезпечення здійснення діяльності з переселення з відповідним оприлюдненням інформації, консультаціями та поінформованою участю осіб та громад, яких це стосується;
- відновлення або у разі можливості покращення життєвого середовища та стандартів життя переселених осіб⁸ до рівня, який існував до початку проекту;
- покращення умов життя переселених осіб шляхом надання адекватного житла⁹ з правовими гарантіями проживання та користування житлом у місцях, куди було здійснене переселення¹⁰.

Сфера застосування

6. Ця ВРП стосується фізичного переселення або економічного переміщення, які можуть бути повними, частковими, постійними або тимчасовими та відбуваються в результаті наступних типів трансакцій:

- придбання прав власності на землю або землекористування для потреб проекту в результаті експропріації або інших примусових процедур
- придбання прав власності на землю для потреб проекту та переселення в результаті переговорів з власниками землі та нерухомості, або тими, хто має законні права на землю, включаючи права згідно звичайного права або традиційні права, які визнаються або можуть бути визнані згідно законодавства відповідної країни, якщо експропріація або інші примусові процедури мали б бути застосовані після неуспішного завершення переговорів;

⁷ Зазвичай це розраховується як сума ринкової вартості та витрат на здійснення трансакцій, пов'язаних з відтворенням таких активів. Розрахунок витрат на відтворення активів є складним внаслідок потенційної різноманітності характеристик землі, претендентів на використання землі та різних рівнів розвитку ринку землі у країнах діяльності. Враховуючи це, клієнти мають визначити всіх осіб та громади, які мають бути переселені в результаті придбання землі, а також громади, у які буде здійснюватись переселення, з метою отримання належної інформації щодо прав на землю, прав претендувати на використання землі та фактичного використання. Метод оцінки вартості заміни повинен бути задокументований у відповідних планах переселення та/або відновлення джерел існування. Якщо ринки землі знаходяться лише на етапі формування, клієнти мають використовувати оцінку з залученням незалежних професійних спеціалістів з оцінки (або за відсутності професійних спеціалістів з оцінки, інших спеціалістів, які мають відповідні кваліфікацію та досвід та є прийнятними для ЄБРР та клієнта). Див. також примітки 12 та 14.

⁸ Це може включати осіб, які мають законні визнані права на землю або право претендувати на землю, тих, хто має право претендувати на землю на основі звичайного права, тих, хто не має законно визнаних прав на землю або прав претендувати на землю, сезонних користувачів ресурсів, наприклад, сім'ї пастухів/рибаків, мисливців та збирачів, які можуть мати взаємопов'язані економічні стосунки зі громадами, які знаходяться у зоні діяльності проекту.

⁹ Адекватне житло або місце проживання може оцінюватись з точки зору якості, безпеки, доступності оплати, придатності для довгострокового проживання, культурної прийнятності, фізичної доступності та характеристик розташування. Адекватне житло має дозволяти доступ до можливостей отримання роботи, ринків та базової інфраструктури та послуг, таких як водопостачання, електроенергія, каналізація, медичне обслуговування та освіта. Клієнти мають включати ці аспекти адекватного житла у цей пункт з метою пропонування покращених умов проживання на місці, куди здійснюється переселення, зокрема для тих, хто має визнані законодавством права на землю або право претендувати на землю, яку вони займають.

¹⁰ Місце, у яке здійснюється переселення, забезпечує правові гарантії проживання та користування житлом, якщо переселені особи у ньому захищені, у найбільшій можливій мірі, від примусового виселення.

- застосування обмежень, які призводять до втрати людьми доступу до фізичних активів або природних ресурсів незалежно від того, чи були такі права обмеження отримані шляхом переговорів, експропріації, примусового викупу або згідно нормативного акту держави.
7. Вимоги та обов'язки стосовно переселених осіб, які не мають визначених законних прав або претензій щодо землі, яку вони займають, містяться у пунктах 18, 32, та 37 нижче.
 8. Ця ВРП не стосується переселення в результаті добровільних трансакцій з землею (тобто ринкових трансакцій, в рамках яких продавець не зобов'язаний продавати, та покупець не може вдатися до експропріації або примусових процедур у випадку, якщо переговори не будуть успішними), і якщо такі трансакції впливають лише на тих осіб, які мають законні права.
 9. Сфера застосування цієї ВРП буде визначатись ЄБРР у процесі екологічної та соціальної оцінки згідно з критеріями, визначеними у пунктах 6-8 вище. Якщо примусове переселення вже відбулося, при виконанні цієї оцінки мають бути визначені: і) всі невідповідності цій ВРП, та ii) коригувальні заходи, які можуть бути потрібні для забезпечення відповідності цій ВРП. Після цього має бути узгоджений план заходів.

Вимоги

10. Клієнтам рекомендується здійснювати придбання прав на землю шляхом переговорів навіть у тих випадках, коли вони мають законну можливість отримати доступ до землі без згоди продавця. Врегулювання шляхом переговорів допомагає уникнути експропріації та усуває потребу у використанні державної влади для примусового виселення людей. Як правило, врегулювання шляхом переговорів досягається наданням справедливої та адекватної компенсації, а також інших стимулів чи пільг відповідним особам або громадам, а також шляхом зменшення ризиків асиметрії інформації та переговорної сили.

Уникнення чи мінімізація переселення та переміщення

11. Клієнт повинен розглянути практично можливі альтернативні варіанти реалізації проекту з метою уникнення або принаймні мінімізації фізичного переселення та/або позбавлення стабільного економічного становища з одночасним забезпеченням балансу екологічних, соціальних та фінансових витрат і вигод.

Консультації

12. Починаючи з самих перших етапів і протягом усієї діяльності з переселення клієнт повинен проводити консультації з чоловіками та жінками, які зазнаватимуть впливу переселення, у тому числі у громадах, де будуть розмішуватись переселені особи. Це сприятиме забезпеченню їхньої ранньої та поінформованої участі у процесах прийняття рішень щодо переселення, у відповідності до ВРП №10:
 - особам, яких стосується переселення, має бути надана можливість брати участь в обговоренні критеріїв надання допомоги чи компенсації, переговорах щодо компенсаційних пакетів, допомоги у процесі переселення, придатності запропонованих місць для переселення та часових рамок;
 - мають застосовуватись додаткові вимоги до консультацій, в яких беруть участь корінні народи (див. ВРП №7), а також особи, які належать до вразливих груп¹¹;

¹¹ У цій Політиці вразливі групи – це групи людей, які у зв'язку з їхніми статтю, етнічною приналежністю, віком, фізичною або розумовою інвалідністю, економічною вразливістю або соціальним статусом можуть у більшій мірі зазнати негативних наслідків від переселення, ніж інші особи, та які можуть мати обмежені можливості звертатись

- консультації мають продовжуватись у процесі впровадження, моніторингу та оцінки компенсаційних платежів та переселення, з метою досягнення результатів, що відповідатимуть цілям цієї ВРП.

13. Клієнт повинен враховувати всіх осіб або групи, що перебувають у невідгідному становищі або є вразливими. Зокрема, клієнт повинен вжити необхідних заходів для того, щоб у процесі переселення вразливі групи не опинилися у невідгідному становищі, були повністю поінформовані про їх права і знали ці права, а також могли в рівній мірі скористатися пов'язаними з переселенням можливостями і вигодами. Такі групи мають бути визначені у процесі екологічної та соціальної оцінки (див. опис цього процесу у ВРП №1).

Соціально-економічна оцінка і перепис населення

14. Клієнт повинен виконати оцінку базових соціально-економічних умов існування людей, на яких впливає проект, включаючи впливи, пов'язані з придбанням землі та обмеженням прав землекористування. У цій оцінці мають бути визначені впливи проекту у соціальному контексті, потреби і права людей, які зазнають цих впливів, а також відповідні заходи з мінімізації та пом'якшення впливів від переселення.

15. Клієнт повинен провести детальний перепис населення з метою: (i) визначення осіб, які будуть переселені чи переміщені; (ii) визначення осіб, які матимуть право на компенсацію та допомогу; та (iii) інвентаризації земельних ділянок та іншої власності, що зазнають впливів. При проведенні такого перепису необхідно враховувати потреби сезонних користувачів ресурсів, які можуть не бути присутні у зоні реалізації проекту під час проведення перепису.

16. За відсутності визначених національних державних процедур клієнт повинен встановити кінцевий термін звернень по компенсацію та допомогу згідно з застосовним законодавством і графіком реалізації проекту. Часто найбільш практичною кінцевою датою є дата протягом оцінки базових умов чи проведення перепису. Інформація про такий кінцевий термін повинна бути добре задокументована та доведена на всій території реалізації проекту. Встановлення такої дати забезпечить чітке розуміння у тому, що стосується права на компенсацію та допомогу. Особи, які переїжджають на територію реалізації проекту після цієї дати, не матимуть права на отримання компенсації чи іншої допомоги.

Компенсація переміщеним особам

17. Клієнт повинен запропонувати всім переміщеним особам та громадам компенсацію за втрату активів в розмірі повної вартості заміни¹² та іншу допомогу, метою яких є відновлення рівня життя та/або джерел існування¹³ переміщених осіб до рівня, який існував до переміщення, а також по можливості підвищення цього рівня. Відповідні заходи можуть бути пов'язані з землею, ресурсами, заробітною платою та/або економічною діяльністю. Стандарти компенсації у проекті повинні бути прозорими та послідовними. Компенсація повинна надаватися до переміщення чи встановлення

за отриманням допомоги чи отримувати допомогу, пов'язану з переселенням та відповідні пільги. До вразливих осіб та/або груп також можуть відноситися люди, які живуть за межею бідності чи не мають землі, літні люди, домогосподарства, очолювані жінками або дітьми, етнічні меншини, громади, які залежать від природних ресурсів або інші переселені особи, які можуть не бути захищеними в рамках національного чи міжнародного законодавства.

¹² Розмір компенсації за втрачені активи повинен розраховуватися як повна вартість їх заміни з урахуванням трансакційних витрат. Якщо втрати важко оцінити чи компенсувати у грошовій формі, можна розглядати варіант компенсації у натуральній формі, але така компенсація повинна здійснюватися товарами чи ресурсами, що мають еквіваленту або вищу цінність та є прийнятними з культурної точки зору. Див. виноска 7 та 14.

¹³ Джерела існування можуть включати у себе заробітну плату та/або доходи осіб, сімей та/або громад від використання ресурсів.

обмежень доступу. Якщо джерела існування переміщених осіб пов'язані з землею, або якщо земля знаходиться у колективній власності, клієнт повинен запропонувати по можливості земельну компенсацію з урахуванням сезонності та часових вимог сільського господарства. Клієнт повинен надати переміщеним особам та громадам можливості для одержання відповідних вигод розвитку від проекту.

18. Переміщені особи можуть класифікуватися як особи: (i) які мають формальні законні права на землю (у тому числі звичаєві та традиційні права, визнані національними законами); (ii) які не мають формальних законних прав на землю на час проведення перепису, але мають право вимоги на цю землю, що визнається чи може бути визнане за національними законами; або (iii) які не мають законного та визнаного або такого, що може бути визнане, права або права вимоги на землю, яку вони займають.
19. Документи, які підтверджують право власності на землю або право знаходитися на ній, такі як документи, що встановлюють право власності, та договори оренди (з зазначенням банківських рахунків, на які має виплачуватися компенсація) повинні оформлятися на подружжя чи голову домогосподарства, залежно від ситуації. Інші види допомоги при переселенні, такі як навчання з метою отримання певних навичок, доступ до кредитів та працевлаштування повинні бути однаково доступними для чоловіків та жінок і пристосовані до їх потреб.
20. Клієнт повинен розглядати можливість пропонування альтернативних методів та/або умов компенсації, особливо у країнах і регіонах, де жінки з меншою імовірністю мають доступ до офіційних фінансових установ та/або мають банківські рахунки. В обставинах, коли національне законодавство і системи прав власності не визнають права жінок мати чи обмінювати власність, слід вжити заходів для того, щоб по можливості забезпечити доступ жінок до захищеного права власності.

Механізм подання скарг

21. Клієнт повинен на якомога більш ранньому етапі процесу створити ефективний механізм подання та розгляду скарг. Цей механізм повинен відповідати вимогам цієї ВРП, а також цілям і принципам ВРП №10, забезпечуючи одержання та своєчасний розгляд конкретних звернень щодо компенсації та переселення від переміщених осіб та/або членів громад, які їх приймають. Він повинен передбачати можливість звернення до третьої сторони для врегулювання спорів у неупереджений спосіб.

Механізм переселення та/або відновлення джерел існування

22. Якщо характер чи масштаби пов'язаного з проектом землевідведення чи обмежень землекористування, які можуть призвести до фізичного та/або економічного переміщення, є невідомим на поточному етапі реалізації проекту, необхідно розробити Програму переміщення та/або відновлення джерел існування. У цій програмі мають бути викладені загальні принципи, процедури та умови компенсацій і допомоги згідно з цією ВРП. Після визначення окремих складових проекту і надходження необхідної інформації ця програма служитиме в якості основи для розробки детального Плану заходів з переселення (ПЗП) або Плану відновлення джерел існування (ПВДІ) відповідно до п. 26-39 нижче.

Моніторинг

23. Моніторинг процесу переселення та відновлення джерел існування буде проводитися у відповідності до ВРП №1 та повинен передбачати участь ключових зацікавлених сторін, зокрема громад, які зазнають відповідних впливів.

24. Залежно від масштабу переселення в рамках проекту, клієнту може бути доцільно замовити зовнішній звіт про виконання ПЗП/ПВДІ для перевірки виконання всіх відповідних положень. Цей звіт має складатися після того, які будуть завершені всі складові відповідного процесу, включаючи будь-які ініціативи щодо розвитку. У цьому звіті можуть бути визначені подальші заходи, яких має вжити клієнт. У більшості випадків здійснення коригувальних заходів, визначених у такому звіті про виконання, має призвести до завершення виконання обов'язків клієнта щодо переселення, компенсації, відновлення життєвого середовища та компенсаційних виплат, пільг та вигод для розвитку.

Переміщення

25. Пов'язані з проектом процеси землевідведення та/або обмеження землекористування часто призводять не лише до фізичного переміщення, а й до економічного переміщення людей, тому вимоги цієї ВРП стосовно фізичного переміщення та економічного переміщення можуть застосовуватися одночасно. У такому випадку конкретні вимоги стосовно економічного переміщення, визначені у п. 36-39, повинні включатися у Плани або Програми заходів з переселення.

Фізичне переміщення

26. У випадку трансакцій, описаних у пункті 6, які включають фізичне переміщення людей, клієнт повинен розробити План заходів з переселення (ПЗП), що має як мінімум відображати відповідні вимоги цієї ВРП, незалежно від кількості людей, яких стосується переселення. Цей план повинен бути розроблений таким чином, щоб пом'якшити негативні наслідки переміщення, визначити потенційні вигоди та права всіх категорій осіб, на яких вплине переселення (включаючи спільноти, які прийматимуть переселених осіб), з особливою увагою до потреб вразливих категорій. У цьому плані мають бути задокументовані всі процедури придбання прав на землю, а також компенсаційні заходи та заходи з переселення. У ньому мають бути встановлені процедури моніторингу та оцінки впровадження заходів з переселення та вжиття коригувальних заходів у разі необхідності.
27. Обсяг та рівень детальності ПЗП мають залежати від масштабу переселення та складності заходів, необхідних для пом'якшення негативних впливів. У будь-якому випадку він повинен містити опис способів і засобів досягнення цілей цієї ВРП.
28. ПЗП має включати заходи з надання переміщеним особам юридичної допомоги у виконанні ними адміністративних вимог до придбання землі та при необхідності захисту своїх прав у суді.
29. Клієнт має провести консультації з відповідними особами під час розробки ПЗП підсумувати інформацію, яка міститься у ПЗП, для громадського оприлюднення з метою забезпечення розуміння відповідними особами процедур компенсації та того, що їх очікує на різних етапах проекту (наприклад, коли вони отримають пропозиції, скільки часу вони матимуть для надання відповіді, процедури подання скарг, юридичні процедури, які мають виконуватись у випадку неспішності переговорів).
30. Якщо особи, які мешкають у зоні реалізації проекту, змушені переїжджати в інше місце, клієнт повинен: (і) запропонувати таким переміщеним особам вибір з реалістичних варіантів переселення, включаючи адекватну заміну житла чи грошову компенсацію залежно від випадку; та (ii) надати допомогу під час переселення з урахуванням потреб кожної групи переміщених осіб, приділяючи особливу увагу потребам малозабезпечених і вразливих категорій. Альтернативне житло та/або грошова компенсація мають бути запропоновані до переїзду. Нове житло, побудоване для переміщених осіб, повинне

забезпечувати щонайменше ті ж самі умови життя, що й до переселення, та по можливості сталі й економічно ефективні можливості для підвищення рівня життя.

31. При фізичному переміщенні осіб згідно з підпунктами (i) чи (ii) п. 18 клієнт повинен запропонувати їм на вибір замінне житло рівної чи вищої вартості або грошову компенсацію в розмірі повної вартості заміни, залежно від ситуації¹⁴.
32. При фізичному переміщенні осіб згідно з підпунктом (iii) п. 18 клієнт повинен запропонувати їм на вибір адекватне житло з захищеним правом власності, щоб вони могли законно переселитися без ризику примусового виселення.
 - Замість грошової компенсації буде пропонуватись компенсація в матеріальній формі, якщо це можливо, за винятком випадку, коли може бути доведене існування умов, описаних у виносці 14, на прийнятному для ЄБРР рівні. Це стосується осіб, які мають звичайні та традиційні права, що визнаються згідно законодавства відповідної країни; претендентів, які до дати припинення обліку для надання компенсації і допомоги не мали формальних законних прав на землю, проте претендують на таку землю або активи, наприклад, внаслідок володіння всупереч претендуванню з боку іншої особи¹⁵; та, за умови віднесення до категорій переселених осіб згідно п. 18, а також тих, хто не має визнаних законних прав на землю, яку вони займають, та права претендувати на цю землю.
 - На основі консультацій з такими особами, які переміщуються, клієнт повинен надати допомогу у переселенні, достатню для того, щоб вони відновили свій рівень життя на іншому адекватному місці¹⁶.
33. У випадках, коли постраждалі особи відхиляють пропозиції щодо компенсації, які задовольняють вимогам цієї ВРП та, внаслідок цього, ініціюються процедури експропріації або інші юридичні процедури, клієнт повинен вивчити можливості співробітництва з відповідним державним органом, та, якщо це буде дозволене цим органом, відігравати активну роль у плануванні, впровадженні та моніторингу переселення.
34. Клієнт повинен визначити та оцінити потенційні негативні впливи на громади, що мають відношення до реалізації проекту та можуть зазнати впливів процесу відселення. Усі заходи пом'якшення, узгоджені з відповідною громадою, мають бути включені до ПЗП.
35. Якщо громади корінних народів мають бути переселені з земель, які громада займала традиційно чи за звичаєм, клієнт повинен виконати відповідні вимоги цієї ВРП, а також вимоги ВРП №7.

Економічне переміщення

36. Якщо трансакції, описані у п. 6, призводять лише до економічного переміщення, клієнт повинен розробити та впровадити ПВЕС. У ПВЕС мають бути визначені права

¹⁴ Сплата грошової компенсації за втрачені активи може бути доцільною у наступних випадках: (i) джерела існування не пов'язані з землею; (ii) джерела існування пов'язані з землею, проте земля, яка вилучена для проекту, є малою часткою активу, най який проект має вплив, і залишок землі є придатним для економічної діяльності; або (iii) існують активні ринки землі, житла та праці, перемішені особи використовують такі ринки, та існує достатня пропозиція землі та житла. Рівні грошової компенсації мають бути достатні для заміни втраченої землі та інших активів за повною вартістю заміни на місцевих ринках. Див. також виноски 7 та 12.

¹⁵ Метод отримання права власності на нерухомість шляхом володіння нею протягом встановленого законом періоду у відповідності до певних умов.

¹⁶ Переселення незаконних мешканців у міських зонах часто включає компроміси. Наприклад, переселені сім'ї можуть отримати правові гарантії проживання та користування житлом, проте вони можуть втратити переваги розташування житла.

відповідних осіб і громад у зв'язку з переміщенням, що мають забезпечуватися у прозорий, послідовний та справедливий спосіб.

37. Якщо трансакції, описані у пункті 6, призводять до тимчасової або постійної втрати доходу або джерел існування, зокрема внаслідок створення перешкод або припинення доступу особи до місця її роботи або продуктивних активів, навіть якщо відповідна особа не зазнала фізичного переміщення, клієнт повинен:

- без затримок компенсувати економічно переміщеним особам втрачені активи чи доступ до активів. Цей процес має бути ініційований до переміщення. Якщо за сплату компенсації відповідає державний орган, клієнт повинен співпрацювати з цим органом для прискорення платежів;
- у випадках, коли землевідведення впливає на комерційну структуру, компенсувати відповідному власнику цієї структури: (i) вартість відновлення господарської діяльності в іншому місці; (ii) втрачений чистий дохід протягом перехідного періоду; та (iii) витрати на перенесення та нове встановлення виробничих потужностей та обладнання;
- надати в якості заміни нерухоме майно (наприклад, сільськогосподарські угіддя або комерційні об'єкти), яке має рівну або більшу вартість, або грошову компенсацію у розмірі повної вартості заміни, залежно від ситуації, особам, які мають законні права на землю або законне право претендувати на землю, що визнане або може бути визнане згідно національного законодавства (див. підпункти (i) та (ii) п. 18);
- надати допомогу, яка має компенсувати будь-яку втрату ресурсів, що знаходяться у спільному користуванні громади¹⁷. Це може мати форму ініціатив, спрямованих на підвищення продуктивності ресурсів, які залишились, і до яких відповідна громада має доступ, натуральну або грошову компенсацію за втрату доступу або надання доступу до альтернативних джерел втраченого ресурсу;
- надати економічно переміщеним особам, які не мають законно визнаних прав претендувати на землю (див. підпункт (iii) п. 18), компенсацію за втрачені активи (наприклад, сільськогосподарські культури, іригаційну інфраструктуру та інші поліпшення на відповідній землі) крім землі, у розмірі повної вартості заміни. Клієнт не зобов'язаний сплачувати компенсацію або надавати допомогу особам, які оселилися в зоні проекту після кінцевої дати звернення для отримання компенсацій і допомоги;
- надати додаткову цільову допомогу (наприклад, кредити, можливості навчання або працевлаштування) та можливості для покращення або як мінімум відновлення спроможності отримувати доходи, обсягів виробництва та рівнів життя. У випадку підприємств, які зазнають тимчасових втрат або змушені закриватись в результаті економічного переміщення у зв'язку з проектом, право на таку допомогу мають як власник підприємства, так і працівники, котрі втрачають заробітну плату або роботу;
- при необхідності надати допомогу економічно переміщеним особам на перехідний період, визначений на основі обґрунтованої оцінки часу, необхідного для відновлення їхньої спроможності отримувати доходи, обсягів виробництва та рівня життя.

38. Клієнт повинен буде скласти резюме інформації, що міститься у ПВДІ, для громадського оприлюднення з метою забезпечення розуміння відповідними особами процедур компенсації та того, що їм слід очікувати на різних етапах проекту.

¹⁷ Прикладами цього є пасовиська, лісові ресурси, що не мають відношення до заготівлі лісоматеріалів (лікарські рослини, будівельні та ремісні матеріали), лісові ділянки для видобутку деревини та дров, водні ресурси для сільськогосподарства, рекреаційних призначень чи риболовства.

39. Якщо громади корінних народів зазнають економічного переміщення (без фізичного) внаслідок пов'язаного з проектом землевідведення, клієнт повинен дотримуватися відповідних принципів ВРП №7 на додаток до принципів цієї ВРП.

Втрата громадських благ¹⁸

40. Якщо проект призводить до втрати громадських благ, клієнт повинен відповідно до ВРП №10 провести змістовні консультації з відповідною місцевою громадою з метою визначення та по можливості узгодження прийняттого альтернативного варіанту.

Обов'язки приватного сектору у випадку, якщо переселення здійснюється державою

41. Можливі випадки, коли придбання землі та переселення належать до сфери відповідальності уряду країни, у якій здійснюється проект. У таких випадках клієнт повинен співпрацювати з відповідним органом уряду в тій мірі, в якій це буде дозволене цим органом, для досягнення результатів, які відповідатимуть цілям цієї ВРП. На додаток до цього, якщо можливості уряду обмежені, клієнт повинен відігравати активну роль у процесі планування, впровадження та моніторингу переселення. Клієнт повинен підготувати план (або рамковий документ) який, разом з документами, підготовленими відповідальним державним органом, має відповідати вимогам цієї ВРП. Клієнт може потребувати включення до свого плану наступних елементів: (i) опису компенсацій та пільг для відповідних осіб згідно чинного законодавства та нормативних документів; (ii) заходів, пропонувані для компенсації будь-яких відмінностей між такими правами та вимогами цієї ВРП; та (iii) сфер фінансової відповідальності та відповідальності щодо впровадження урядового відомства та/або клієнта.

¹⁸ Втрата культурної спадщини розглядається у ВРП №8.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів №6:

Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається, що збереження біорізноманіття¹ та стале управління живими природними ресурсами² є фундаментальними запоруками екологічної та соціальної сталості.
2. У цій ВРП визнається важливість забезпечення основних екологічних функцій екосистем та біорізноманіття, яке вони підтримують. Усі екосистеми підтримують складний набір живих організмів та відрізняються між собою багатством, кількістю та важливістю видів.
3. Необхідно забезпечувати баланс між збереженням біорізноманіття та сталим управлінням живими ресурсами, з одного боку, та оптимізованим використанням їх економічного, соціального та культурного потенціалу, з іншого боку.
4. Визнається, що: (і) діяльність за проектами може впливати на джерела існування корінних народів та громад, що мають доступ до різноманіття та живих природних ресурсів чи використовують їх; та (ii) вони можуть відігравати позитивну роль у збереженні біорізноманіття та сталому управлінні живими природними ресурсами.

Цілі

5. Ця ВРП має наступні цілі:
 - захист та збереження біорізноманіття на основі обережного підходу;
 - застосування підходу на основі ієрархії пом'якшення³ з метою уникнення чистих втрат біорізноманіття та по можливості досягнення чистого збільшення біорізноманіття;
 - підтримка кращої міжнародної практики (КМП) у сталому управлінні та використанні живих природних ресурсів.

Збереження біорізноманіття

Сфера застосування

6. В рамках екологічної та соціальної оцінки клієнт повинен визначити відповідні вимоги цієї ВРП та підходи до їх виконання протягом життєвого циклу проекту. Управління процесом вжиття заходів, необхідних для виконання вимог цієї ВРП, буде здійснюватися в рамках загальної системи екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта, а також відповідно до планів екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ) для

¹ Для цілей цієї ВРП використовується визначення терміну «біорізноманіття» з Конвенції про біорізноманіття – «різноманіття живих організмів з усіх джерел, включаючи земні, морські та інші водні екосистеми та екологічні комплекси, до складу яких вони входять; це включає у себе різноманіття всередині видів, між видами та в екосистемах».

² «Живі природні ресурси» визначаються як «рослини і тварини, які вирощуються для споживання та використання людьми або тваринами у дикій природі або у штучних умовах. Це включає у себе всі види лісового господарства, біопаливо, сільське господарство, у тому числі вирощування однолітніх та багатолітніх культур і тваринництво, включаючи велику рогату худобу; риболовство та розведення риби і всіх інших видів морських і річкових організмів, як хребетних, так і безхребетних».

³ Підхід на основі ієрархії пом'якшення передбачає у першу чергу вжиття заходів з метою уникнення екологічних або соціальних впливів з самого початку реалізації проекту або, якщо це не є можливим, додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію, пом'якшення або в якості останнього варіанту компенсацію будь-яких потенційних залишкових негативних впливів.

конкретних проектів, включаючи плани управління біорізноманіттям або в разі необхідності спеціального плану заходів для збереження різноманіття⁴, що забезпечуватимуть виконання цієї ВРП у відповідному проекті у прийнятний термін. Вимоги до екологічного та соціального менеджменту наведені у ВРП №1.

Загальні вимоги

Оцінка проблемних питань і впливів

7. У процесі оцінки необхідно визначити базові умови в обсязі, пропорційному до значності очікуваних ризиків та впливів. Оцінка базових умов повинна, зокрема, включати у себе такі аспекти, як втрата природного середовища існування⁵, деградація та фрагментація, інвазивні чужорідні види, надмірна експлуатація, міграційні коридори, гідрологічні зміни, обсяги поживних речовин та забруднення, а також впливи, пов'язані з кліматичними змінами та адаптацією. При плануванні та проведенні оцінок пов'язаних з біорізноманіттям базових умов і впливів клієнт повинен дотримуватися кращої практики, використовуючи по мірі необхідності як аналітичні, так і польові дослідження. Якщо для більш точного визначення важливості потенційних впливів необхідні додаткові дослідження, клієнт повинен провести такі додаткові дослідження та/або моніторинг перш, ніж починати пов'язану з проектом діяльність, що може призвести до необоротних впливів.
8. У процесі оцінки клієнт повинен вже на ранніх етапах життєвого циклу проекту визначити та охарактеризувати пов'язані з проектом можливості, ризики та впливи на біорізноманіття. Глибина цієї оцінки повинна бути достатньою для характеристики таких впливів з урахуванням їх імовірності, значущості та тяжкості, занепокоєння громад, на які може вплинути проект, а також інших зацікавлених сторін у разі необхідності. Ця оцінка має враховувати прямі, непрямі та кумулятивні впливи і містити аналіз ефективності та можливості практичного застосування заходів пом'якшення, що пропонуються для проекту. У ній також мають бути проаналізовані потенційні впливи на рівень ландшафту та екологічну цілісність екосистем незалежно від їх природоохоронного статусу та ступеню їх порушення чи деградації.
9. В оцінці має враховуватися потенційні впливи проекту на використання екосистем громадами та/або корінними народами, які користуються ресурсами біорізноманіття та залежать від відповідних екосистем. Також слід врахувати залежність проекту від цих екосистем. Якщо проект може вплинути на ці екосистеми, і при цьому клієнт має прямий управлінський контроль чи значний вплив, негативних впливів слід уникати. Якщо цих впливів не можна уникнути, клієнт повинен мінімізувати їх та/або вжити необхідних заходів пом'якшення з метою збереження загальної функціональності відповідних екосистем.
10. У проектах, які можуть мати такі впливи на корінні народи та місцеві громади, клієнт повинен забезпечити можливості для справедливого та рівного розподілу вигод від використання живих природних ресурсів відповідно до: (i) вимог до вирішення питань економічного переміщення, що визначені у ВРП №5; (ii) конкретних вимог до управління

⁴ Плани заходів зі збереження біорізноманіття (ПЗЗР), як правило, включають у себе набір цілей та заходів управління, спрямованих на пом'якшення залишкових впливів з метою забезпечення уникнення чистих втрат/досягнення чистого покращення пріоритетних аспектів біорізноманіття чи критичних місць існування. Відповідні цілі повинні бути реалістичними і базуватися на досяжних показниках. У кожній цілі має бути визначена низка заходів, цільові показники досягнення чи моніторингу, відповідальні особи і кінцевий термін. ПЗЗР повинні розроблятися на основі консультацій з відповідними зацікавленими сторонами, у тому числі державою, зовнішніми спеціалістами, місцевими/міжнародними природоохоронними організаціями та громадами, на які впливає проект.

⁵ Місце існування визначається як наземна, річкова чи морська географічна одиниця чи повітряний шлях, який підтримує скупчення живих організмів та їх взаємодію з неживим навколишнім середовищем.

потенційними проблемними питаннями та впливами на корінні народи, що містяться у ВРП №7; та (iii) вимог до взаємодії з зацікавленими сторонами, що визначені у ВРП №10.

Вимоги до збереження біорізноманіття

11. Якщо у процесі оцінки були визначені потенційні пов'язані з проектом впливи на біорізноманіття, клієнт повинен забезпечити управління ризиками відповідно до ієрархії пом'якшення та КМП. Клієнт повинен застосовувати обережний підхід та методи адаптивного управління, які забезпечать вжиття заходів пом'якшення та управління з урахуванням умов, що змінюються, а також результатів моніторингу протягом усього життєвого циклу проекту.
12. Незважаючи на вищезазначене, деякі аспекти, на які впливатиме проект, можуть вважатися пріоритетними з точки зору біорізноманіття⁶, зокрема: (i) природні місця існування, що опинилися під загрозою; (ii) вразливі види; (iii) значні аспекти біорізноманіття, визначені широким колом зацікавлених сторін чи урядів (такі як ключові зони біорізноманіття чи території, важливі для птахів); та (iv) екологічна структура та функції, необхідні для підтримки пріоритетних аспектів біорізноманіття, визначених у цьому пункті.
13. Якщо у процесі оцінки було визначено, що проект може мати значні негативні та необоротні впливи на пріоритетні аспекти біорізноманіття, клієнт не має права здійснювати жодну пов'язану з проектом діяльність без виконання наступних умов:
 - не існує можливих з технічної та економічної точки зору альтернатив;
 - загальні вигоди переважають впливи проекту на біорізноманіття;
 - проведені консультації з зацікавленими сторонами відповідно до ВРП №10;
 - реалізацію проекту дозволяють відповідні екологічні закони, в яких визнаються пріоритетні аспекти біорізноманіття;
 - вживаються необхідні заходи пом'якшення відповідно до ієрархії пом'якшення,⁷ що забезпечують уникнення чистих втрат і по можливості досягнення чистого збільшення у пріоритетних аспектах біорізноманіття у довгостроковій перспективі та досягнення вимірюваних результатів у тому, що стосується збереження біорізноманіття.
14. Найбільш чутливі аспекти біорізноманіття визначаються як критичні місця існування, що включає у себе один з наступних варіантів: (i) екосистеми, що зазнають значної загрози, чи унікальні екосистеми; (ii) місця існування, що мають велике значення для видів, що зазнають загрози⁸ чи критичної загрози; (iii) місця існування, що мають велике значення для ендемічних чи географічно обмежених видів; (iv) місця існування, що підтримують глобально важливі міграційні чи стайні види; (v) території, пов'язані з ключовими

⁶ Під пріоритетними аспектами біорізноманіття розуміються аспекти біорізноманіття, які є особливо незамінними чи вразливими, але мають нижчий пріоритет, ніж критичні місця існування (див. визначення у п. 14).

⁷ В якості останнього варіанту при наявності будь-яких значних залишкових впливів клієнт повинен розглянути можливість вжиття компенсаційних заходів з метою збереження біорізноманіття.

⁸ Згідно з Червоним списком видів під загрозою зникнення Міжнародного союзу охорони природи (МСОП). Визначення критичного місця існування на основі інших списків здійснюється за наступними правилами: (i) якщо відповідні види занесені у національні/регіональні списки в якості таких, що зазнають критичної чи звичайної загрози зникнення, у країнах, які керуються вимогами МСОП, визначення критичних місць існування здійснюється для кожного проекту індивідуально шляхом консультацій з компетентними професіоналами; та (ii) у випадках, коли категоризація видів у національних чи регіональних списках не відповідає точно категоризації МСОП (наприклад, у деяких країнах види у таких списках позначаються більш загально як «захищені» чи «заборонені»), виконується аналіз з метою визначення підстав та мети занесення тих чи інших видів до такого списку. Визначення критичного місця існування у таких випадках залежатиме від результатів цього аналізу.

еволюційними процесами; або (v) екологічні функції, що є життєво важливими для підтримки аспектів біорізноманіття, визначених у цьому пункті.

15. Якщо у процесі оцінки було визначено, що проект може мати негативні впливи на критичне місце існування, клієнт повинен залучити досвідчених зовнішніх спеціалістів для виконання оцінки цих потенційних негативних впливів на це критичне місце існування.
16. Критичне місце існування не повинне піддаватися подальшій фрагментації, конверсії чи деградації, якщо від цього страждає його екологічна цілісність чи важливість з точки зору біорізноманіття. Отже, на територіях, де розташовані критичні місця існування, клієнт не має права вести жодну діяльність за проектом, якщо не виконуються наступні умови:
 - у відповідному регіоні немає альтернативних територій з місцями існування, що мають меншу важливість з точки зору біорізноманіття і були б реально придатними для реалізації проекту;
 - проведені консультації з зацікавленими сторонами відповідно до ВРП №10;
 - виконання проекту дозволяється застосовними природоохоронними законами з визнанням пріоритетних аспектів біорізноманіття;
 - проект не призводить до вимірюваних негативних впливів на ті аспекти біорізноманіття, для яких було визначене критичні місця існування згідно з п. 14;
 - проект розроблений таким чином, щоб забезпечити чисті покращення⁹ для критичних місць існування, на які він впливає;
 - проект не повинен протягом розумного періоду часу¹⁰ призвести до чистого зменшення популяції¹¹ будь-яких видів, що знаходяться під загрозою чи критичною загрозою;
 - в адаптивну програму управління клієнта інтегровано належним чином розроблену довгострокову програму моніторингу та оцінки біорізноманіття, метою якої є оцінка стану критичних місць існування.
17. У випадках, коли клієнт виконує вимоги, визначені у п. 16, стратегія пом'якшення впливів проекту має бути описана у Плані управління біорізноманіттям чи Плані заходів зі збереження різноманіття, залежно від випадку.
18. У випадках, коли пропонуються компенсаційні заходи для пріоритетних аспектів біорізноманіття чи критичних місць існування, клієнт повинен довести шляхом виконання аналізу, що значні залишкові впливи проекту на біорізноманіття будуть належним чином пом'якшені задля виконання вимог п. 13 та п. 15-17, залежно від того, які з цих вимог застосовуються. У цих випадках клієнт повинен залучити досвідчених зовнішніх спеціалістів зі знаннями у сфері планування та реалізації таких компенсаційних заходів.

⁹ Чисті покращення – це додаткові результати збереження, що можуть досягатися для тих параметрів біорізноманіття, для забезпечення яких було визначено критичне місце існування. Чисті покращення можуть досягатися шляхом вжиття заходу з компенсації біорізноманіття. У випадках, коли клієнт може забезпечити виконання вимог п. 16 цієї ВРП без компенсаційних заходів, він має досягати чистих покращень шляхом реалізації безпосередньо на місцях програм збагачення місць існування, захисту та збереження біорізноманіття.

¹⁰ Період, протягом якого клієнти мають продемонструвати відсутність чистого зменшення видів, що зазнають критичної чи звичайної загрози, визначається у кожному випадку окремо на основі консультацій з зовнішніми експертами.

¹¹ Чисте зменшення – це поодинокі чи сукупні зменшення кількості особин, що загрожує здатності виду існувати в світовому та/або регіональному/національному масштабі багато поколінь чи протягом тривалого періоду часу. Масштаб (світовий та/або регіональний чи національний) потенціального чистого зменшення визначається залежно від присутності виду в Червоному списку МСОП (світовий) та/або регіональних/національних списках. Для видів, занесених як у Червоний список МСОП, так і в національні/регіональні списки, чисте зменшення розраховується за чисельністю національної/регіональної популяції.

Цінні з точки зору біорізноманіття території, що охороняються законом та визнані на міжнародному рівні

19. Якщо проект знаходиться на території, що охороняється законом чи іншими ефективними засобами¹² та/або є міжнародно визнаною¹³ чи пропонується для отримання такого статусу національними урядами, або якщо проект може чинити негативний вплив на таку територію, клієнт повинен визначити та оцінити потенційні пов'язані з таким проектом впливи і застосувати ієрархію пом'якшення, щоб впливи проекту не зашкоджували цілісності, збереженню та/або важливості такої території з точки зору біорізноманіття.
20. Якщо у процесі оцінки визначено, що проект може негативно вплинути на пріоритетні аспекти біорізноманіття та/або критичні місця існування на територіях, що представляють цінність з точки зору біорізноманіття та охороняються законом чи є міжнародно визнаними, клієнт повинен вживати заходів для недопущення таких впливів згідно з п. 13 або п. 15-17. Крім цього, клієнт повинен:
- довести, що всі пропоновані роботи та зміни дозволяються за законом, що може передбачати виконання оцінки конкретних пов'язаних з проектом впливів на територію, що охороняється, відповідно до вимог національного законодавства;
 - діяти у спосіб, що відповідає всім визнаним урядом планам управління для таких територій;
 - провести консультації з управляючими територій, що охороняються, відповідними органами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами з приводу пропонованого проекту відповідно до вимог ВРП №10;
 - при необхідності реалізовувати додаткові програми з метою забезпечення та покращення збереження території, що охороняється.

Інвазивні чужорідні види

21. Клієнт повинен уникати та проактивно попереджати випадкове або навмисне введення чужорідних видів, що можуть чинити негативні впливи на біорізноманіття, зокрема:
- клієнт не повинен навмисно вводити чужорідні види на території, де вони зазвичай відсутні, за винятком ситуацій, коли таке введення відбувається згідно з нормативно-правовою базою, що його регламентує. Види, відомі як інвазивні, за жодних обставин не можуть вводитися у нові середовища.
 - клієнт повинен визначити потенційні ризики та наслідки випадкової передачі та внесення чужорідних видів, а також можливості для пом'якшення відповідних впливів¹⁴
 - якщо чужорідні види вже існують у країні чи регіоні пропонованого проекту, клієнт повинен докласти зусиль для того, щоб не допустити їх поширення на території, де їх ще немає. В міру практичної можливості клієнт повинен вживати заходів для усунення таких видів на територіях, що є важливими з точки зору біорізноманіття, і над якими клієнт має управлінський контроль.

¹² У цій ВРП термін «охоронна зона» вживається відповідно до визначення МСОП.

¹³ Зони, визначені згідно з міжнародними конвенціями або угодами, включаючи зони Світової природної спадщини ЮНЕСКО, біосферні резервати ЮНЕСКО, а також водно-болотні угіддя міжнародного значення з Рамсарського списку.

¹⁴ У частині міжнародних перевезень товарів та надання послуг ця ВРП базується на Міжнародній конвенції про контроль суднових баластних вод й осадів та управління ними. Клієнти, які звертаються до СБРР за фінансуванням для проектів, що передбачають таку діяльність з перевезення, мають виконувати відповідні зобов'язання, що створюються в рамках цієї конвенції.

Стале управління живими природними ресурсами

Сфера застосування

22. Ця ВРП поширюється на проекти, що включають у себе первинне створення живих природних ресурсів, та проекти, в основних функціях яких такі ресурси відіграють центральну роль¹⁵.
23. Клієнт повинен в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП, шляхи їх виконання та управління протягом життєвого циклу проекту. Клієнт прийме та впроваджуватиме заходи для виконання цієї ВРП в якості частини його загальної СЕСМ та/або ПЕСМ. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1.

Вимоги

Загальні вимоги

24. Клієнти повинні в управлінні живими природними ресурсами дотримуватися національних регуляторних вимог та відповідних екологічних стандартів ЄС, що застосовуються на рівні проектів.
25. Клієнти повинні віддавати пріоритет прийняттю та впровадженню стандартів, що визнані на глобальному, регіональному чи національному рівні та піддаються незалежній сертифікації чи верифікації у розумні строки. Якщо для певних живих природних ресурсів, які стосуються проекту, немає відповідних стандартів, клієнт зобов'язаний застосовувати належні галузеві методи сталого управління.

Оцінка проблемних питань і впливів

26. Клієнти, проекти яких передбачають використання живих природних ресурсів, повинні оцінювати їх сталість, враховувати потенційні впливи цих проектів на екосистеми та біорізноманіття, а також дотримуватися наступних принципів:
 - використання будь-яких живих природних ресурсів слід розглядати в контексті ключових екологічних функцій, які вони виконують в екосистемі¹⁶;
 - врахування прямих, непрямих і кумулятивних впливів;
 - при використанні живих природних ресурсів необхідно дотримуватися ієрархії пом'якшення та намагатися оптимізувати вигоди для інших користувачів;
 - виробництво та/або використання видів чи популяцій, що не є природними для відповідного місця та не перевірені на предмет їх інвазивності та/або домінування над місцевими видами, має бути заборонене чи передбачати проведення додаткових досліджень та отримання дозволу відповідних національних компетентних органів.

Виробництво сільськогосподарської продукції та тваринництво

¹⁵ Ця ВРП поширюється на проекти, що передбачають вирощування сільськогосподарських культур або тварин, природне чи штучне лісівництво, аквакультуру чи рибне господарство, а також виробництво та використання біомаси для генерації енергії чи виробництва біопалива.

¹⁶ Наприклад, вирубка лісів може мати негативні наслідки для біорізноманіття, ґрунтів (ерозія), гідрологічні умови, якість води та рибне господарство. Надто активний вилов якого-небудь одного виду риб може так само негативно впливати на екологічний баланс та довгострокову цілісність екосистем.

27. Клієнти, які займаються виробництвом сільськогосподарських культур чи тваринництвом, повинні застосовувати КМП з метою уникнення чи мінімізації негативних впливів та споживання ресурсів.
28. Клієнти, які займаються розведенням, транспортуванням та забиттям тварин для виробництва м'яса або супутніх продуктів (наприклад, молока, яєць, вовни), повинні застосовувати і виконувати національні регуляторні вимоги, відповідні стандарти ЄС у галузі поводження з тваринами, а також КМП у галузі тваринництва, залежно від того, які з цих вимог є суворішими.

Рибне господарство та аквакультура

29. Клієнти, які займаються розведенням, ловлею, збиранням чи переробкою риби чи інших водних видів, повинні довести, що їх діяльність ведеться чи буде вестися у сталий спосіб. Цього можна досягти шляхом незалежної сертифікації¹⁷ або виконання досліджень в рамках процесу оцінки. Під діяльністю у рибній галузі не обов'язково розуміється лише риболовля чи збирання. При репопуляції чи введенні інших видів чи популяцій, особливо у таких закритих середовищах, як озера, нові організми не повинні знищувати чи витіснити існуючі місцеві ендемічні/аборигенні види риб.
30. У проектах аквакультури клієнти повинні оцінювати та мінімізувати ризики потрапляння у водне середовище неаборигенних видів. Клієнти також повинні оцінювати та мінімізувати ймовірність передачі хвороб та/або паразитів у відповідне середовище.

Природні та штучні ліси

31. Клієнти, що займаються первинним лісовим господарством, повинні планувати свої операції таким чином, щоб уникати або мінімізувати впливи їх проектів на екосистеми та біорізноманіття, а також виконувати відповідні вимоги, визначені у п. 11 та/або п. 13-15, якщо пов'язана з їх проектами діяльність може призвести до конверсії, фрагментації чи деградації пріоритетних аспектів біорізноманіття чи критичних місць існування.
32. Клієнт повинні проходити незалежну сертифікацію відповідності лісів та/або плантацій, над якими вони мають прямий управлінський контроль, міжнародно визнаним принципом і стандартам сталого лісівництва¹⁸. Якщо у процесі оцінки буде визначено, що методи управління лісовим господарством не відповідають таким стандартам, клієнти повинні розробити план управління для отримання такої сертифікації протягом розумного терміну.

Використання біомаси в якості палива та виробництво біопалива

33. Клієнти, які займаються виробництвом та використанням біомаси, повинні мінімізувати негативні впливи на екосистеми та біорізноманіття шляхом (і) використання в якості основного джерела пального з біомаси залишків та відходів, якщо їх використання є можливим з технічної та фінансової точки зору та є економічно доцільним; та (ii) прийняття та виконання відповідних принципів і стандартів ЄС, а також по можливості сертифікації відповідності своїх операцій таким стандартам у розумний термін.
34. Клієнти, які займаються виробництвом біопалива, повинні використовувати сировину, отриману у сталий спосіб задля мінімізації негативних впливів на екосистеми та біорізноманіття, а також використання та впливів на земельні, водні та інші ресурси,

¹⁷ Наприклад, до міжнародно визнаних програм сталого рибного промислу відноситься схема сертифікації Морської наглядової ради (MSC).

¹⁸ Міжнародно визнані програми сертифікації лісового господарства включають сертифікацію Лісової наглядової ради (FSC) та Програму запровадження сертифікації використання лісових ресурсів (PEFC).

необхідні для виробництва кожної одиниці енергії. Клієнт повинен прийняти та виконувати відповідні принципи та стандарти або рекомендації ЄС щодо виготовлення сировини для біопалива, а також по можливості проводити сертифікацію відповідності своїх операцій таким стандартам у розумний термін.

Ланцюжок поставок

35. Якщо: (i) у проєкті використовуються зовнішні постачальники живих природних ресурсів, над якими клієнт не має прямого управлінського контролю; (ii) ці ресурси є важливими для основних функцій проєкту; та (iii) постачальники можуть чинити значні впливи на екосистеми та біорізноманіття, клієнт повинен в рамках своєї СЕСМ або ПЕСМ прийняти та виконувати політику сталих закупівель ресурсів, процедури управління та систему верифікації для перевірки своїх основних постачальників. Така політика, процедури управління та системи верифікації повинні передбачати наступне:
- закуповуються лише живі природні ресурси, що мають законне і стале походження;
 - ведеться моніторинг і документування процесу видобування відповідних живих природних ресурсів;
 - процес видобування живих природних ресурсів не чинить негативного впливу на основні екологічні функції відповідних екосистем, території, що охороняються законом, міжнародно визнані території, що є цінними з точки зору біорізноманіття, пріоритетні аспекти біорізноманіття або критичні місця існування.
36. Клієнти повинні віддавати перевагу закупівлі живих природних ресурсів, що виробляються згідно з міжнародно визнаними принципами і стандартами сталого управління, якщо такі принципи і стандарти існують для продукції, що закуповується. У разі існування визнаних галузевих систем сертифікації сталості клієнт повинен намагатися сертифікувати відповідність цим стандартам своїх операцій та системи управління ланцюжком поставок протягом розумного терміну. За відсутності таких систем сертифікації клієнт повинен застосовувати КМП і технології.

Генетично модифіковані організми (ГМО)

37. У країнах-членах ЄС ГМО забороняється використовувати чи випускати у навколишнє середовище без дозволу компетентних органів. В інших країнах операцій ЄБРР ГМО забороняється використовувати чи випускати у навколишнє середовище без оцінки ризиків, що має проводитися відповідно до змістовних стандартів ЄС.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів №7:

Корінні народи

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається, що проекти можуть створювати для корінних народів можливості брати участь у пов'язаній з проектами діяльності та отримувати від такої діяльності вигоди, які можуть сприяти втіленню їхніх прагнень щодо економічного та соціального розвитку. Оскільки уряди часто відіграють центральну роль в управлінні питаннями, пов'язаними з корінними народами, клієнти повинні в разі необхідності співпрацювати з відповідальними органами та відповідними громадами в управлінні ризиками та впливами, що пов'язані з їх діяльністю.
2. Термін «корінні народи» не має загальноприйнятого визначення. Також у різних країнах корінні народи можуть називатися по-різному. Крім цього, визнається, що групи осіб, які не вважаються корінними народами в одній країні чи регіоні, можуть вважатися ними в іншій країні чи регіоні.
3. У цій Політиці та цій ВРП термін «корінні народи» вживається у технічному значенні для позначення соціальної та культурної групи, що відрізняється від домінуючих груп у національних суспільствах і має всі перераховані нижче характеристики в тій чи іншій мірі:
 - самовизначення в якості членів окремої корінної етнічної або культурної групи та визнання такої ідентичності іншими;
 - колективна прив'язка до географічно відокремлених життєвих середовищ, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту та до природних ресурсів у цих життєвих середовищах та на цих територіях¹;
 - походження від груп населення, які традиційно² мали стратегії виживання, що не передбачали отримання заробітної плати (часто мали кочовий/пов'язаний з відгінним скотарством спосіб життя), і статус яких регулювався їхніми власними звичаями та традиціями або спеціальними законами чи нормативними документами;
 - традиційні культурні, економічні, соціальні або політичні інститути, що є окремими від інститутів домінуючого суспільства або культури;
 - характерна мова або діалект, які часто відрізняються від офіційної мови або діалекту країни чи регіону.
4. Той факт, що група або члени групи, які ведуть кочовий або пов'язаний з відгінним скотарством спосіб життя, наразі живуть у змішаних або міських громадах та/або відвідують свої традиційні землі тільки сезонно після примусового відділення, сам по собі не є перешкодою для застосування цієї ВРП.

¹ Група, яка втратила «колективну прив'язку до чітко визначених географічно життєвих середовищ, традиційних земель або успадкованих територій в зоні проекту» внаслідок примусового відділення, проте продовжує підпадати під дію цієї ВРП, якщо може зазнати впливів від проекту. Під «примусовим відділенням» розуміється втрата колективної прив'язки до чітко визначених географічно життєвих середовищ або територій, на яких жили предки, внаслідок конфлікту, урядових програм переселення, вилучення земель, природних катастроф або включення таких територій у міську зону. Для цілей цієї ВРП термін «міська зона», як правило, використовується у значенні міста та враховує всі наступні характеристики, жодна з яких не є визначальною: (i) юридичне визначення відповідної зони як міської згідно внутрішнього законодавства країни; (ii) висока щільність населення; та (iii) висока частка несільськогосподарської економічної діяльності порівняно з часткою сільськогосподарської діяльності.

² Це положення застосовується навіть в тому випадку, коли поточна ситуація відрізняється від ситуації в минулому, див. попередню виноску.

5. У цій ВРП корінні народи розглядаються в якості партнерів, з повагою до них як людей та народів, цінності яких можуть мати велике значення не лише для їх власного соціально-економічного розвитку, а й для соціально-економічного розвитку всієї країни. У цій ВРП також визнається, що корінні народи як соціальні групи, ідентичність яких відрізняється від домінуючих груп у національних суспільствах, можуть перебувати серед найбільш маргіналізованих та вразливих сегментів населення. Їхній економічний, соціальний та правовий статус часто обмежує їхню спроможність захищати свої інтереси та права (особисті та/або колективні) на землю, природні та культурні ресурси, а також може обмежувати їхню спроможність брати участь у розвитку та отримувати пов'язані з ним вигоди. Вони є особливо вразливими, якщо їхні землі та ресурси трансформуються чи зазнають посягань з боку тих, хто не є членами їхніх громад.
6. У цій ВРП визнається, що ідентичність, культура, землі та ресурси корінних народів унікальним чином взаємопов'язані та є особливо вразливими до змін, спричинених деякими типами інвестицій, що може становити загрозу для їхніх мов, культури, релігії, духовних вірувань та інституцій. Ці характеристики піддають корінні народи різним типам ризиків та посилюють серйозність наслідків, включаючи втрату ідентичності, культури та життєвих середовищ, які базуються на природних ресурсах, а також бідність та хвороби. Крім цього, визнається, що ролі жінок та чоловіків у культурах корінних народів часто відрізняються від їхніх ролей у домінуючих групах; чоловіки та жінки можуть зазнавати диференційованого ставлення, як в межах їхніх власних громад, так і в ширшому суспільстві, що може вважатися дискримінацією. Діти можуть зазнавати особливої маргіналізації через свій віковий статус, а також зазнавати дискримінації через свій корінний статус. З огляду на ці обставини питання, які стосуються корінних народів, часто є дуже складними. Крім цього, домінуюча культура інколи не усвідомлює чи не бажає визнавати корінний статус певних груп населення. Таким чином, потрібні спеціальні заходи для забезпечення того, щоб чоловіки та жінки корінних народів не опинилися у невідповідному становищі і могли брати участь у реалізації проектів, які підтримуються Банком, та отримувати вигоди від них.
7. У цій ВРП визнається, що обставини життя корінних народів у країнах діяльності ЄБРР є унікальними внаслідок їхньої особливої історії. Корінні народи більше не зайняті виключно у традиційних життєвих середовищах, які забезпечують їхнє виживання, і їхня ідентичність не може бути пов'язана виключно зі збереженням такого традиційного життєвого середовища та способу життя. Також визнається, що корінні народи часто проживають у поселеннях зі змішаним етнічним складом. Продовження існування кочового способу життя, відгінного тваринництва, а також історія примусового переселення означає, що очікування щодо неперервності зв'язків з певними територіями не завжди відповідає дійсності. Ця ВРП виходить з розуміння, що засоби та особливості життєвого укладу корінних народів можуть відрізнятися від того, що існує у домінуючій культурі, а також змінюватися у часі.

Цілі

8. Ця ВРП має наступні цілі:
 - забезпечення того, щоб у процесі переходу до ринкової економіки підтримувалась повна повага до гідності, прав, прагнень, культури корінних народів та способу життя, що пов'язаний з використанням природних ресурсів;
 - передбачення та уникнення негативних впливів проектів на життя та життєві середовища громад корінних народів, або, якщо таке уникнення неможливе, мінімізація, зменшення таких наслідків чи відповідна компенсація за такі наслідки;
 - надання корінним народам можливості отримувати вигоди від проектів у культурно прийнятний спосіб;

- надання допомоги клієнту у встановленні та підтримці постійних стосунків з корінними народами, яке зазнає впливу проекту, протягом усього життєвого циклу проекту;
- сприяння проведенню клієнтом добросовісних переговорів клієнта з корінними народами та їх інформованій участі, якщо проекти мають бути розташовані на землях, що традиційно використовуються корінними народами, або якщо звичайні чи нетрадиційні життєві середовища корінних народів зазнаватимуть впливу проекту, або у випадку комерційного використання культурних ресурсів корінних народів;
- визнання визначеного у Декларації ООН про права корінних народів³ принципу, згідно з яким для ведення пов'язаної з проектами діяльності, визначеної у п. 30-34 нижче, необхідна попередня інформована згода корінних народів, на яких ця діяльність може вплинути, з огляду на особливу вразливість корінних народів для негативних впливів таких проектів⁴;
- визнання особливих потреб чоловіків, жінок і дітей корінних народів шляхом врахування гендерних аспектів і пом'якшення потенційних диспропорційних гендерних впливів проекту;
- визнання, повага і повне врахування звичаєвого права і традицій корінних народів;
- повага до культури, знань та практики корінних народів, та збереження культури, знань та практики у відповідності до їхніх бажань.

Сфера застосування

9. Ця ВРП застосовується у випадку, коли існує можливість впливу проекту на корінні народи. При визначенні того, чи вважається певна група людей корінним народом для цілей цієї ВРП клієнту може знадобитися експертна консультативна допомога.
10. Необхідність та обсяг застосування цієї ВРП визначаються Банком під час проведення екологічної та соціальної оцінки у відповідності до критеріїв, визначених у п. 2-7 нижче. Впровадження заходів, необхідних для виконання цих вимог, має здійснюватись згідно цієї ВРП, а також ВРП №1, №5, №8 та №10, залежно від конкретної ситуації.

Вимоги

11. Для проектів, у яких існує можливість впливу на корінні народи⁵, клієнт повинен провести оцінку впливів на ці корінні народи. Виходячи з результатів цієї оцінки, клієнт повинен надати пріоритет уникненню негативних наслідків. Якщо це неможливо, він повинен скласти План розвитку корінних народів відповідно до п. 19 нижче з метою мінімізації та/або подолання будь-яких потенційних негативних впливів та визначення вигод. Очікується, що клієнт буде забезпечувати проведення консультацій зі спільнотами корінних народів та поінформовану участь цих спільнот, впровадить спеціальний механізм подання скарг, а також визначить відповідні методи компенсації та розподілу вигод. При проведенні консультацій клієнт повинен враховувати той факт, що у деяких випадках уклад життя корінних народів має певну сезонність, і тому консультації мають організовуватися таким чином, щоб можна було своєчасно отримати зауваження та думки корінних народів для їх належного врахування у процесі розробки проекту.

³ Декларація ООН про права корінних народів, схвалена Генеральною Асамблеєю 13 вересня 2007 р.

⁴ Конвенція МОП №169 (Конвенція про корінні народи і народи, що ведуть племенний спосіб життя), яка охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з корінними народами, зокрема питання землі, працевлаштування, здоров'я, соціального захисту та звичаєвого права. Консультації та участь є наріжними принципами цієї Конвенції.

⁵ Корінне населення, яке зазнає впливу проекту – це населення, соціально-економічний статус та/або традиційна культура чи спосіб життя якого зазнають впливів від діяльності, пов'язаної з проектом.

12. Якщо клієнт вже розпочав діяльність в рамках проекту, яка могла та/або може вплинути на корінне населення, відповідна оцінка має передбачати визначення наступного: i) будь-яких недоліків та прогалин, та ii) коригувальних заходів, які можуть бути потрібні для забезпечення виконання цієї ВРП. Після цього має бути узгоджений план заходів.
13. Якщо організація клієнта не має належних ресурсів, досвідчені незалежні спеціалісти з соціальних питань мають бути залучені в якості консультантів протягом всього процесу розробки та впровадження проекту.

Оцінка

14. Якщо існують вимоги національного законодавства щодо проведення спеціального виду соціальної оцінки, клієнт повинен провести таку оцінку на додаток до проведення будь-якої іншої соціальної оцінки згідно з цією ВРП.
15. У випадках, якщо проект ще не розпочався, клієнт в ході соціальної оцінки зобов'язаний визначити всі громади корінних народів, які можуть зазнати позитивного або негативного впливу проекту, а також характеристики та масштаб очікуваних соціальних, культурних (включаючи культурну спадщину) та екологічних наслідків для них. У цій оцінці має бути врахована особлива вразливість корінних громад до змін в їх навколишньому середовищі та способі життя. Клієнт повинен буде спланувати заходи з метою: (i) уникнення або коригування негативних наслідків та (ii) розподілу вигод, пов'язаних з проектом.
16. У випадках, коли будівництво та пов'язана з проектом діяльність чи операції вже почалися, клієнт повинен надати всю відповідну інформацію та документи (включаючи документи та інформацію щодо минулої діяльності компанії) та реєстр документів, що вже були подані раніше в органи влади, для доведення того, що клієнт доклав зусиль для отримання думки корінних народів, на які впливає проект, та діяв з урахуванням думки цих корінних народів, по можливості дотримуючись процедур, визначених у цій ВРП.
17. Якщо вимоги п. 16 не виконуються, клієнт повинен замовити об'єктивне та незалежне дослідження впливу проекту на корінні народи та їхньої думки про проект. Це дослідження має бути проведене у культурно належний спосіб і включати у себе аналіз попередніх впливів на життя та життєве середовище корінних народів, зусилля клієнта в напрямку подолання негативних наслідків та визначення і розподілу вигод від проекту, та рівень участі корінних народів у плануванні та впровадженні проекту.

Уникнення негативних впливів

18. Усі зусилля мають бути перш за все спрямовані на уникнення будь-яких негативних впливів проекту на корінні народи. Якщо негативних впливів неможливо уникнути, клієнт повинен мінімізувати, пом'якшувати або компенсувати ці впливи у справедливий, належний та пропорційний спосіб.

Розробка Плану розвитку корінних народів

19. Запропоновані клієнтом заходи з мінімізації, пом'якшення та компенсації негативних впливів, а також визначення та розподілу вигод проекту мають розроблятися на основі інформованої участі корінних народів, на які впливає проект, і бути включені до плану, який має містити певні часові рамки, зокрема Плану розвитку корінних народів (ПРКН), або плану розвитку для більш широкої громади з окремими складовими щодо корінних народів. Клієнт зобов'язаний залучити кваліфікованих соціологів, які мають відповідні технічні знання та кваліфікацію для розробки ПРКН. ПРКН має включати у себе систематизовану оцінку впливів з гендерно-віковою диференціацією, а також заходи з метою подолання цих впливів на певні групи громади.

Рівень детальності та обсяг ПРКН буде залежати від конкретного проекту, його характеру та обсягу відповідної діяльності. У цілому ПРКН має містити наступні складові:

Розділ I – Резюме соціальної оцінки

- Базова інформація: важливо, щоб ця базова інформація забезпечувала розуміння не лише соціальної структури громади корінних народів, а й також ролей та функцій в межах окремих домогосподарств. Це допоможе у розробці належного плану реалізації.
- Ключові висновки: аналіз наслідків, ризиків та можливостей.

Розділ II – Консультації та участь

- Результат консультацій та план майбутньої участі.

План реалізації

- Заходи для уникнення, мінімізації та пом'якшення негативних впливів та посилення позитивних впливів
- Заходи для забезпечення продовження управління природними ресурсами на рівні громад
- Заходи для забезпечення можливостей отримання вигод від проекту
- Механізм подання скарг
- Витрати, бюджет, графік та організаційні сфери відповідальності
- Моніторинг, оцінка та звітність.

Оприлюднення інформації, змістовні консультації та інформована участь

20. Клієнт повинен встановити постійні відносини з громадами корінних народів, на які впливає проект, на самому ранньому етапі планування проекту та підтримувати їх протягом усього життєвого циклу проекту. Процес взаємодії з корінними народами має передбачати проведення з ними змістовних консультацій з метою досягнення спільного розуміння характеру і тривалості впливів, інформованої участі у вирішенні питань, які мають на них безпосередній вплив, запропонованих заходів пом'якшення, розподілу вигод та можливостей розвитку, а також питань впровадження.
21. Клієнт має забезпечити, щоб корінні народи, на які впливає проект, були належним чином поінформовані у культурно прийнятний спосіб про відповідні ВРП та про проектні плани, які на них впливають, з життям у разі необхідності заходів для забезпечення ефективної участі всіх частин громади.
22. Процес взаємодії з громадами має бути адекватним з культурної точки зору, враховувати колективне прийняття рішень корінними народами та бути пропорційним до ризиків і потенційних наслідків для корінних народів. Клієнт повинен надати належні документальні підтвердження того, що цей процес був проведений належним чином.
23. Зокрема, процес взаємодії повинен включати у себе наступне:
 - участь представницьких органів корінних народів (наприклад, рад старійшин, селищних рад та ін.), організацій корінних народів, а також окремих осіб з числа корінних народів, на які впливає проект;
 - розуміння будь-яких відповідних звичаєвих законів та повага до них;
 - надання корінним народам достатнього часу для колективного прийняття рішень;

- сприяння висловленню корінними народами їхніх поглядів, занепокоєння та пропозицій вибраною ними мовою без зовнішніх маніпуляцій, втручання або залякування та у належний з культурної точки зору спосіб;
- надання корінним народам всіх відповідних планів та інформації про потенційні соціальні та екологічні впливи на громади корінних народів у культурно належний спосіб та відповідною мовою без застосування професійного жаргону;
- визнання неоднорідності спільнот, з урахуванням наступного:
 - корінне населення проживає у змішаних громадах з некорінними народами
 - громади корінних народів можуть мати різні інтереси та точки зору; консультації та участь мають включати різні гендерні, вікові та «виключені» групи;
- надання відповідної інформації ЄБРР та участь ЄБРР у процесі консультацій, якщо це практично можливо;
- повне документування⁶ процесу консультацій.

Механізм подання і розгляду скарг; недопущення етнічної дискримінації

24. Клієнт повинен забезпечити, щоб механізм подання скарг, створений для проекту, як описано у ВРП №10, був культурно прийнятний та доступним для корінних народів; це може передбачати менший ступінь використання письмових процедур та ширше використання усних каналів інформування.
25. У фінансованих Банком проектах, в яких існують неявні фактори, що виключають корінні народи та окремих осіб з числа тих, які можуть отримати вигоди, наприклад, можливості працевлаштування, на основі етнічних ознак, діяльність за проектом повинна включати у себе такі коригувальні заходи, як: (i) інформування організацій корінних народів, а також окремих осіб з числа корінних народів про їхні права згідно трудового, соціального, фінансового та комерційного законодавства, а також про механізми захисту цих прав; (ii) належне та ефективне розповсюдження інформації, навчання та заходи, спрямовані на усунення перешкод для отримання вигод та ресурсів, наприклад, кредитів, працевлаштування, комерційних послуг, медичного обслуговування та освітніх послуг, а також інших вигод, які можуть бути отримані в результаті виконання проекту, або отриманню яких може сприяти виконання проекту; та (iii) надання робітникам, підприємцям та бенефіціарам з числа корінних народів таких самих прав та захисту, які надаються згідно національного законодавства іншим особам у подібних галузях та категоріях, з урахуванням гендерних питань та етнічної сегментації на ринках товарів та послуг, а також лінгвістичних факторів.

Компенсація та розподіл вигод

26. Підходи на основі залучення зацікавлених сторін мають становити основу для визначення заходів пом'якшення впливів, розподілу вигод та підтримки традиційних способів життя. Клієнт повинен забезпечити пряму компенсацію корінним народам, на які впливає проект, будь-якої втрати життєвого середовища (за розрахунками згідно цієї ВРП) внаслідок діяльності, пов'язаної з проектом, та відновлення за згодою з місцевою громадою. Право на компенсацію можуть отримувати окремі особи, громади або окремі особи і громади разом. Компенсація має надаватись як за негативні наслідки для звичайного життєвого середовища, так і за негативні наслідки для видів економічної діяльності, пов'язаних з отриманням заробітної плати або прибутку. Поняття «звичайного життєвого середовища» має інтерпретуватися гнучко (з охопленням таких його сучасних різновидів, як етнотуризм і виробництво харчових продуктів). У процесі розрахунку компенсації клієнти повинні

⁶ Це може включати письмові протоколи та записи, та/або аудіо записи.

належним чином враховувати негативні соціальні впливи проекту на традиційні життєві середовища та сімейне життя корінних народів. Це має здійснюватись за участі представників корінних народів та експертів. Положення цього пункту також застосовуються у випадках, коли клієнт має сплачувати компенсацію місцевим або регіональним органам влади.

27. У процесі консультацій з корінними народами мають обговорюватись прийнятні та законодавчо обґрунтовані шляхи компенсації та впровадження ПРКН. На основі цих консультацій мають бути розроблені та узгоджені процедури передачі компенсації та/або ресурсів. Якщо земля та ресурси знаходяться у колективній власності, компенсація за них може надаватися на колективній основі. Якщо необхідно, за сприяння клієнта має надаватися необхідна допомога/підтримка з метою створення належних систем управління.
28. Клієнт зобов'язаний створити на основі змістовних консультацій з громадами корінних народів та інформованої участі таких спільнот, як зазначено у п. 20-23 вище, можливості для отримання ними вигод від розвитку, адекватних з культурної точки зору. Такі можливості мають бути пропорційними до масштабу впливів проекту та спрямовані на покращення рівня життя та життєвого середовища корінних народів належним чином, а також сприяння довгостроковому сталому використанню природних ресурсів, від яких ці корінні народи можуть залежати. Клієнт повинен задокументувати визначені вигоди від розвитку згідно з вимогами цієї ВРП і вчасно надати відповідні документи. Також має бути забезпечена міцна підтримка традиційних джерел існування, включаючи традиційні види економічної діяльності та їхні сучасні різновиди, такі як ремісництво та етнотуризм.

Особливі вимоги

29. Враховуючи те, що корінне населення може бути особливо вразливим в описаних нижче ситуаціях, пов'язаних з реалізацією проекту, на додаток до наведених вище загальних вимог застосовуються наступні особливі вимоги. Обидва ці типи вимог передбачають необхідність виконання клієнтом наступних дій:
 - проведення добросовісних переговорів з громадами корінних народів;
 - забезпечення інформованої та інклюзивної участі корінних народів;
 - одержання вільної попередньої інформованої згоди (ВПІЗ)⁷ корінних народів до початку зазначених нижче (п. 30-35) видів діяльності.

У випадку, якщо має місце будь-яка з наступних обставин, клієнт зобов'язаний залучити кваліфікованих соціологів для надання допомоги у веденні та документуванні видів діяльності, описаних у п. 30-35 цієї ВРП.

Впливи на традиційні чи звичаєві землі, що використовуються

30. Корінні народи часто тісно пов'язані зі своїми традиційними землями, лісами, водними ресурсами, дикою флорою та фауною та іншими природними ресурсами, отже мають враховуватися особливі міркування, якщо проект впливає на такі зв'язки. Хоча згідно національного законодавства ці землі можуть не перебувати у законній власності корінних народів, використання цих земель, включаючи сезонне або циклічне використання, громадами корінних народів у якості їхнього життєвого середовища або для культурних, церемоніальних чи духовних потреб, які визначають їхню ідентичність та громаду, часто може бути обґрунтоване та задокументоване.

⁷ Хоча загальноприйнятого визначення терміну ВПІЗ не існує, для цілей цієї ВРП під отриманням згоди розуміється процес прийняття рішення громадою корінного народу відповідно до її культурних традицій, звичаїв та практики.

31. Якщо клієнт пропонує розташувати проект на використовуваних традиційних землях або здійснювати комерційну розробку природних ресурсів на таких землях, внаслідок чого можуть очікуватися негативні впливи⁸ на життєве середовище корінних народів або використання цих земель для культурних, церемоніальних або духовних потреб, які визначають ідентичність та спільноту корінних народів, клієнт повинен виконувати наступні вимоги щодо врахування такого використання відповідних земель:
- провести добросовісні переговори з громадами корінних народів, на які впливає проект, та документувати їхню вільну, попередню та інформовану участь і згоду в результаті переговорів;
 - задокументувати свої зусилля з метою уникнення або щонайменше мінімізації використання для потреб проекту землі, яка зайнята корінними народами та/або є їх власністю;
 - використання землі корінними народами має бути задокументоване спеціалістами у співробітництві з громадами корінних народів, на які впливає проект, без будь-якого обмеження можливостей будь-яких інших громад корінних народів претендувати на ту саму землю;
 - громади корінних народів, на які впливає проект, мають бути поінформовані про свої права щодо цих земель згідно національного законодавства, включаючи будь-яке національне законодавство щодо визнання традиційних прав на володіння або використання землі;
 - клієнт повинен запропонувати громадам корінних народів, на які впливає проект, компенсацію та справедливе провадження у випадку комерційного використання їхньої землі згідно національного законодавства, а також культурно прийнятні можливості для розвитку; по можливості слід віддавати перевагу не грошовій, а земельній чи іншій натуральній компенсації;
 - за згоди корінних народів в якості компенсації мають пропонуватися колективні права власності на землю та природні ресурси, якщо це не забороняє закон;
 - клієнт повинен надати громадам корінних народів, на які впливає проект, адекватний час для того, щоб вони могли прийти до внутрішньої згоди, без прямого або опосередкованого нав'язуванням клієнтом його волі;
 - клієнт може використовувати посередництво, наприклад, омбудсмена з прав людини та/або іншого подібного громадського органу у відповідній національній системі для посередництва у переговорах щодо отримання згоди на реалізацію проекту/пропонованого клієнтом використання землі, а також щодо пакету заходів для пом'якшення впливів;
 - забезпечення безперервного доступу до природних ресурсів з визначенням еквівалентної заміни ресурсів або наданням компенсації як останнього варіанту;
 - забезпечення справедливого та рівного розподілу вигод, пов'язаних з використанням у проекті ресурсів, що є важливими для ідентичності та існування відповідних громад корінних народів;
 - забезпечення відповідним громадам корінних народів доступу, можливості використання і транзиту через землі, які використовує клієнт, за умови дотримання вимог охорони здоров'я, праці та техніки безпеки.
32. Під час реалізації проекту клієнт повинен негайно повідомляти ЄБРР про будь-які конфлікти між корінними народами та клієнтом, які залишаються невирішеними, незважаючи на використання механізму подання скарг за проектом. Клієнт повинен

⁸ Негативні впливи можуть включати впливи, пов'язані з втратою активів або ресурсів, обмеженнями на використання землі або здійснення традиційних видів діяльності внаслідок реалізації проекту.

проаналізувати відповідні факти та виробити належний підхід до вирішення такої проблеми.

Переміщення корінних народів з традиційних чи звичаєвих земель

33. Клієнт повинен дослідити можливість впровадження альтернативних підходів до реалізації проекту для уникнення необхідності переселення корінних народів з земель, які традиційно займали та використовували їх громади. Якщо переселення уникнути неможливо, клієнт не повинен здійснювати його без отримання в результаті добросовісних переговорів ВППЗ від громад корінних народів, на які впливає проект. Такі переговори мають враховувати закони, традиції, звичаї корінних народів та їх права на відповідні землі, і проводитись за їх повної участі. Будь-яке переселення корінних народів має відповідати вимогам ВРП №5 щодо планування та проведення переселення. Корінні народи повинні отримати чесну і справедливу компенсацію за землі, території та ресурси, якими вони традиційно володіли або які вони іншим чином займали та використовували, та які були конфісковані, вилучені, зайняті, використані або пошкоджені в результаті виконання проекту без їхньої вільної попередньої інформованої згоди.
34. Слід намагатися надавати переселеним корінним народам можливість повернутися до своїх традиційних або звичайних земель, якщо зникають підстави для їхнього переселення зникають, при цьому відповідні землі мають бути повністю відновлені до попереднього стану.

Культурна спадщина

35. Якщо у проекті пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінних народів для комерційних потреб, клієнт повинен поінформувати корінні народи про наступне: (i) їхні права згідно національного та міжнародного законодавства; (ii) обсяг і характер пропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання. Клієнт не має права здійснювати таку комерціалізацію, якщо не виконає наступні умови: (i) проведення добросовісних переговорів з громадами корінного населення, яких це стосується; (ii) документування їхньої поінформованої участі та їхньої вільної попередньої інформованої згоди на таку діяльність; та (iii) забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики, у відповідності з їхніми звичаями і традиціями.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів №8:

Культурна спадщина

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів визнається важливість культурної спадщини для нинішнього та майбутніх поколінь. Мета цієї ВРП – захист культурної спадщини та визначення вимог до клієнтів щодо уникнення або пом'якшення негативних впливів на культурну спадщину в ході їх економічної діяльності. Клієнти повинні бути обережними у своєму підході до управління культурною спадщиною та її сталого використання.
2. Як матеріальна, так і нематеріальна культурна спадщина є важливим надбанням для економічного та соціального розвитку, а також невід'ємною частиною культурної ідентичності, практики та збереження наступності народу (включаючи традиційні навички, знання, вірування та/або діалекти і мови меншин).
3. Задля досягнення цих цілей захисту та збереження ця ВРП керується відповідними міжнародними конвенціями та іншими документами. У ній також визнається, що всі сторони повинні дотримуватись законодавства та нормативних документів щодо культурної спадщини у зоні впливу проекту, а також зобов'язань за відповідними міжнародними угодами та договорами, ратифікованими країнами реалізації проектів. Таке законодавство може включати закони щодо культурної спадщини або старожитностей, закони щодо планування територій та надання дозволів на будівництво, нормативні документи щодо заповідних зон або зон, що охороняються, інші закони та нормативні документи щодо забудованого історичного середовища або захисту культури корінних народів. Детальні вимоги до захисту корінних народів наведені у ВРП №7.

Цілі

4. Ця ВРП має наступні цілі:
 - підтримка збереження культурної спадщини в контексті проектів, фінансованих ЄБРР;
 - захист культурної спадщини від негативних наслідків діяльності проектів;
 - сприяння справедливому розподілу вигод від використання культурної спадщини в економічній діяльності;
 - по можливості сприяння інформуванню про культурну спадщину та повазі до неї.

Сфера застосування

5. Клієнт повинен буде в рамках екологічної та соціальної оцінки визначити відповідні вимоги цієї ВРП та шляхи їх виконання в якості невід'ємної частини загальної Системи екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ) клієнта та/або Плану екологічного і соціального менеджменту (ПЕСМ) для проекту. Вимоги до екологічної та соціальної оцінки і менеджменту описані у ВРП №1. Крім цього, клієнт повинен застосовувати цю ВРП під час реалізації проекту, якщо цей проект впливає чи може вплинути на культурну спадщину (матеріальну чи нематеріальну), яка не була визначена раніше.
6. Для цілей цієї ВРП термін «культурна спадщина» визначається як група ресурсів, успадкованих від минулого, які люди визнають, незалежно від власності, як відображення та вираз їхніх цінностей, вірувань, знань та традицій, що розвиваються. Це поняття

включає матеріальну (фізичну) та нематеріальну спадщину, що визнається на місцевому, регіональному, національному рівні, або серед міжнародної спільноти.

- Фізична культурна спадщина включає рухомі або нерухомі об'єкти, місця, групи споруд, пов'язані з ними культурні чи священні місця, а також природні об'єкти та ландшафти, які мають археологічне, палеонтологічне, історичне, архітектурне, релігійне, естетичне або інше культурне значення;
 - Нематеріальна культурна спадщина означає практики, представлення, вирази, знання, навички, які спільноти, групи та у деяких випадках окремі особи визнають як частину їхньої культурної спадщини, та які передаються з покоління в покоління.
7. Враховуючи, що місця або об'єкти, які представляють цінність або мають значення як культурна спадщина, можуть бути знайдені в неочікуваних місцях, для проекту мають виконуватись вимоги цієї ВРП, якщо він:
- включає значні земляні роботи, знесення споруд, переміщення ґрунту або інші зміни фізичного середовища;
 - впроваджується у місці розташування культурної спадщини, визнаному країною діяльності, чи поблизу такого місця;
 - може мати негативний вплив на нематеріальні форми культурної спадщини народів, у тому числі корінних народів.

Вимоги

Процес оцінки

Визначення впливів на культурне середовище

8. На початковому етапі екологічної та соціальної оцінки клієнт повинен визначити, чи існує ймовірність негативного впливу проекту на культурну спадщину, та оцінити вірогідність будь-яких випадкових знахідок. Здійснюючи це, клієнт повинен консультиватись з відповідними міністерствами, експертами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами, залежно від конкретної ситуації. Глибина дослідження культурних ресурсів має бути достатньою для характеристики потенційних ризиків та наслідків проекту та врахування аспектів, які викликають занепокоєння відповідних зацікавлених сторін.

Уникнення впливів

9. Враховуючи результати попередньої оцінки, клієнт повинен обрати місце розташування та розробити проект таким чином, щоб уникнути значних негативних впливів на культурну спадщину. Якщо у процес попередньої оцінки клієнт визначає потенційні негативні впливи вже на ранніх етапах реалізації проекту, він повинен віддати перевагу уникненню негативних наслідків на етапах розробки проекту та вибору місця його реалізації.

Оцінка впливів, яких не можна уникнути

10. Якщо впливів неможливо уникнути, клієнт повинен на основі результатів попередньої оцінки провести необхідні дослідження для оцінки потенційних впливів, та, якщо необхідно, внесення відповідних змін у проект. Обсяг цих досліджень та консультацій має визначатися у кожному випадку окремо на основі консультацій з національними чи місцевими регуляторними органами, які відповідають за захист культурної спадщини. Такі дослідження мають проводитись кваліфікованими та досвідченими спеціалістами у галузі культурної спадщини в рамках загальної екологічної та соціальної оцінки або окремо.

11. Оцінка та пом'якшення впливів на культурну спадщину виконуються з дотриманням відповідних положень національного та/або місцевого законодавства, планів управління територіями, що охороняються, та відповідних нормативно-правових актів, національними зобов'язаннями за міжнародними законами, а також КМП.

Управління впливами на культурну спадщину

12. Клієнт зобов'язаний розробити належні заходи для мінімізації та пом'якшення негативних впливів на культурну спадщину. Такі заходи мають визначатися з урахуванням результатів польових досліджень, експертної оцінки значущості культурної спадщини, вимог національного законодавства та відповідних міжнародних конвенцій, а також результатів консультацій з відповідними громадами та іншими зацікавленими сторонами. Такі заходи пом'якшення мають бути включені у загальну СЕСМ клієнта та ПЕСМ для конкретного проекту, або у спеціальній План заходів з управління культурною спадщиною, що також повинен включати у себе строки реалізації та оцінку необхідних ресурсів для кожного заходу пом'якшення. Клієнт також повинен забезпечити наявність навченого і кваліфікованого персоналу для нагляду за впровадженням таких заходів пом'якшення, наявність у всіх третіх сторін, зокрема підрядників, які працюють у проекті, необхідних навичок, знань та досвіду, а також управління і моніторинг діяльності таких третіх сторін згідно з ВРП №1.
13. Якщо територія проекту пов'язана з впливами на культурну спадщину чи заважає доступу до зон культурної спадщини, до яких він раніше існував, клієнт повинен оцінити використання цієї території відповідними громадами. Якщо ця територія використовувалася відповідними громадами для довгострокових культурних потреб протягом періоду, про який в них зберігаються спогади, клієнт повинен на основі консультацій дозволити подальший доступ до такої культурної зони чи забезпечити альтернативний маршрут доступу за умови дотримання вимог щодо охорони здоров'я, праці, техніки безпеки та охорони.

Поводження з випадковими знахідками

14. Клієнт повинен забезпечити наявність процедур поведження з випадковими знахідками, що визначаються як об'єкти фізичної культурної спадщини, випадково знайдені в процесі реалізації проекту. Такі процедури мають включати повідомлення відповідних компетентних органів про знайдені об'єкти або місця; звернення уваги працівників проекту на можливість таких знахідок; а також захист зони знахідок для уникнення будь-яких подальших порушень або пошкоджень. Клієнт не має права чіпати чи переміщувати випадкові знахідки до проведення їхньої оцінки відповідним кваліфікованим спеціалістом та визначення заходів, які мають відповідати національному законодавству та цій ВРП.

Консультації з відповідними громадами та іншими зацікавленими сторонами

15. Якщо проект може вплинути на культурну спадщину, клієнт повинен провести консультації з відповідними громадами у країні реалізації проекту, які використовують чи використовували культурну спадщину для довгострокових культурних потреб протягом періоду, про який в них зберігаються спогади, з метою визначення важливої культурної спадщини та врахування клієнтом у процесі прийняття рішень думок відповідних громад щодо такої культурної спадщини. Клієнт повинен надати відповідним громадам у прозорий спосіб та зрозумілою для них мовою інформацію про обсяг, розташування та тривалість проекту, а також будь-які види діяльності, що можуть мати вплив на культурну спадщину. Такі консультації мають проводитись згідно вимог ВРП 10 та можуть бути включені до більш широкого процесу консультацій щодо екологічних та соціальних впливів проекту. У цих консультаціях також повинні брати участь інші відповідні зацікавлені сторони, зокрема національні чи місцеві органи влади, до компетенції яких

відноситься захист культурної спадщини, спеціалісти з культурної спадщини, а також неурядові організації та організації громадянського суспільства. Впливи на культурну спадщину повинні належним чином пом'якшуватися з урахуванням результатів вільної попередньої інформованої участі відповідних громад.

Використання культурної спадщини у проекті

16. Якщо проект передбачає використання для комерційних потреб культурних ресурсів, знань, інновацій або практики місцевих громад, які ведуть традиційний спосіб життя, клієнт повинен поінформувати ці громади про наступне: (i) їхні права згідно національного законодавства; (ii) обсяг та тип пропонованого комерційного використання; та (iii) потенційні наслідки такого використання. Клієнт не має права займатися такою комерціалізацією, якщо він не здійснить наступне: (i) проведення добросовісних переговорів з відповідними місцевими громадами, які ведуть традиційний спосіб життя; (ii) документування їхньої поінформованої участі та успішного результату переговорів; та (iii) забезпечення справедливого та рівноправного розподілу вигод від комерціалізації таких знань, інновацій або практики у відповідності зі звичаями та традиціями цих спільнот. Якщо у проекті пропонується використання культурних ресурсів, знань, інновацій або практики корінних народів, мають застосовуватись вимоги ВРП №7.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів №9:

Фінансові посередники

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається, що фінансові посередники (ФП) є одним з ключових інструментів забезпечення сталого функціонування фінансових ринків та спрямування коштів у сектор мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП). До таких ФП відносяться різноманітні провайдери фінансових послуг, у тому числі фонди прямих інвестицій, банки, лізингові та страхові компанії, а також пенсійні фонди. ФП ведуть широкий спектр діяльності, зокрема займаються мікрофінансуванням, кредитуванням МСП, фінансуванням торговельних операцій і великих інфраструктурних проектів, середньо- та довгостроковим корпоративним і проектним фінансуванням, а також фінансуванням житла.
2. Специфіка фінансового посередництва передбачає одержання ФП делегованої відповідальності за виконання екологічної та соціальної оцінки, оцінки ризиків, моніторингу, а також в цілому управління портфелем. Таке делегування може приймати різні форми залежно від ряду факторів, зокрема типу фінансування, що надається. Ефективність управління екологічними та соціальними ризиками, яке здійснюється ФП, буде предметом постійної оцінки та моніторингу протягом життєвого циклу проекту.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - забезпечити спроможність ФП управляти екологічними та соціальними ризиками, пов'язаними з їх економічною діяльністю, а також підтримувати кращі екологічні та соціальні підходи до ведення економічної діяльності серед їх клієнтів;
 - визначити практичний підхід, за допомогою якого ФП зможуть підтримувати та використовувати у своїх інвестиціях сталі з екологічної та соціальної точки зору методи ведення економічної діяльності відповідно до цієї ВРП та кращої міжнародної практики у галузі комерційного фінансування;
 - сприяння ефективному управлінню соціальними і людськими ресурсами всередині ФП.

Сфера застосування

4. У цій ВРП термін «проект» означає набір визначених видів економічної діяльності, для яких запитується фінансування ЄБРР, або, якщо фінансування вже виділене, набір визначених видів економічної діяльності, визначений в угодах фінансування та ухвалений Радою директорів, тоді як термін «підпроект» вживається для позначення проектів, що фінансуються ФП.
5. Якщо проект передбачає ведення чітко визначеного набору видів економічної діяльності (наприклад, якщо йдеться про кредитну лінію чи інше цільове фінансування), конкретні вимоги цієї ВРП також застосовуються до всіх підпроектів.
6. Якщо проект включає у себе загальне корпоративне фінансування, яке не можна простежити до конкретних підпроектів, зокрема акціонерне, мезонінне фінансування чи субординований борг, вимоги цієї ВРП застосовуються до всіх майбутніх підпроектів ФП.

7. Якщо проект ФП передбачає мінімальні чи нульові екологічні або соціальні ризики, зокрема при наданні споживчих кредитів чи використанні валютних свопів, ФП не зобов'язаний виконувати жодні процедури управління екологічними та соціальними ризиками.
8. Від ФП може вимагатися прийняття та виконання додаткових чи альтернативних екологічних та соціальних вимог залежно від характеру ФП, його економічної діяльності, портфелю та країни операцій.

Організаційні можливості всередині ФП

9. ФП повинні використовувати політику, системи управління та практичні методи у сфері людських ресурсів, що відповідають ВРП №2 «Трудові відносини та умови праці» і відповідним вимогам ВРП №4 «Охорона здоров'я, праці та техніка безпеки» у сфері охорони праці та техніки безпеки, а також інформувати про них своїх працівників. ФП повинні забезпечувати своїм працівникам і підрядникам безпечно та здорове робоче середовище.
10. ФП повинен призначити представника свого старшого керівництва, який нести загальну відповідальність за питання охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, праці, техніки безпеки та соціальні питання, включаючи виконання цієї ВРП, ВРП №2 та ВРП №4 (як зазначається вище). Цей відповідальний представник старшого керівництва повинен буде: (i) призначити одного зі штатних працівників в якості відповідального за оперативну реалізацію екологічних і соціальних вимог, а також надання підтримки в їх виконанні; (ii) визначити потреби у навчанні з екологічних і соціальних питань та відповідний бюджет; та (iii) забезпечити наявність належних технічних знань і досвіду (всередині ФП або шляхом залучення зовнішніх спеціалістів) для виконання оцінок та управління під проектами, що можуть мати значні негативні екологічні чи соціальні впливи.

Вимоги

11. ФП повинен мати чітко визначену Систему екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), що має включати у себе екологічну та соціальну політику та набір екологічних і соціальних процедур¹, які відповідають характеру діяльності ФП, рівню пов'язаних з його економічною діяльністю екологічних і соціальних ризиків, а також типом проекту і підпроектів.
12. Якщо ФП стверджує, що вже має СЕСМ, він повинен надати належні документальні підтвердження її наявності.
13. Екологічні та соціальні процедури повинні включати у себе механізми оцінки ризиків та моніторингу, які:
 - забезпечуватимуть перевірку всіх клієнтів/підпроектів на відсутність у Переліку видів діяльності, які не фінансуються ЄБРР з екологічних і соціальних міркувань, включеному в цю ЕСП в якості Додатку 1;
 - передбачатимуть категоризацію екологічних і соціальних ризиків пропонуваніх підпроектів (низькі/середні/високі) згідно з Переліком категорій екологічних і соціальних ризиків ЄБРР для ФП;

¹ Для того, щоб допомогти ФП у практичному впровадженні СЕСМ та відповідних процедур, ЄБРР розробив посібник з управління екологічними і соціальними ризиками, що включає у себе рекомендації та правила для різних типів ФП і фінансових послуг. ФП, які ще не впровадили еквівалентні процедури, мають застосовувати до підпроектів положення відповідних частин цього посібника.

- забезпечуватимуть на основі оцінки організацію проектів з дотриманням національних регуляторних вимог в екологічній та соціальній сфері, у тому числі в разі необхідності звернення до клієнтів з вимогами щодо виконання планів корегувальних заходів;
- забезпечуватимуть відповідність фінансових під проектів критеріям, наведеним в індикативному переліку проектів категорії «А», включеному в цю ЕСП в якості Додатку 2; при цьому такі підпроекти повинні будуть відповідати ВРП №1-8 та ВРП №10;
- передбачатимуть ведення та регулярне оновлення записів про екологічні та соціальні показники підпроектів;
- передбачатимуть моніторинг підпроектів з метою забезпечення відповідності національному законодавству про охорону навколишнього середовища, охорону праці, техніку безпеки і трудові відносини.

Взаємодія з зацікавленими сторонами

14. ФП повинні мати систему зовнішніх комунікацій та інформування з екологічних та соціальних питань, що може існувати, наприклад, у формі контактної відділу чи особи, які відповідатимуть на запити громадськості, у тому числі стосовно екологічних і соціальних питань. ФП повинні своєчасно реагувати на такі запити та занепокоєння. ФП також рекомендується публікувати свою корпоративну екологічну та соціальну політику чи основну інформацію про свою СЕСМ на власному веб-сайті у разі його наявності. По можливості ФП також слід розташовувати на своєму веб-сайті посилання на звіти з Оцінки впливів на навколишнє і соціальне середовище (ОВНСС) для підпроектів категорії «А», які вони фінансують.

Звітування перед ЄБРР

15. ФП повинні подавати ЄБРР річні екологічні та соціальні звіти про впровадження їх СЕСМ, виконання цієї ВРП, ВРП №2, вимог до охорони праці та техніки безпеки, що містяться у ВРП №4, а також про екологічні та соціальні показники їх портфелів підпроектів.

Добровільні ініціативи

16. ФП рекомендується дотримуватися КМП в екологічному та соціальному управлінні всіма їх кредитними та інвестиційними операціями, навіть якщо вони не є частиною проекту. Зокрема, ФП рекомендується:

- поширювати застосування СЕСМ та процедур управління екологічними і соціальними ризиками на всі види своєї економічної діяльності, у тому числі ті, на які не поширюється ця ВРП;
- визначати можливості для розробки фінансових продуктів з високими екологічними та/соціальними вигодами (наприклад, фінансування інвестицій в енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії чи проекти, що сприяють біорізноманіттю, передбачають підтримку жінок-підприємців чи забезпечують доступ до кредитних ресурсів для мікропідприємців).

ФП також рекомендується розглядати можливість приєднання до відповідних існуючих міжнародних ініціатив з підтримки кращої практики у фінансовому секторі, таких як «Принципи екватора», Фінансова ініціатива Програми ООН з навколишнього середовища та Принципи відповідального інвестування.

Вимога ЄБРР до реалізації проектів №10:

Оприлюднення інформації та взаємодія з зацікавленими сторонами

Вступ

1. У цій Вимозі до реалізації проектів (ВРП) визнається важливість відкритої та прозорої взаємодії між клієнтом, його працівниками, місцевими громадами, на які безпосередньо впливає проект, а також іншими зацікавленими сторонами, якщо необхідно, в якості одного з найважливіших елементів кращої міжнародної практики (КМП) та корпоративного громадянства¹. Ця взаємодія є також одним із шляхів забезпечення екологічної та соціальної сталості проектів. Зокрема, ефективна взаємодія з громадами, що відповідає характеру і масштабам проекту, сприяє сталості екологічних і соціальних показників діяльності, може забезпечувати покращення фінансових, соціальних та екологічних результатів, а також збільшення вигод для громад. Взаємодія з зацікавленими сторонами є центральним елементом побудови міцних, конструктивних і відповідальних відносин, що є важливими для успішного управління екологічними і соціальними впливами і питаннями у проекті. Для того, щоб взаємодія з зацікавленими сторонами була ефективною, її слід розпочинати вже на ранньому етапі проектного циклу.
2. У цій ВРП визначені КМП, що стосуються взаємодії з зацікавленими сторонами як постійного процесу, що включає у себе: (i) оприлюднення необхідної інформації; (ii) змістовні консультації з зацікавленими сторонами; та (iii) ефективну процедуру чи механізм, за допомогою яких люди можуть надавати зауваження чи подавати скарги. Процес взаємодії з зацікавленими сторонами повинен починатися на самому ранньому етапі планування проекту та тривати протягом усього життєвого циклу проекту. Він є невід'ємною частиною оцінки, управління та моніторингу екологічних і соціальних впливів і питань у проекті. Отже, цю ВРП слід читати разом з ВРП №1, а також вимогами ВРП №2 стосовно взаємодії з працівниками. Якщо проекти передбачають примусове переселення та/або економічне переміщення, вплив на корінні народи чи негативний вплив на культурну спадщину, клієнт також повинен виконувати спеціальні вимоги до оприлюднення інформації та консультацій, передбачені у ВРП №5, ВРП №7 та ВРП №8.

Цілі

3. Ця ВРП має наступні цілі:
 - опис систематичного підходу до взаємодії з зацікавленими сторонами, який допоможе клієнтам будувати і підтримувати конструктивні відносини з відповідними зацікавленими сторонами, зокрема громадами, на які прямо впливають їх проекти;
 - сприяння покращенню екологічних і соціальних показників діяльності клієнтів завдяки ефективній взаємодії з зацікавленими сторонами у відповідних проектах;
 - підтримка та забезпечення засобів для належної взаємодії протягом життєвого циклу проекту з громадами, які зазнають впливів, з питань, які можуть потенційно вплинути на них, а також забезпечення надання змістовної екологічної та соціальної інформації зацікавленим сторонам у проектах;
 - забезпечення належного розгляду і надання відповідей на скарги від громад, які зазнають впливів, а також інших зацікавлених сторін.

¹ Ця ВРП відповідає духу, принципам та кінцевим цілям громадського інформування та залучення зацікавлених сторін Конвенції Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН) про доступ громадськості до інформації, участь у процесі прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

Сфера застосування²

4. Ця ВРП стосується всіх проектів, що можуть мати негативні екологічні та соціальні впливи на навколишнє середовище, працівників або місцеві громади, на які ці проекти прямо впливають. Від клієнтів очікується визначення зацікавлених сторін і взаємодія з ними в якості невід'ємної частини їх загальних систем екологічного і соціального менеджменту (СЕСМ), процесу екологічної та соціальної оцінки проектів, а також планів екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ), як визначено у ВРП №1.

Вимоги

5. Клієнти повинні взаємодіяти з зацікавленими сторонами на основі надання місцевим громадам, на які прямо впливають їх проекти, а також іншим відповідним зацікавленим сторонам доступ до своєчасної, релевантної, зрозумілої та доступної інформації у культурно прийнятний спосіб та без маніпуляцій, втручання, примушення та залякування.
6. Взаємодія з зацікавленими сторонами повинна включати у себе наступні елементи: визначення та аналіз зацікавлених сторін, планування взаємодії з зацікавленими сторонами, оприлюднення інформації, консультації та участь, механізм подання та розгляду скарг, а також постійне звітування перед відповідними зацікавленими сторонами.
7. Характер і частота взаємодії з зацікавленими сторонами повинні бути пропорційними до характеру і масштабів проекту та його потенційних негативних впливів на відповідні громади, чутливості навколишнього середовища та рівня громадської зацікавленості. Для того, щоб ця взаємодія дійсно відповідала специфіці клієнта і проекту, клієнтам дуже важливо визначати зацікавлені сторони так, як передбачено нижче. Також повинні завжди виконуватися вимоги національного законодавства до інформування та консультацій з громадськістю, у тому числі закони, якими імплементуються зобов'язання відповідної країни згідно з міжнародним законодавством.
8. Клієнт повинен чітко визначити ролі, функції та повноваження, а також призначити конкретних працівників, які відповідатимуть за виконання та моніторинг заходів взаємодії з зацікавленими сторонами.

Взаємодія на етапі підготовки проекту

Визначення зацікавлених сторін

9. Клієнт повинен визначити і задокументувати різних осіб або групи, які (і) зазнають чи можуть зазнати впливів (прямих чи непрямих) від проекту (сторони, на які впливає проект); або (ii) можуть бути зацікавлені у проекті (інші зацікавлені сторони).
10. Клієнт повинен визначити та задокументувати осіб та групи, на яких проект може впливати диференційовано або непропорційно через їх невідповідне становище або вразливий статус (див. ВРП №1, №5 та №7), а також з'ясувати, чи є ймовірність виключення цих осіб або інших груп зацікавлених сторін з основного процесу консультацій чи їх неспроможності брати участь у цьому процесі, і чи існує необхідність у будь-яких спеціальних заходах та/або допомозі для забезпечення їх участі. При необхідності клієнт також повинен з'ясувати, чи існують різні інтереси серед визначених груп. Залежно від таких факторів, як вік, стать, етнічне та культурне походження люди можуть мати різні занепокоєння та пріоритети стосовно впливів від проекту, заходів пом'якшення та вигод. У зв'язку з цим можуть потребуватися різні та/або окремі форми взаємодії. Клієнт також повинен з'ясувати, яких впливів можуть зазнати зацікавлені сторони, і визначити ступінь цих

² Окремі положення стосовно планування дій та реагування у надзвичайних ситуаціях також містяться у ВРП №4.

потенційних (реальних чи припустимих) впливів. Якщо впливи є припустимими, можуть знадобитися додаткові заходи з взаємодії з метою надання інформації та доведення оціненого рівня впливів. Процедура визначення зацікавлених осіб має бути достатньо детальною для з'ясування необхідного обсягу комунікації.

План взаємодії з зацікавленими сторонами

11. Для проектів, що можуть мати негативні екологічні або соціальні впливи, клієнт повинен розробити та виконувати План взаємодії з зацікавленими сторонами (ПВЗС) з урахуванням характеру та масштабів відповідних ризиків та впливів, а також етапів проекту. У проектах, що вимагають виконання Оцінки впливів на навколишнє та соціальне середовище (ОВНСС), ПВЗС повинен враховувати вимоги до оприлюднення інформації та проведення консультацій, що визначені нижче у п. 21-25. ПВЗС також повинен враховувати основні характеристики та інтереси сторін, які зазнають впливів, а також різні рівні взаємодії та консультацій, що можуть бути необхідними для сторін, які зазнають впливів, та інших зацікавлених сторін. У ПВЗС має бути описаний процес комунікації з визначеними зацікавленими сторонами на етапах підготовки та реалізації проекту, у тому числі передбачена процедура подання та розгляду скарг (див. нижче). Рівень деталізації ПВЗС визначається в кожному випадку окремо. Ресурси, що виділяються для громадського інформування та консультацій, повинні у першу чергу використовуватися для тих сторін, що зазнають впливів від проекту.
12. У ПВЗС має бути описаний процес проведення консультацій з різними групами громади і визначені заходи з усунення бар'єрів для їх участі. Цей опис може передбачати врахування таких факторів, як стать, вік чи інші розбіжності, а також містити правила документування думок груп, на які проект впливатиме по-різному. Якщо необхідно, у ПВЗС слід включити диференційовані заходи для забезпечення ефективної участі зацікавлених сторін, що визначені як такі, що знаходяться у невідповідних умовах чи є вразливими. Для ефективної комунікації з такими зацікавленими сторонами можуть знадобитися спеціальні підходи та збільшений обсяг ресурсів. Якщо взаємодія з зацікавленими сторонами значною мірою залежить від представників громад³, клієнт повинен докласти розумних зусиль для перевірки того, що ці особи дійсно представляють думки відповідних громад і дійсно забезпечують процес комунікації, передаючи інформацію своїм громадам та зауваження громаді клієнту чи державним органам, залежно від ситуації.
13. Якщо за взаємодію з зацікавленими сторонами відповідають державні органи, клієнт повинен співпрацювати з такими органами в дозволеному обсязі з метою досягнення результатів, які відповідатимуть цій ВРП. У разі невідповідностей між місцевими регуляторними вимогами та цією ВРП клієнт повинен визначити заходи з взаємодії на додаток до тих, які формально вимагаються законодавством, та взяти на себе зобов'язання щодо вжиття таких додаткових заходів, якщо необхідно.
14. У випадках, коли точне місце розташування проекту не є відомим, ПВЗС повинен мати рамковий формат у складі загальної СЕСМ клієнта. Він повинен містити опис загальних принципів і стратегії визначення зацікавлених сторін, а також план процесу взаємодії згідно з цією ВРП, що буде реалізований після визначення місця розташування проекту.
15. Клієнти з операціями у більш ніж одному місці та проектами, що передбачають загальне корпоративне фінансування, фінансування оборотного капіталу чи акціонерне фінансування, повинні прийняти та реалізовувати корпоративну ПВЗС. Корпоративна ПВЗС повинна відповідати характеру економічної діяльності клієнта, пов'язаним з нею

³ Наприклад, громадські та релігійні лідери, представники місцевих органів врядування та громадянського суспільства, політики, вчителі та/або інші особи, які представляють одну чи більшу кількість груп зацікавлених сторін.

екологічними і соціальними впливами, а також рівнем громадського інтересу. ПВЗС повинна бути вчасно запроваджена на відповідних об'єктах. Вона повинна включати у себе процедури та ресурси, які забезпечать належну взаємодію з зацікавленими сторонами на рівні окремих об'єктів, а також одержання зацікавленими сторонами, які знаходяться поблизу цих об'єктів, інформацію про їх екологічні та соціальні показники.

Оприлюднення інформації

16. Оприлюднення відповідної проектної інформації допомагає зацікавленим сторонам зрозуміти пов'язані з проектом ризики, впливи та можливості. Якщо певні громади можуть зазнати негативних екологічних і соціальних впливів у зв'язку з проектом, клієнт повинен надати їм доступ до наступної інформації (далі – «Інформація»):

- мета, характер, масштаб і тривалість діяльності за проектом;
- ризики і потенційні впливи на зацікавлених сторін, пропонувані плани пом'якшення;
- передбачена процедура взаємодії з зацікавленими сторонами (якщо є), можливості та способи для участі громадськості;
- час і місце проведення всіх передбачених зустрічей з метою консультацій з громадськістю, а також процедури повідомлення про такі зустрічі, представлення їх результатів та звітування;
- процедура отримання та розгляду скарг.

17. Ця Інформація має оприлюднюватися на місцевій мові (мовах) відповідно до ПВЗС та у доступний і культурно прийнятний спосіб. При цьому необхідно враховувати особливі потреби груп, що можуть зазнавати диференційованих або непропорційних впливів від проекту через їх статус, або груп населення, які мають особливі інформаційні потреби.

Змістовні консультації

18. Змістовні консультації – це процес, що має відбуватися в обох напрямках. Консультації з відповідними сторонами, на які впливає проект, необхідно проводити в інклюзивний та культурно прийнятний спосіб, який забезпечить врахування думок і особливих потреб різноманітних груп, що визначені у ПВЗС або стали відомі клієнту під час реалізації ПВЗС. Крім сторін, на які впливає проект, до консультацій слід залучити всі групи та осіб, що визначені в якості інших зацікавлених сторін. Клієнт повинен враховувати мовні преференції відповідних сторін, їх процес прийняття рішень, а також потреби груп, що знаходяться у невідповідних умовах чи є вразливими. Клієнт повинен забезпечити, щоб консультації проходили без маніпуляцій ззовні, втручання, примушення чи залякування.

19. Потреба в будь-яких конкретних консультаціях та їх характер мають визначитися на основі визначення зацікавлених сторін, а також залежно від характеру та масштабу потенційних негативних впливів проекту на відповідні громади. Якщо певні громади можуть зазнати у майбутньому значних негативних впливів проекту, клієнт повинен провести змістовні консультації у спосіб, який забезпечить зацікавленим сторонам можливість висловити свої думки про ризики та впливи проекту і заходи з їх пом'якшення, а також забезпечить клієнту можливість розглянути ці думки та відповісти на них. Змістовні консультації необхідно проводити на постійній основі по мірі того, як буде змінюватися характер проблемних питань, впливів і можливостей. Якщо клієнти вже ведуть такий процес, вони повинні надати належні документальні підтвердження цього.

20. Клієнт повинен вчасно інформувати тих, хто бере участь у процесі громадських консультацій, про остаточне рішення щодо проекту, пов'язані з ним заходи пом'якшення екологічних і соціальних впливів, всі вигоди від проекту для місцевих громад, причини та

міркування, на основі яких було прийняте рішення, а також наявний механізм чи процедуру подання та розгляду скарг.

Оприлюднення інформації та консультації у проектах категорії «А»

21. Проекти категорії «А»⁴ можуть призводити до потенційно значних негативних екологічних та/або соціальних впливів, які важко визначити, і які вимагатимуть від клієнта виконання формальної процедури ОВНСС із залученням відповідних сторін. Вимоги до оприлюднення інформації та проведення консультацій включаються до кожного етапу процедури ОВНСС з індивідуальним підходом у кожному конкретному випадку. Інформована участь передбачає організовані та ітеративні консультації, що призводять до врахування клієнтом під час прийняття ним рішень думок відповідних сторін щодо питань, які прямо на них впливають, зокрема пропонувані заходи пом'якшення, рівного розподілу вигод та можливостей, що створюються у зв'язку з проектом, а також питань його реалізації.
22. Клієнт повинен на ранньому етапі ОВНСС виконати разом з визначеними зацікавленими сторонами з'ясування її необхідного обсягу з метою визначення основних аспектів, що мають стати предметом цієї оцінки. Під час цього з'ясування обсягу ОВНСС зацікавленим сторонам має бути забезпечена можливість надання зауважень та рекомендацій до проектів ПВЗС та інших документів щодо з'ясування обсягу ОВНСС.
23. Якщо для проекту, що вимагає ОВНСС, був узгоджений план екологічних і соціальних заходів (ПЕСЗ), клієнт повинен повідомити цей ПЕСЗ сторонам, які зазнають впливів, відповідно до ПВЗС.
24. Крім цього, процес консультацій повинен відповідати всім застосовним вимогам національного законодавства про оцінку впливів на навколишнє середовище та інших відповідних законів. Клієнт повинен тримати звіт про ОВНСС у публічному доступі протягом усього життєвого циклу проекту, але час від часу він може змінюватися шляхом включення додаткової інформації. Після завершення проекту цей звіт може передаватися в архів за умови збереження можливості його своєчасного надання на відповідний запит.
25. Клієнт повинен подавати регулярні звіти зацікавленим сторонам про свої екологічні та соціальні показники в якості окремих публікацій чи на своєму веб-сайті, як визначено у ПВЗС. Ці звіти мають бути у форматі, доступному для відповідних громад, які можуть зазнати впливів, а частота їх подання повинна бути пропорційною до рівня занепокоєння відповідних громад, але не рідше, ніж один раз на рік.

Взаємодія на етапі реалізації проекту та зовнішнє звітування

26. В усіх проектах клієнт повинен постійно надавати визначеним зацікавленим сторонам інформацію, яка відповідає характеру проекту, його негативним екологічним і соціальним впливам, а також рівню громадського інтересу протягом життєвого циклу проекту. Може також виникати необхідність в оприлюдненні додаткової інформації на ключових етапах проектного циклу, наприклад, до початку операцій, а також щодо будь-яких конкретних питань, які були визначені в якості проблемних для відповідних громад у процесі оприлюднення та консультацій або в результаті використання механізму подання та розгляду скарг.
27. Якщо у проекті відбуваються істотні зміни, що призводять до додаткових негативних впливів чи проблем для відповідних громад, клієнт повинен інформувати їх про те, яким чином ці впливи чи проблеми усуваються чи вирішуються, та оприлюднити оновлений

⁴ Див. перелік індикативних проектів категорії «А» у Додатку 2 до Екологічної та соціальної політики ЄБРР.

ПЕСМ відповідно до ПВЗС. Якщо ці додаткові негативні впливи на відповідні громади є значними, від клієнта в окремих випадках може вимагатися проведення додаткового оприлюднення інформації та консультацій згідно з п. 16-20.

Механізм подання та розгляду скарг

28. Клієнт повинен знати про пов'язане з проектом невдоволення зацікавлених сторін та своєчасно реагувати на нього. Для цього клієнт повинен створити ефективний механізм, процес чи процедуру отримання та сприяння вирішенню скарг і проблем, про які повідомляють зацікавлені сторони, зокрема у зв'язку з екологічними і соціальними аспектами діяльності клієнта. Такий механізм повинен відповідати ризикам і потенційним негативним впливам проекту.

- Механізм, процес або процедура подання скарг повинні забезпечувати оперативний та ефективний розгляд і вирішення скарг у прозорий та культурно прийнятний спосіб, що буде доступним для всіх сегментів громад, на які впливає проект, без стягнення плати та покарання. Такий механізм, процес чи процедура не повинні заважати доступу до судових чи адміністративних засобів правового захисту. Клієнт повинен інформувати відповідні громади про такий процес отримання та розгляду скарг у ході своєї взаємодії з ними, а також регулярно звітувати перед громадськістю про його використання, забезпечуючи захист приватності відповідних осіб.
- Процес отримання та розгляду скарг повинен бути культурно прийнятним, тактовним та об'єктивним, а також забезпечувати реагування на потреби та занепокоєння зацікавлених сторін. Цей механізм також повинен забезпечувати можливість анонімного подання та розгляду скарг.